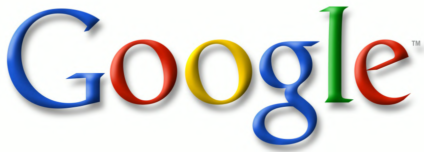
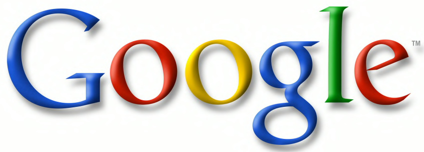

UC-NRLF
$B 71 317

EENIGE BESCHOUWINGEN

OMTRENT

DE OORZAKEN VAN DEN ACHTERUITGANG

VAN DE

KOFFIECULTUUR

TER

SUMATRA'S WESTKUST

BENEVENS

EENIGE OPMERKINGEN

OMTRENT

DE ECONOMISCHE EN POLITIEKE TOESTANDEN ALDAAR

DOOR

Mr. J. VAN BOSSE
Advocaat en Procureur te Padang

EERSTE GEDEELTE

'S GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1895

EENIGE BESCHOUWINGEN

OMTRENT

DE OORZAKEN VAN DEN ACHTERUITGANG

VAN DE

KOFFIECULTUUR

TER

SUMATRA'S WESTKUST

BENEVENS

EENIGE OPMERKINGEN

OMTRENT

DE ECONOMISCHE EN POLITIEKE TOESTANDEN ALDAAR

DOOR

Mr. J. VAN BOSSE
Advocaat en Procureur te Padang

EERSTE GEDEELTE

'S GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1895

VOORWOORD.

De Gouvernements koffie-cultuur ter Sumatra's Westkust dreigt te gronde te gaan.

Sedert het jaar 1887 bewijzen de Koloniale verslagen dan ook eene toenemende belangstelling der Hooge Regeering in dit gewest.

Ik heb dus heden kans gelezen te worden.

De bloeiende koffiecultuur van vroeger is bijna te niet; in het laatste jaar 1894, bedroeg de koffieproductie van Sumatra's Westkust ter nauwernood 26 000 picols. (1)

Moge mijne kennis van het Maleische volk, vergaderd gedurende meer dan vijf en twintig jaren, die ik onafgebroken als Advocaat te Padang mocht doorbrengen, dagelijks Maleiers ontvangende, ontmoetende en hen aanhoorende over hunne intime belangen, hen leerende kennen, zooals bijna nimmer een ambtenaar de door hem bestuurd wordende bevolking kan leeren kennen, omdat zijn ambt hem daarvoor in den weg staat, omdat heerediensten, cultuurdiensten en politierol hem dat beletten, moge die ondervinding en kennis het Maleische volk en der Nederlandsch-Indische Regeering ten nutte zijn.

Den Lezer Heil.

J. VAN BOSSE.

Padang, Maart 1895.

---

(1) Ingekocht werden:

25 576	picols	1ste soort.
459	„	2de „
26 035		

Unless we hold India for the good of the people we have no justification to hold it.

R. S. Watson.

Aus Gottes Herzen ist die Welt entsprungen,
Als seiner Liebe, seiner Huld Erscheinung.
So spricht die Katze wenn ihr Fang gelungen;
Die Maus doch ist nicht ganz der gleichen Meinung.

Duitsche Ballade.

Finis et scopus quem leges intueri atque ad quem jussiones et sanctiones suas dirigere debent, non alius est quam ut cives feliciter degant. (1)

Bacon.

(1) Het einde en doel hetwelk alle wetten in het oog behooren te vatten en waarheen zij al hare bevelen en bekrachtigingen richten moeten, is slechts dit eene: het geluk der burgerij.

I.

In het jaar 1855, toen de gedwongen levering der koffie reeds 8 jaren lang was ingevoerd, mocht de Resident der Padangsche Bovenlanden omtrent de door hem bestuurde bevolking, met het oog op de koffie-cultuur schrijven:

„dat het getal koffieboomen in zijne Residentie onder ultimo December 1853 in het geheel bedroeg 47 158 800

dat in het jaar 1854 tot uitbreiding waren bijgeplant 9 517 978

waarvan in geregelde tuinen 211 438 (1)

in bosschen 6 381 281

in paggers 2 925 259

en

„dat ten aanzien van de bosch- en pagger-koffie diende opgemerkt te worden, dat die aanplantingen zijn bewerkstelligd geheel uit eigene beweging en op verzoek der hoofden, iets hetwelk als een toereikend bewijs kan worden aangemerkt dat het aanplanten van koffie op die wijze veel bijval bij de bevolking vindt, en die tak van nijverheid door den Sumatraan individueel en zonder directe tusschenkomst van het Bestuur of dwang kan gedreven worden. (2)

(1) Dit cijfer is opmerkingswaardig en kom ik daarop later terug.

(2) *Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde*, Deel V. (Nieuwe Serie. Deel II) blz. 301.

De Residentie Pandangsche Bovenlanden „alleen" had geproduceerd:

in 1848	picols	koffie	50 945
„ 1849	„	„	45 164
„ 1850	„	„	62 447
„ 1851	„	„	71 687
„ 1852	„	„	106 512
„ 1853	„	„	97 686
„ 1854	„	„	110 720

En de prijzen waren *f* 8,40 de picol eerste soort, *f* 7,—, *f* 6,— voor de mindere soorten. (1)

De Directeur der landelijke inkomsten en directe belastingen, schreef (den Luitenant Kolonel RAAFF, den Bestuurder van Sumatra's Westkust gehoord) in 1823: missive gericht aan de Hooge Regeering dd. 27 October N°. 58, vermeenende dat de Hooge Regeering verlangde zijne consideratiën te ontvangen omtrent het stelsel van belasting, hetwelk voor de Nederlandsche Bezittingen te Padang en voor het alsnu daarbij gevoegde Rijk van Menangkabau zou behooren aangenomen te worden, tegelijk met andere inrichtingen daarmede in verband staande: (2)

„dat hij, tot het bekomen der vereischte inlichtingen voor de beantwoording dezer vraag, overeenkomstig het verlangen van den Gouverneur Generaal gebruik heeft gemaakt van het tegenwoordig aanwezen van den Luitenant Kolonel RAAFF zelven te dezer hoofdplaats; en het hem, naar aanleiding van de berichten, welke hij van dezen hoofdofficier heeft ontvangen omtrent de bevolking, de cultures, de inlandsche huishouding en de belastingen, nu reeds in deze bezittingen bestaande, is voorgekomen: dat de staat, waarin zich gemelde bezittingen met betrekking tot deze vier onderwerpen bevinden en welke in het breede door hem worden ontwikkeld, de duidelijkste kenmerken draagt dat de bevolking reeds ver

(1) Hetzelfde ter aangehaalde plaatse, blz. 302 en 303.
(2) *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië.* KIELSTRA, *Sumatra's Westkust.* 5e Volgreeks. Deel II, blz. 92.

is gevorderd op den weg der beschaving, en bekend is met eene geregelde inlandsche huishouding, zoodanig dat er geen twijfel bij hem bestaat omtrent de mogelijkheid om het Europeesch gezag onmiddelijk in aanraking met de bevolking te brengen,

„dat, ofschoon er thans in deze landen geene directe belasting bestaat hetgeen wellicht aan de overheersching der Padries en de daaruit ontstane verwarringen en gedurige twisten moet worden toegeschreven, en ofschoon het volgens de gegeven informatien, zeker schijnt te zijn, dat de grond aldaar onvoorwaardelijk het eigendom is van de bevolking en niet van den vorst, deze omstandigheden, verre van een beletsel op te leveren tegen het invoeren van eenen grondlast, eerder redenen zouden zijn om aan deze belasting de voorkeur boven alle andere te geven, vooral wanneer daarbij de reeds aangehaalde voordeelen, welke de bevolking ten aanzien der reeds toenemende cultures en van een tamelijk goed ingericht inlandsch Bestuur geniet, in aanmerking worden genomen; en het te bejammeren zoude zijn dat van deze gunstige omstandigheden geen ander gebruik werd gemaakt dan om een hoofdgeld op de inlandsche bevolking in te voeren; eene belasting, welke behalve de onzekerheden en wisselvalligheden waaraan dezelve onderhevig is, onmogelijk op zoodanig eenen voet in werking kan worden gebracht dat dezelve over eene gansche bevolking gelijk dragende zij;

„dat daarentegen, indien als bewezen mag worden aangenomen dat de zekerste bron van welvaart en rijkdom van een land, alleen in den landbouw te vinden is, het buiten twijfel is, dat in een land als het onderwerpelijke, hetwelk schier alleen van den landbouw bestaat, en in hetwelk bijna ieder ingezetene van den landbouw leeft, eene billijke belasting op den grond, ook als de zekerste, de minst drukkende en de voordeeligste mag worden beschouwd".

In het jaar 1833 schreef de Commissaris Generaal VAN DEN BOSCH, wien voorzeker niemand te veel vertrouwen in het initiatief of den ijver van den Inlander toe zal schrijven, in zijne memorie, omtrent de exploitatie (*sic!* doch het was het jaar 1833) van Sumatra's Westkust, woordelijk:

„De bevolking bezit eene hooge mate van industrie, onze „oude Bovenlanden niet grooter dan de Preanger Regentschappen, „hebben eene bevolking van 800 000 zielen" die rijkelijk gevoed zijn en jaarlijks (zoowel naar Oost- als Westkust) 60 à 70 000 picols koffie afvoeren, behalve zoo vele andere artikelen.

„Die industrie is het gevolg van eigen aandrift, door geenerlei gezag „wordt de Maleier tot arbeid verplicht. (1)

„Een volk dat zulk eene hoeveelheid producten teelt, boven „hetgeen tot eigen voeding noodig is, en die op het hoofd en „op de schouders langs de moeilijkste wegen naar de kusten „draagt moet een hoogen graad van industrie bezitten."

„De Maleier is zeer gehecht aan zijne volksinstellingen, vooral „aan zijne rechtspleging, daarbij gierig en hoogst afkeerig van „alle directe belastingen" (2)

Generaal Ridder DE STUERS teekent op dat woord „gierig" aan:

„Gierig dat is zuinig, spaarzaam. Ik ook heb wel eens den „Sumatraan als gierig beschreven, doch ik heb ongelijk gehad. (3)

„Ja hij is gierig omdat hij bezitten kan en in vergelijking „met den kruipenden Javaan; maar toch niet gieriger dan een „Nederlandsche boer.

„Men wordt gieriger, dat is spaarzamer naar mate men vrije „beschikking over zijn eigendom heeft, want daardoor eerst „wordt men aangemoedigd om naar bezit te streven."

Ook A. V. MICHIELS, de krachtige Generaal, die zooveel tot de onderwerping van dit gewest bijbracht, doch voorzeker geen bewonderaar der Maleiers (4) schrijft:

„Bovendien moet aangemerkt worden dat door talrijkheid en „rijkdom de bevolking der Padangsche Bovenlanden de werkelijke „kern uitmaakt der Maleische bevolking van geheel Sumatra."

En dat de Commissaris-Generaal VAN DEN BOSCH wel ernstig

---

(1) Ik cursiveer.

(2) VAN DEN BOSCH. Memorie dd. 20 December 1833 te vinden in:
DE STEURS. *De vestiging en uitbreiding der Nederlanders ter Sumatra's Westkust.* Deel II, blz. 135 en volgende.

(3) Ik cursiveer.

(4) *Neerlands Souvereiniteit over de schoonste en rijkste gewesten van Sumatra*, blz. 38.

meende hetgeen hij in de boven geciteerde regels uitsprak, moge blijken uit den brief dd. 11 October 1833 N°. 311, gericht aan den Hoog EdelGestr. Heer J. I. van Sevenhoven, Raad van Indië enz. te Padang, „den man aan wien Zijne Excellentie „het bestuur van Sumatra's Westkust stond over te geven" waarin woordelijk voorkomt:

„Men behoeft slechts eenigermate met het karakter van den „Maleier bekend te zijn, om in te zien, hoe weinig zulke maat„regelen geschikt zijn geweest om ons in zijne goede gezindheid „aan te bevelen. Bij eene groote mate van onafhankelijkheid „en zelfzucht, bezit hij een onbepaalden eerbied voor zijne „aloude volksinstellingen.

„Deze neigingen hadden moeten worden verschoond, en ons „bestuur tevens de strekking gehad hebben om de hoofden aan „ons te verbinden en de welvaart der bevolking te bevorderen, „zoodat zij onmiddelijk de voordeelen daarvan, zonder de lasten „ondervonden hadden.

„Dit oogmerk te bereiken was ook geenzins moeielijk.

„De Maleier is, „wat men ook zeggen moge, uit zijnen aard „„arbeidzaam en industrieus".

„De talrijke bevolking, de goedkoope prijzen der levens„middelen en de vele producten, die langs zeer moeielijke wegen „naar Padang worden afgevoerd, zijn, daar de grond hier minder „vruchtbaar is dan die van Java, daarvan de kennelijke be„wijzen, zonder groote mate van arbeidzaamheid konden deze „resulten niet zijn verkregen taten

„Wij moeten dus onze belangen hier bevorderen, door die „in overeenstemming te brengen met die der bevolking, en ook „dit is geenszins moeielijk."

H. J. J. L. Ridder de Stuers de man die van 1826—1830 Sumatra's Westkust bestuurde, schrijft in 1850 „dat de Sumatraan „uit eigen aandrift werkzaam is wanneer hem vrijheid gelaten „wordt om te produceeren".

Z.HoogEdelGestrenge vraagt „wat zoude er bij zulk eene volks„neiging te doen vallen om goede resultaten te verkrijgen"?

Zijn antwoord is „niets dan de productie haren vrijen gang te laten gaan.

„Maar hoeveel meer, (laat Z.HoogEdelGestr daarop volgen) „zou zulk eene bevolking niet werkzaam zijn, zoo wij boven- „dien wisten te beschermen en door veiligheid van personen „en goederen, voornamelijk aan de stranden, te verzekeren, „Nederlandsche kapitalen wisten aan te trekken?

„Waarom is Atjin een zoo rijk peperland?

„Niemand toch dwingt daar tot den arbeid (1)".

Ook energie ontkennen de oude bestuurders den Maleier niet.

Resident MAC GILLAVRIJ (om eens andere namen te noemen) schildert hen als eene natie bij wie geene redeneeringen helpen, dan alleen die, welke met den ijzeren arm geleeraard worden (2),

doch schrijft tevens in zijn Rapport over den handel dd. 21 April 1830, N°. 315:

„Ternauwernood is de vore van het monopoliestelsel, welke „sedert twee eeuwen zoo diep was ingekerfd, effen gemaakt, „en eerst sedert 10 jaren is eene vrije en onbelemmerde handel „bekend". Bij het eerste was alles in den staat van sluimering, want een monopoliestelsel moedigt uit den aard der zaak nimmer aan, maar onderdrukt steeds.

Bij den vrijen handel daarentegen kreeg alles nieuw leven, openden zich alle bronnen van landbouw, nijverheid en handel, en in eenige weinige jaren zien wij Padang jaarlijks 40 à 50 000 picols koffie uitvoeren, welk product vroeger ternauwernood bekend was.

En KIELSTRA die deze passage publiceert in zijn „De koffiecultuur ter Sumatra's Westkust, *Indische Gids*, 1888 October, blz. 1439" voegt daaraan toe:

„Men bedenke hierbij, dat bv. in 1829, toen de afvoer 40 000 „picols bedroeg, ons gezag in de Padangsche Bovenlanden „feitelijk zeer weinig beteekende; dat een belangrijk deel der „Bovenlanden zuchte onder „het alles vernielend stelsel" der „Padris, waardoor de productie zeer belemmerd werd; dat de „afvoerwegen niet veilig waren en, vooral, dat die afvoerwegen „in een allergebrekkigsten staat verkeerden, zoodat alle koffie,

(1) *De vestiging en uitbreiding der Nederlanders ter Sumatra's Westkust.* Deel II, blz. 136.

(2) Rapport omtrent den staat van rust, dd. 20 November 1829.

„die te Padang aan de markt kwam, uit de Bovenlanden langs „zeer slechte, over hoog gebergte voerende wegen, derwaarts „moest worden gedragen.

„De Maleier, die geheel vrijwillig koffie teelde en op eene „zoo bezwarende wijze vervoerde was toen zeker niet lui!"

Luitenant J. C. Boelhouwer, (1) gelegerd voor Bondjol in 1833 roept in zekere vervoering uit:

„Hoe moet de aandachtige beschouwer den sterken geest en „de wilskracht van zulk een volk bewonderen, dat met zoo „weinig zooveel groots weet voort te brengen, en hoe onwille- „keurig rijst dan het denkbeeld voor den geest: Waartoe zijn „zulke menschen niet in staat als zij den wil slechts hebben.

„De tijd heeft het, helaas geleerd".

Commissaris-Generaal Van den Bosch leert in zijne memorie dd. 20 December 1833, § 9:

„Zijne rechten verdedigt de Maleier met halsstarigheid en „men jaagt de geheele bevolking in het harnas, gelijk maar al „te zeer is ondervonden, zoo men daarop inbreuk maakt."

Kenmerkend is het, dat een onzer oude krijgsoversten over Javaan en Sumatraan schrijvende, beweert dat de Javaan meer van den Sumatraan verschilt dan de Rus van den vrijen Noord-Americaan. (2)

Nog in 1840 schreef de commissaris Merkus:

„Opzettelijk is tot hiertoe alleen gesproken van de Padangsche „Bovenlanden, omdat aan deze het meest gelegen ligt uit- „hoofde van den overwegenden invloed welken zij door talrijk- „heid, nijverheid, schranderheid en dapperheid van de bevolking, „door rijkdom van gronden en middelen van bestaan en door „moreele werking van oude, wellicht fabelachtige overleveringen „over een groot gedeelte van Sumatra uitoefenen. Over deze „landen kan ik het best met eenige kennis van zaken handelen, „zijnde de andere door mij nog niet bezocht." (3)

---

(1) J. C. Boelhouwer. *Herinneringen aan mijn verblijf op Sumatra's Westkust* 1831—34. 's Gravenhage, 1841.

(2) Nahuijs, blz. 146 [zie hieronder].

(3) Kielstra. *Sumatra's Westkust* van 1836—1840.
Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië. 5de Volgreeks. Deel V, blz. 306.

„Gouverneur MICHIELS, toen reeds „de arbeid in de Negorijtuinen als een straf werd beschouwd" schreef: missive N°. 2254, dd. 13 November 1845 aan den Resident STEINMETZ:

„Het is niet de schuld van de gebrekkigheid van den grond, van het klimaat of van gebrek aan nijverheid, dat hetzelfde getal menschen, bij vele voordeelen der natuur, slechts de helft der voortbrengselen oplevert, maar het is gebrek aan vertrouwen, dat men in de uitgestrektheid gronds, die men bewerkt, geen bijzonder eigendom bezit en daardoor de zekerheid verdwijnt dat men de vruchten van zijne nijverheid zal oogsten".

„Dit wantrouwen wordt nog vermeerderd door de zonderlinge erfopvolging en het gemis aan gemeenschappelijk belang tusschen gehuwden. Gij meldt dat de eenige, bij de Maleische instellingen bekende hoofden de pengkoeloes-soekoe zijn, die eenige consideratie genieten".

„Het zijn deze menschen waarmede wij moeten werken in het belang van de koffieteelt, en wel in dezer voege . . . .

. . . .

„De ondervinding heeft het elders reeds bewezen, dat men door eene aanplanting, waarbij elk huisgezin van zijn aandeel verzekerd is, niet enkel het eigen belang der mannen, maar voornamelijk ook dat der vrouwen gaande maakt, omdat op die wijze de arbeider de volle zekerheid heeft dat hij voor zich en de zijnen werkt, en hem de gelegenheid wordt gegeven om al dadelijk het genot van zijnen arbeid te smaken". (1)

Deze citaten zijn met tal van anderen te vermeerderen.

Om nog een, voorzeker onpartijdige te citeeren:

Men leze de navolgende woorden geschreven in 1828, van een militair die Sumatra's Westkust slechts doorreizend bezocht, doch een man van groote ondervinding, den Kolonel NAHUIJS:

Brieven over Bencoolen, Padang, het rijk van Menang-Kabouw, enz.

Blz. 64. „Van Padang worden tegenwoordig reeds meer dan 30 000 picols koffie jaarlijks uitgevoerd."

---

(1) *Indische Gids* 1888 October, blz. 1462 en 1463.

Blz. 65. „Wanneer de koffie, naar de meening der Bovenlanders niet geldig genoeg is te Padang, brengen zij dezelve niet af, maar zamelen en schuren die op, tot betere markt."

Na zich over de rijstcultuur zeer ongunstig uitgelaten te hebben, vermeldt Kolonel NAHUIJS: „Tabaks- en suikerculturen als onder den „Inlander (in 1823) „bestaande" en vervolgt dan: „de Indigo, ofschoon nog geen artikel van uitvoer en niet be- „werkt als de Javaansche, Bengaalsche en Amerikaansche, is „een tak van veel vertier en nijverheid, die menig inlander ten „voordeel strekt. Ik heb in de Menangkabousche en Agamsche „Bovenlanden gansche dorpen gevonden, die met blaauwverven „den kost wonnen."

dan volgt: (men bedenke Kolonel NAHUIJS bezocht Sumatra's Westkust in 1823)

„Behalve de reeds genoemde voortbrengsels van Sumatra „levert dit eiland nog op:

„Katoen, kamfer, benzoën, cassia, was, gambier, vogelnestjes, „goud, koper, tin, salpeter, zwavel en olifantstanden, van welke „eenige in onze Padangsche landen, andere in naburige districten „gevonden worden, doch alle welke artikelen ter Padangsche „markt verkrijgbaar en in groote vraag zijn" blz. 71.

Nog vindt men op blz. 93:

„De proeven welke genomen zijn en welke ik zelf gezien heb, van lijnwaden in Nederland gemaakt in navolging van de zoo algemeen gewilde kustlijnwaden, doen mij hopen, dat onze Vaderlandsche katoenweverijen en drukkerijen nu wel ras in staat zullen zijn om met die van de kust te wedijveren, enz (1)

Vrage: Is er meer noodig om het woord van den Commissaris-Generaal VAN DEN BOSCH in 1833 geschreven waar te maken? „De Maleier is uit zijnen aard arbeidzaam en industrieus." En thans?

In tegenstelling met de opiniën der geciteerde ambtenaren, luidt het oordeel der actueele ambtenaren meestal, en vrij wel

(1) Deze wensch is, helaas maar al te zeer vervuld, zonder dat der bevolking de gelegenheid geopend is om hare krachten aan eenigen anderen tak van Industrie te kunnen wijden.

onveranderlijk „dat de Maleier energie en ausdauer (taaiheid) „mist om iets tot stand te brengen of vol te houden;

„dat hij zonder dwang zelfs voor de rijstcultuur geen vol- „doende zorg draagt;

„dat hij weinig levensbehoeften hebbende ongenegen is zich „tot een hooger standpunt op te werken."

Op de vragen:

Of de oudere ambtenaren zich zoo schromelijk vergist zouden hebben?

dan wel of de jongeren zich vergissen?

dan wel of er in der jongeren beweren waarheid schuilt?

en aan wien of waaraan dan de schuld ligt dat een vroeger wel nijver, actief volk begint te ontaarden?

mogen volgende hoofdstukken dezer brochure het antwoord brengen.

Een enkel woord over den actueelen economischen toestand van Sumatra's Westkust moge ondertusschen daaraan voorafgaan.

De thans algemeene klachten luiden:

De koffie-culuur dreigt te gronde te gaan.

De importhandel kwijnt.

De exporthandel gaat achteruit.

De uitgaven der bevolking voor godsdienstige doeleinden, speciaal voor de Hadjiereis nemen toe.

En wat van allen de belangrijkste zijn;

„de Inlandsche Maatschappij ter Sumatra's Westkust gaat in „welvaart achteruit.

„De Maleier was in vroegere jaren welvarend, de bevolking „spaarde, thans doet zij dat niet meer. Het bespaarde kapitaal „wordt aangesproken.

„Het budget der Inlandsche huishouiding is in de war geraakt".

Over ieder dezer klachten, in het volgende hoofdstuk eenige opmerkingen.

II.

Dat bovenvermelde klachten, helaas gegrond zijn, valt niet te ontkennen, en zal hieronder worden aangetoond; — dat

eenige ongunstige verschijnselen òf zijn van tijdelijken aard òf gevolgen van feiten door geen menschelijke macht te keeren, zal dan tevens kunnen blijken.

De alarmklok behoeft inderdaad niet harder geluid dan strikt noodzakelijk.

Maar de Gouverneur DE MUNNICK in zijn overzicht betreffende den oeconomischen toestand van het Gouvernement Sumatra's Westkust dd. 10 Juni 1893, te vinden in het Koloniaal verslag van 1893, onder bijlage B *bis*, schrijft aan het slot in de paragraaf:

VIII. Oeconomische toestand in het algemeen.

„Te rekenen naar den invoer van manufacturen, welke in „den regel als maatstaf wordt aangenomen, is de koopkracht „der bevolking in het decennium 1882—1891 niet onbelangrijk „vermeerderd, bepaaldelijk in de laatste vier jaren, het tijdvak „van spoorwegaanleg. De officieele handels-statistiek geeft de „navolgende cijfers:

1882 . . .	*f* 2 338 000	1887 . . .	*f* 2 536 000
1883 . . .	„ 2 528 000	1888 . . .	„ 2 429 000
1884 . . .	„ 2 998 000	1889 . . .	„ 3 721 000
1885 . . .	„ 3 019 000	1890 . . .	„ 3 274 000
1886 . . .	„ 2 111 000	1891 . . .	„ 4 040 000 (1)

(1) Bovenstaande cijfers zijn niet met de noodige accuratesse te zamengesteld.

De voor de jaren 1882, 1883, 1884, 1885, 1886 en 1887 gegeven cijfers betreffen slechts den invoer van katoenen goederen.

Het voor het jaar 1888 gegeven cijfer is fout.

De drie laatste cijfers betreffen den invoer van katoenen, „wollen en zijden" goederen, te zamen.

De juiste cijfers zijn:

1882	*f* 2 338 000	+	*f* 213 000	=	*f* 2 551 000
1883	„ 2 528 000	+	„ 284 000	=	„ 2 812 000
1884	„ 2 998 000	+	„ 397 000	=	„ 3 395 000
1885	„ 3 019 000	+	„ 319 000	=	„ 3 338 000
1886	„ 2 111 000	+	„ 355 000	=	„ 2 466 000
1887	„ 2 536 000	+	„ 422 000	=	„ 2 958 000
1888	„ 2 674 000	+	„ 710 000	=	„ 3 384 000
1889	—		—		„ 3 721 000
1890	—		—		„ 3 274 000
1891	—		—		„ 4 040 000

„Voor het toenemen der welvaart pleiten o. m. ook het „grootere vertier op de meeste passers en de vermeerdering „van het aantal bedevaartgangers (sedert 1882 met p. m. 51 pct.) „De snellere toeneming der welvaart wordt in de Maleische „landen belet door het Matriarchaat, zooals reeds boven ver- „klaard; maar ook de heeren- en cultuurdiensten, de vadsigheid „van den inlander, zijn tegenzin in handenarbeid en zijn harts- „tocht voor het spel belemmeren haar: in Tapanoelie ook de „onvoldoende middelen van verkeer".

Of deze beweringen toch waar kunnen zijn?

Daar de Hoogste Regeerings Ambtenaar ter Sumatra's Westkust zooals boven blijkt, in strijd met de hiervoren vermelde klachten spreekt van niet onbelangrijke „vermeerdering" van de koopkracht der bevolking, zal kortelijk dienen te worden aangetoond dat dat overzicht niet opgemaakt is met den ernst op welken een belang als het thans besprokene recht heeft.

De Kamer van Koophandel en Nijverheid te Padang had in hare (open) missive ddo. Padang 7 Juni 1892 aan Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië gericht, geschreven: (1)

dat er een buitengewoon gedrukte handelstoestand te Padang „heerscht;

„dat de algemeene toestand van Sumatra's Westkust werkelijk „hoogst ongunstig is geworden, en naar het zich laat aanzien, „nog meer zal verergeren indien daarentegen niet spoedig af- „doende maatregelen worden genomen".

De statistiek levert het ondervolgende overzicht van de waarde van den algemeenen invoer ter Sumatra's Westkust in de jaren 1879 tot en met 1893:

1879	*f* 5 097 000
1880	„ 4 953 000
1881	„ 6 198 000
1882	„ 4 960 000

---

(1) Missive van de Kamer van Koophandel te Padang ddo. 7 Juni 1892 N°. 570. Batavia H. M. van Dorp & Co.

1883			„ 5 545 000
1884	*f* 7 454 000	moet zijn	„ 6 409 000 (1)
1885			„ 6 164 000
1886			„ 5 581 000
1887			„ 5 932 000
1888			„ 6 750 000
1889			„ 7 324 000
1890			„ 7 296 000
1891			„ 8 421 000
1892			„ 7 424 000
1893			„ 6 575 115

Bovenstaande cijfers zijn getrokken uit de statistiek van den Handel en Scheepvaart enz. in Nederlandsch Indië, samengesteld bij het Departement van Financiën.

Schijnen die cijfers voor de jaren 1888—1892 de opvatting van den Gouverneur DE MUNNICK te rechtvaardigen, indien men bedenkt dat in die jaren de aanleg van den Staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust en van de Emmahaven, plaats vond en dat in die jaren de eerste hand geslagen is aan de ontginning der Ombilien Kolenvelden, dan schijnt de Kamer van Koophandel dieper inzicht in den toestand gehad te hebben dan Gouverneur DE MUNNICK.

Dat de bevolking in die jaren buitengewone inkomsten mocht genieten, zoo door de plaats gevonden hebbende onteigeningen, als door de door haar geleverde diensten, als door extra verkochte voedingsmiddelen en tutti quanti, is buiten twijfel.

In de jaren 1888 tot en met Juni 1893 (de laatste maand der Klooframp) mag men gerust aannemen dat de Staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust met haven en mijnen meer dan 20 000 000 gulden gekost hebben (Burgerlijke Openbare Werken,

---

(1) Volgens de Regeerings-Statistiek . . . . *f* 7 454 000
maar door eene rekenfout is daarin de invoer van
rijst . . . . *f* 1 144 308 te hoog
en de invoer van petrol. . „ 99 558 te laag
opgegeven verschil . . . . *f* 1 044 750 „ 1 045 000
Rest . . . . *f* 6 409 000

Justitie, Geneeskundige dienst enz. er buiten gelaten) en indien de Kamer van Koophandel te Padang op pag. 4 harer boven aangehaalde missive, aanneemt dat daarvan 10 000 000 gulden onder de bevolking gekomen zijn, is dat voorzeker niet te hoog geschat.

In $5^1/_2$ jaar tijd tien millioen extra inkomsten staat gelijk met *f* 1 818 181 extra inkomsten per jaar.

Indien men de cijfers van de waarde van den algemeenen invoer ter Sumatra's Westkust over de jaren 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893 met dat cijfer vermindert (1893 met de helft) bekomt men in stede van de hierboven aangehaalde cijfers deze:

1888	*f* 6 750 000	verminderd	met	*f* 1 800 000	=	*f* 4 950 000
1889	„ 7 324 000	„	„	„	=	„ 5 523 000
1890	„ 7 296 000	„	„	„	=	„ 5 496 000
1891	„ 8 421 000	„	„	„	=	„ 6 621 000
1892	„ 7 424 000	„	„	„	=	„ 5 624 000
1893	„ 6 575 000	„	„	„ 900 000	=	„ 5 625 000

Welke cijfers ter beoordeeling van den werkelijken oeconomischen toestand van het Gewest nog verminderd moeten worden met:

a. de waarde van de voor den spoorweg en haven en kolenmijnen te Padang door den handel ingevoerde materialen en werktuigen,

b. den invoer van voor de Chineesche koelies bij den spoorweg tijdelijk geëmploijeerd, aangevoerde goederen.

Het resultaat dezer becijfering is dat sedert het jaar 1880 de bevolking van Sumatra's Westkust vermoedelijk niet is vooruitgegaan, vermits de schijnbare vooruitgang hoogst waarschijnlijk door de sub *a* en *b* aangewezen posten wordt opgewogen..

En past men de vorenstaande becijfering toe op de cijfers van den Heer de Munnick, en daar heeft men het recht toe, want Z HoogEdelGestrenge spreekt van *koopkracht* der Inlandsche bevolking van Europeesche manufacturen, dat is dus, — van

koopkracht voor kleeding en luxe nadat die bevolking gevoed, gehuisvest is, geleefd heeft, dan worden die cijfers:

1888	*f* 2 429 000	verminderd met *f* 1 800 000	=	*f* 629 000
1889	„ 3 721 000	„ „ „	=	„ 1 921 000
1890	„ 3 274 000	„ „ „	=	„ 1 474 000
1891	„ 4 040 000	„ „ „	=	„ 2 240 000

Bewijzende dan die cijfers belangrijken achteruitgang in de koopkracht der bevolking, ware zij niet door den spoorweg-aanleg cum annexis en tevens nog door andere oorzaken tijdelijk met *f* 1 800 000 per jaar gesteund.

Die cijfers zijn echter onjuist.

Zij worden hier slechts opgegeven om aan te toonen tot welke conclusie de steller van het hier besproken overzicht had behooren te komen, *eerder* dan tot het beweren dat de koopkracht der bevolking niet onaanzienlijk was vooruitgegaan.

De ware cijfers van den import van katoenen manufacturen ter Sumatra's Westkust ingevoerd gedurende de jaren 1879 tot en met 1893 zijn:

1879	*f* 2 499 787
1880	„ 2 561 983
1881	„ 3 010 984
1882	„ 2 338 390
1883	„ 2 528 158
1884	„ 2 997 601
1885	„ 3 018 737
1886	„ 2 110 712
1887	„ 2 535 853
1888	„ 2 674 169
1889	„ 3 017 269
1890	„ 2 856 550
1891	„ 3 512 737
1892	„ 2 659 885
1893	„ 2 253 686 (1)

(1) Deze cijfers zijn genomen uit de statistiek van den handel, de scheepvaart enz. in Nederlandsch Indië samengesteld bij het Departement van Financiën.

Gelet op het boven aangevoerde, behoeven deze cijfers, waarvan het laatste zelfs tot beneden dat van het jaar 1879 daalde, „geen commentaar".

Niettegenstaande de tijdelijke inkomsten door den spoorweg, de haven, de mijnen, verschaft, is er achteruitgang in den handel!

Maar er is meer in dat Rapport van den Heer de Munnick dat bespreking vereischt.

Hebben anderen er reeds op gewezen, hoe eene verwarring van het aantal in erfpacht aangevraagde bouws koffiegronden met het aantal in cultuur gebrachte, Z.HoogEdelGestr. bracht tot eene geheel onjuiste becijfering van het aantal picols koffie hetwelk de Europeesche planter per bouw produceert, om de waarde van de cijfers in dat overzicht van den economischen toestand van het Gouvernement Sumatra's Westkust voorkomende en dus allicht ook van de beschouwingen daarin nedergelegd in eens vast te stellen, zij het genoeg er op te wijzen dat de onderteekenaar, Gouverneur de Munnick, persoonlijk weten kon, ja wist, dat er landen in erfpacht uitgegeven waren, welke geheel nog niet in cultuur gebracht zijn (Arendnest en Loerah Batoeng respectievelijk 353 en 1423 bouws).

Wie ook het overzicht dus gecompileerd hebbe, belangrijke aandacht heeft men er niet aan gewijd, en moet men helaas zulks aannemen waar in dat overzicht de belangen van Europeanen besproken werden, dan is er reden te meer om zulks ook te doen, waar geoordeeld wordt over de meer ingewikkelde, minder gekende, moeielijker te beoordeelen toestanden der Inlandsche huishouding.

Ten bewijze daarvan slechts een paar opmerkingen.

Gouverneur de Munnick schreef:

„Hoewel geen rijst meer wordt uitgevoerd naar plaatsen buiten „het tolgebied, valt daaruit de gevolgtrekking niet te maken, dat „de rijstproductie van het gouvernement Sumatra's Westkust „is achteruitgegaan sedert die uitvoer ophield. Uitvoer van rijst „(padi) geschiedt nog in toenemende mate naar plaatsen binnen „het tolgebied, niet het minst van de Padangsche Bovenlanden „naar de aangrenzende onafhankelijke landen. Uitvoer naar „Europa en andere verafgelegen landen kwam nooit voor, wel

„naar de Straits Settlements, waar echter in de laatste jaren „de Sumatra-rijst door de Siam- en Birmah-rijst schijnt ver- „drongen te zijn. Hier werden ingevoerd in 1892 van Singapore „en Pinang 416149 KG. rijst." (1)

„De rijstproductie nam vooral toe in de afdeeling Painan der Padangsche Benedenlanden.

„De uitvoer van daar naar Mokko Mokko (Benkoelen) en „Padang is ook stijgend."

Het komt steller dezes voor, dat rechtmatig hiertegen het volgende mag worden opgemerkt:

Daar vervoer van rijst in het gewest zelf, niet af kan doen tot beantwoording der vraag of de bevolking in haar geheel, vooruit of achteruit gaat, rijst exporteert of niet, kan wat daarover gezegd wordt, buiten beschouwing blijven.

De rijst is en was ten allen tijde een artikel van, tegenover het volume, te geringe waarde, dan dat het zonder bijzonder gemakkelijke en goedkoope middelen van vervoer over groote afstanden per koelie kan worden verplaatst.

Slechts bijzonder hooge rijstprijzen, en gebrek kunnen tijdelijk dat bezwaar overwinnen.

Het is dan ook een feit dat de onafhankelijke gewesten ten Oosten van Sumatra's Westkust gelegen, af en toe uit de grensdistricten rijst betrekken, doch natuurlijk kan om de boven aangegeven reden dat betrekken alleen plaats vinden door inwoners dier streken, niet te ver van de grens gelegen, en in tijden van gebrek.

De hoogste aanneembare opgaven door steller dezes ter zake gevonden, zijn dat door de Kloof van Aroe en van Sidjoendjoeng

(1) Bovenstaand cijfer schijnt aan eene vergissing het aanzijn te danken. De rijstinvoer toch heeft bedragen, in:

	Kilogr.	Prijs.		Waarde.
1884	1 589 316	0,08	=	ƒ 127 145
1888	618 831	0,10	=	„ 61 883
1889	1 068 098	0,10	=	„ 106 810
1890	1 922 000	0,10	=	„ 192 200
1891	2 542 745	0,10	=	„ 254 274
1892	3 713 717	0,10	=	„ 371 372
1893	6 310 987	0;10	=	„ 631 099

uit, allicht somtijds 400 à 450 picols per maand worden uitgevoerd.

Dat is dus hoogstens 5000 picols per jaar.

Edoch de invoer bedroeg 60 000 picols.

De rijst naar die onafhankelijke districten uitgevoerd, wordt dan ook door de bevolking dier districten van hier gehaald; geen Maleier drijft exporthandel van rijst derwaarts.

De waarheid ter zake is, dat de bevolking toenam, en de rijstcultuur in het algemeen niet, dat de actueele bevolking hare rijst opeet en voor export niets overhoudt, wat in vroeger jaren wel het geval was, toen de rijstcultuur met meerdere zorg werd gedreven.

Aan wien en waaraan de schuld?

In paragraaf VII dezer brochure zal een enkel woord aan de rijstcultuur worden gewijd. Hier worde er slechts even op gewezen, dat onder het bestuur van den Heer DE MUNNICK, door den onderteekenaar van het besproken economisch overzicht, een einde gemaakt is aan de goede gewoonte, welke alle vorige Gouverneurs van dit gewest gevolgd hebben om het feest der bevolking, de zoogenaamde Boeka Bandar, de jaarlijksche inwijding van een nieuw aan te vangen Sawah arbeid, bij te wonen.

Alle Gouverneurs van Sumatra's Westkust hebben steeds in staatsie dat Landbouwfeest der bevolking bijgewoond, menigeen stelde er prijs op dat ook de Europeesche bevolking van Padang zich niet onbetuigd liet, en dat bewijs van belangstelling in een belangrijk bevolkingsbelang, was der bevolking aangenaam.

Doch de laatste jaren werd die belangstelling niet betoond.

In het voormeld overzicht komen alsnog de navolgende zinsneden voor:

„Het matriarchaat der Maleiers behoedt hen voor pauperisme, „maar is tevens eene belemmering voor de ontwikkeling van „het individu in oeconomischen zin. Bestaat hier naast het on„vervreembare familiebezit, de harta poesaka, waarin iedere „Maleier reeds bij zijne geboorte deelt, ook de harta pentjarian, „het door eigen werkzaamheid verkregene, waarover de bezitter „wel beschikken mag; de zekerheid, die het eerste geeft, prikkelt

„niet tot arbeidzaamheid. Doch meer nog moet de werklust verzwakt worden door het tegennatuurlijke, dat de vader niet voor „eigen kinderen, maar voor zusters kinderen werkt, deze zijne „erfgenamen zijn.

„Voornamelijk de landbouw lijdt daaronder; zwaren arbeid „vereischende ontginning van gronden wordt natuurlijk niet „dan zeer noode ondernomen.

„In de afdeelingen Padang, Ommelanden van Padang en „Priaman is de toestand gunstiger, dank zij de voor het grondbezit gemaakte regelingen bij de Indische Staatsbladen van „1853, N°. 14*a*, 1860, N°. 90 en 1862, N°. 9, die zeker te kort „doen aan de adat, doch den ondernemingsgeest opwekken „en zeker ook veel hebben bijgedragen tot de ontwikkeling van die streken.

„In Tapanoelie enz."

Het ligt thans niet op den weg van steller dezes om in eene beschouwing te treden van de Maleische Rechtsinstituten.

Slechts zij opgemerkt dat de aangehaalde zinsneden wel bewijzen dat een Gouverneur van Sumatra's Westkust voor het vele goede, dat in die rechtsinstituten besloten ligt, een gesloten oog en oor kan hebben.

Of is het niets, dat pauperisme en proletariaat afdoend daardoor worden geweerd?

Dat tevredenheid daardoor wordt bevorderd; dat spaarzaamheid door den invloed der vrouw belangrijk wordt in de hand gewerkt; dat de vrouw, welke bij verzetten en opstanden alles zoude te verliezen hebben, in dit gewest bijna zeker de bondgenoote der Nederlandsch-Indische Regeering is?

De beweringen omtrent den gunstigen invloed te Priaman uitgeoefend door de voorschriften vervat in Staatsblad 1853, 14*a* met opvolgende Staatsbladen zijn onwaar. Op het leven en werken der Maleische bevolking oefenen die bepalingen daar thans niet den minsten invloed uit. Te Padang een zeer geringe. De redenen daarvan zal stellers dezes elders ontvouwen.

Slechts nog één voorbeeld tot bepaling van het gewicht welke het besproken overzicht van den Heer DE MUNNICK in de schaal mag leggen.

Men leze § V. Handel, *a* en *b*.

Indien men die § leest in verband met wat over den M a leier in § II, Nijverheid *c* (in den aanvang) gezegd wordt, welke niet deskundige kan dan komen tot de conclusie dat verreweg het grootste gedeelte van den tweedehands-handel ter Sumatra's Westkust, *zoo te Padang* als in de Binnenlanden in handen der Maleiers of van andere, Sumatra's Westkust Inlanders is? En toch is het een feit, en dat feit had een Gouverneur van Sumatra's Westkust kunnen weten. Ieder handelaar kon hem dat verteld hebben!

Het voormelde overzicht van den Heer DE MUNNICK behoeft dus geen hinderpaal te zijn om als feiten aan te nemen:

Hier achter op pagina 123 volgende

1°. dat de koffiecultuur ter Sumatra's Westkust dreigt te gronde te gaan. De ~~vooropgestelde~~ statistieke cijfers bewijzen zulks. Over dit onderwerp hier achter nader.

2°. dat de koopkracht der bevolking niet vooruit ging;

3° dat de handel kwijnt;

feiten waardoor de juistheid der beide eerste klachten dus is bewezen.

In voren aangehaalde missive aan Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië zoekt de Kamer van Koophandel van Padang hoofdzakelijk den grond daartoe in den achteruitgang der koffiecultuur.

Het schijnt echter dat er wel meerdere redenen zijn waardoor de Importhandel kwijnt.

Als zoodanig mogen wel worden aangenomen:

I. Te groote concurrentie, bij gemis van toename van koopkracht der bevolking.

In 1869 bestonden te Padang 5 Import firma's: de Factorij der Nederlandsche Handel-Maatschappij, P. van Overzee en C°., J. F van Leeuwen en C°., Boon In 't veld en C°. en Dummler en C°., exportzaken werden in hoofdzaak gedreven door de laatstgenoemde firma en door de firma Purvis en C°.

Alleen de Javasche Bank deed Bankzaken.

Thans zijn er minstens vijf Banken vertegenwoordigd.

Negen Europeesche firma's betwisten elkander den buit, zoo

in Import- als in Exportzaken, en een groot aantal detaillanten, zoo Maleische, Chineesche als Europeesche importeeren zelven hetzij uit de Straits, Atjeh of Europa en doen dus de verdiensten van den groothandel dalen; ook het betrekken van goederen uit Java komt nog voor.

Vader Cats beweert in een zijner gedichtjes „dat hij veel brijs moet hebben, die ieder den mond stopt."

Kort te zamen gevat, beteekent dus de actueele Padangsche klacht „dat er geen brij genoeg is, doch dat die er zijn kon."

Over dat laatste hieronder nader. Het eerste schijnt niet onwaar te zijn!

II. Foutief crediętstelsel.

Daar de tweedehands handel te Padang en in een groot gedeelte van Sumatra's Westkust in handen van hier geboren Inlanders is, had men met de rechtsbegrippen dier Inlanders bij het verleenen van crediet rekening moeten houden.

Dat is niet geschied.

In vorige tijden bestonden te Padang meerdere Panghoeloe Dagang, de gemachtigden van de Kampongs waarvan leden te Padang handel drijven.

Die Panghoeloe Dagang beslisten omtrent de hoegrootheid der aan een onder hun toezicht geplaatsten Maleier te verleenen credieten, stemden zij in het te verleenen crediet toe dan was de geheele familie van den debiteur voor de schuld aansprakelijk.

Wie crediet gaf zonder den Panghoeloe Dagang er in te kennen, of tegen diens wil, had alleen verhaal op den persoon met wien hij handelde.

En die adat was eene juiste.

De Maleische familie is eene eenheid, afgescheiden van het aantal individu's waaruit zij bestaat.

De familie qua talis is eigenaresse der familiegoederen.

De individu's welke de familie uitmaken hebben bij hun leven wel het vruchtgenot dier goederen, doch geene individuëele beschikking, noch over het geheel noch over een deel daarvan.

Het geheel behoort aan de familie als eenheid.

Een gevolg daarvan is, dat een Maleisch debiteur, die ge-

werkt heeft zonder dat zijne familie in zijne zaken betrokken is geraakt, te Padang failliet en in zijn kampong een welgesteld Maleier kan zijn, zonder dat de crediteur daar iets aan doen kan.

En een tweede gevolg is, dat een Maleisch handelaar zoolang zijne zaken goed gaan, gelden naar huis kan remitteeren en die kan doen uitzetten op naam der familie, zonder dat de Europeesche crediteur na dato, in cas van déconfiture van zijn debiteur, verhaal kan erlangen, noch op die gelden noch op de familie.

En een derde gevolg daarvan is, dat de Europeesche of andere crediteur „in cas van déconfiture", meestal machteloos staat tegenover zijnen debiteur.

Doch aan wien de schuld? Aan den Maleier? Wellicht neen.

Hij stelde toch oorspronkelijk den Panghoeloe Dagang aan.

Doch de handel zelf, wenschende vele en groote zaken te doen, drong die misschien lastige, doch zoo nuttige tusschenpersonen weg, en thans — nu de Maleiers met taaie energie zich feitelijk bijna meester gemaakt hebben van den tweedehands handel van het geheele gewest Sumatra's Westkust, klaagt men over kwijning van den handel, omdat men de basis voor gezonden handel met het Maleische volk zelf verwaarloosd heeft.

Tu l'as voulu, GEORGE DANDIN! zoude men op deze klacht kunnen antwoorden, ware het niet dat ook zij haren oorsprong vindt in de negatie van der Maleiers eigenaardig karakter en van hunne maatschappelijke inrichting, waartoe de eerste stoot wel degelijk van de Regeering uitgegaan is.

De derde klacht is, dat de export-handel achteruitgaat.

Hieromtrent leert de Statistiek (1).

---

(1) De hiervolgende cijfers zijn ontleend aan de reeds geciteerde missive van de Kamer van Koophandel te Padang dd°. 7 Juni 1892, gericht aan Zijne Exellentie den Gouverneur-Generaal.

De cijfers over de jaren 1891, 1892 en 1893 werden steller dezes verstrekt door den President dier Kamer den heer Z. H. KAMERLING, wien ik gaarne daarvoor en voor meerdere hulp mij, bij het verzamelen der cijfers in deze brochure vermeld, bewezen, hier mijn hartelijken dank breng.

Overzicht van den uitvoer der navolgende artikelen van Sumatra's Westkust, gedurende de jaren 1879/93

Jaren.	Gom Damar.		Gutta Percha.		Notenmuscaat.		Foelie.		Tabak.		Coprah.	
	Kilogram.	Waarde in guldens.	Kilogram.	Waarde in guldens.	Kilogram.	Waarde in guldens.	Kilogram.	Waarde in guldens.	Kilogram.	Waarde in guldens.	Kilogram.	Waarde in guldens.
1879	119 900	83 930	80 870	161 740	176 019	264 028	24 176	32 880	—	—	De hoeveelheid in kilogram is niet opgegeven.	50
1880	29 066	20 346	97 883	195 766	150 398	255 676	26 291	39 437	104 780	104 780		2 896
1881	65 526	45 868	93 114	186 228	170 914	256 371	30 267	45 400	237 085	189 668		87 988
1882	81 566	64 517	301 076	583 882	156 757	233 513	30 475	40 325	205 766	180 217		17 849
1883	96 441	67 509	388 139	582 209	186 428	279 642	24 640	36 960	304 283	182 570		146 738
1884	88 947	62 263	377 372	684 918	174 754	262 131	38 737	58 105	366 000	219 600		525 164
1885	113 555	79 488	156 264	228 028	223 422	290 449	43 058	64 587	309 680	185 808		512 683
1886	111 015	77 710	124 749	221 361	208 797	271 436	30 864	46 296	208 426	125 056		381 328
1887	227 811	159 468	78 591	119 888	167 869	251 803	32 107	64 214	243 521	243 521		290 987
1888	259 218	181 453	81 848	149 036	121 330	181 995	35 037	70 074	282 984	282 984		474 865
1889	428 480	299 936	333 487	557 106	230 754	346 131	40 379	80 758	218 485	218 485		308 473
1890	343 278	205 967	780 261	1 275 143	256 443	384 664	32 026	64 052	432 258	389 032		284 198
1891	412 928	206 464	367 474	496 987	232 949	326 129	37 157	74 314	373 392	336 053		380 189
1892	270 701	135 350	467 228	454 605	238 068	333 295	44 988	89 976	353 220	317 898		539 882
1893	250 267	125 133	259 150	237 566	316 513	443 118	53 431	106 862	457 208	411 487		324 531

Algemeene uitvoer van Sumatra's Westkust, gedurende de jaren 1879/93.

Jaren.	Totaal bedrag der uitvoeren.	Daarin werd de waarde der koffie voor dat jaar berekend. Over hoeveelheid kilogrammen.	Prijs per kilogram.	Waarde der uitgevoerde koffie zooals die in de Regeeringsstatistiek is berekend.	Zoodat bij de berekening per kilogram tot 33 ct. eene vermindering zou worden.	Waardoor de waarde van den uitvoer berekend met het oog op het belang dat de bevolking daarbij heeft, wordt.
1879	*f* 6 515 113	6 416 158	*f* 0.80	*f* 5 132 926	*f* 3 015 594	*f* 3 499 519
1880	„ 7 330 017	8 227 073	„ 0.70	„ 5 758 951	„ 3 044 017	„ 4 286 000
1881	„ 5 198 226	6 373 238	„ 0.50	„ 3 186 619	„ 1 083 451	„ 4 114 775
1882	„ 5 532 046	5 557 132	„ 0.60	„ 3 334 270	„ 1 500 425	„ 4 031 621
1883	„ 9 434 339	8 730 220	„ 0.76^5	„ 6 684 176	„ 3 797 646	„ 5 636 693
1884	„ 7 278 188	8 244 374	„ 0 50	„ 4 122 187	„ 1 401 544	„ 5 876 644
1885	„ 7 111 053	8 396 924	„ 0.50	„ 4 198 462	„ 1 427 477	„ 5 683 576
1886	„ 4 690 372	3 786 561	„ 0.60	„ 2 271 937	„ 1 022 372	„ 3 668 000
1887	„ 6 514 343	5 602 104	„ 0.60	„ 3 361 262	„ 1 512 568	„ 5 001 775
1888	„ 6 602 881	6 978 266	„ 0 60	„ 4 186 960	„ 1 884 132	„ 4 718 749
1889	„ 7 883 978	5 370 411	„ 0.90	„ 4 833 370	„ 3 061 134	„ 4 822 844
1890	„ 7 720 256	4 089 469	„ 0.95	„ 3 884 996	„ 2 535 471	„ 5 184 785
1891	„ 7 822 407	5 119 347	„ 0.95	„ 4 863 380	„ 3 173 996	„ 4 648 411
1892	„ 7 068 388	4 491 188	„ 0.95	„ 4 266 629	„ 2 784 537	„ 4 283 851
1893	„ 6 514 880	4 116 012	„ 1.—	„ 4 116 012	„ 2 881 208	„ 3 633 672

De Kamer van Koophandel schreef in 1892 in hare aangehaalde missive:

„Uit de laatste kolom van bijlage C blijkt, dat het gemiddelde „bedrag van de uitvoeren op den hiervoren genoemden grond- „slag berekend, sedert jaren stationair is gebleven, en meent „onze Kamer daaruit te mogen afleiden, dat met het oog op de

„toenemende bevolking op onze kust bovengenoemd verschijnsel „zeker niet op vooruitgang der algemeene welvaart wijst.

„Feitelijk is derhalve de welvaart ter Sumatra's Westkust in „de laatste jaren niet vooruitgegaan en kan alleen gezegd worden, „dat de treurige gevolgen van het langzamerhand te niet gaan „der Gouvernements koffiecultuur, tijdelijk, deels door den „spoorweg-aanleg gedurende de laatste jaren, deels door het „initiatief der bevolking (1) die, gesteund door den export-handel, „nieuwe uitvoer artikelen wist te scheppen of aan bestaande „uitbreiding te geven, zijn geneutraliseerd geworden".

Daar de Kamer bij het stellen harer missive nog slechts beschikte over de statistieken tot en met het jaar 1890 kon zij schrijven wat hier boven werd overgenomen. Doch de statistieken der jaren 1891, 1892 en 1893 wijzen op *achter*uitgang.

De toestand bleef niet stationnair. De hulp, welke de export-handel aan de bevolking kon bieden, werd aanzienlijk minder door het te gronde gaan van twee van Padang's export-firma's. De speculatie verdween van Padang's markt.

De handel bepaalde zich tot koopen van wat gevraagd, besteld was. De prijzen gingen dientengevolge achteruit.

En al zij het, dat deze slagen bijna alleen, die artikelen getroffen hebben, waarop de speculatie zich geworpen had, de bevolking moest de gevolgen dragen, zoowel daarvan, als van de verminderde koffie productie.

Dat dus de laatste jaren de welvaart, de koopkracht der bevolking moet zijn verminderd, volgt uit het voorgaande.

Waar zooals boven is aangetoond, de koffiecultuur dreigt te gronde te gaan en de import-handel evenmin bloeit, behoeft het geene vewondering te baren, dat de bevolking van Sumatra's Westkust geldelijk niet vooruitgaat.

Behalve de opgesomde oorzaken echter, dient nog op een tweetal groote factoren de aandacht gevestigd.

Dikwijls wordt het feit, dat de bevolking thans minder eenvoudig leeft dan 25 jaren geleden, als bewijs van bestaande welvaart aangevoerd.

(1) **Op deze ware en zeer belangrijke woorden wordt bijzonderlijk de aandacht gevestigd.**

Ten onrechte:

De Europeesche beschaving bracht aanvankelijk vermeerdernig van inkomsten. Haar contact bracht uitbreiding van behoeften en gaf de middelen om daaraan te voldoen.

Nu dat de Europeesche beschaving de inkomsten der bevolking niet blijft steunen in verhouding tot de uitgaven, waaraan zij haar gewende, komt het onbillijk voor om aan de bevolking te verwijten, dat zij de behoeften, welke wij haar leerden kennen, niet aflegt. Haar budget is in de war. Waar meer afgaat dan er bijkomt *dat* vermindert.

En dat budget was altijd zoo klein, dat men de gevolgen dier verwarring niet te ernstig kan bespreken.

De loop der zaak was ongeveer de navolgende:

Een vijf-en-twintigtal jaren geleden was inderdaad de Maleische bevolking alhier welvarend en daarbij nog zeer eeenvoudig in hare behoeften.

Doch het meerder contact met de Europeesche beschaving deed zich gevoelen, en de eenvoud der bevolking verminderde daardoor zeer.

De behoeften namen toe.

't Eenvoudige Maleische meubilair onderging verandering; glas en aardewerk, stoelen en tafels, lampen en petroleum vingen aan hun intrede in den Maleischen Kampong te doen, en ontbreken thans niet meer in de woningen der meer gegoeden of eenigszins hooger geplaatsten.

Ook het gebruik van kleeding nam belangrijk toe, en zag men vroeger in de Bovenlanden op Passerdagen de Maleische vrouw bijna algemeen, verschijnen in haar zwarten gespleten kain (als sarong gedragen) en zag men den man met bloote borst, in zijn bovenlandsch costuum, thans draagt een zeer aanzienlijk percentage der bevolking, niet slechts boven- maar ook onderkleeding, en de vrouw den geheelen sarong (1).

Ook onze meer gemakkelijke vervoermiddelen kwamen in eere.

Dos-à-dos, en allerlei andere modellen van twee-wielige

(1) Dat de laatste jaren de qualiteit der kleeding waaraan wij de bevolking gewend hebben is achteruit gegaan is den steller bekend, doch bewijst dit alleen, dat de financieele positie der bevolking is achteruit gegaan.

rijtuigjes begonnen in gebruik te komen en terwijl in het jaar 1870 de wagenverhuurderijen zich tot twee te Padang gevestigde bepaalden, vindt men thans, behalve de talrijke te Padang aanwezige, langs alle groote verkeerswegen en op bijna alle grootere plaatsen verhuurderijen van dos à dos.

De Maleier die vroeger altijd liep, ondervond dat rijden gemakkelijker is dan loopen en aanzienlijk (d. i. beoordeeld naar de grootte van een Inlandsch vermogen of Inlandsche inkomsten) zijn de sommen welke jaarlijks daaraan worden besteed.

Ook de godsdienst kwam de uitgaven vermeerderen. De meer gemakkelijke communicatie met Mecca (sedert 1871 wordt Padang door transatlantische stoombooten bezocht), het godsdienstig revival, hetwelk sedert onder de belijders van den Islam plaats vond, en het eigenbelang van de eigenaren van stoombooten, welke premiën stelden op het werven en aanbrengen van Meccagangers, zoodat dat werven en aanbrengen eene soort van industrie werd (1), deden het aantal Meccagangers belangrijk toenemen. Er zijn jaren geweest dat 1000 à 1200 menschen de hadjiereis aanvaardden, — dat is, dat zeer zeker meer dan *f* 3 à 400 000 — alleen voor dat doeleinde werden uitgegeven.

Het aantal Missigits en Soerau's nam toe en al is eene becijfering daarvan ondoenbaar, veilig mag worden beweerd en aangenomen dat de uitgaven der bevolking voor godsdienstige doeleinden niet onbelangrijk zijn toegenomen.

De laatste jaren brachten Sumatra's Westkust den eersten spoorweg, en hoe vreemd zulks klinken moge, die spoorweg kwam het budget der bevolking nog meer verwarren.

Daar het overgroot gedeelte der goederen welke de Padangsche Bovenlanden hetzij gebruikten, hetzij produceerden, den weg door de kloof der Batang Anei passeerde, bestond tusschen Padang-Pandjang en Padang een druk verkeer zoo van pedatties als van dos à dos. Langs den geheelen weg ± 48 palen lang vond men lapau's (2) en de cultuur van gras bracht der langs den weg gevestigde bevolking een vrij aanzienlijke winst. De

(1) Dit verschijnsel verdient de aandacht der Hooge Regeering.
(2) Kleine herberg.

voeding van mensch en dier bracht veel geld onder de bevolking.

Een noodwendig gevolg van den spoorwegbouw was natuurlijk dat dit geheele transport te niet ging. De tonnen gouds (1) welke de Regeering voor hare koffie en reizigers, de handel voor zijne goederen, de particulieren voor hun vervoer, bijna zonder onderscheid alleen aan Inlanders betaalden, hielden op te vloeien.

De waarde van karbouwen, paarden, pedatties en rijtuigjes daalde, voor sommige bijna 50 pct., de lapaus gingen te niet, de waarde van den grond langs den grooten weg van Padang naar Padang Pandjang verminderde zeer aanzienlijk, en menig welvarende kampong zag alle verkeer en drukte en daarmede zijne welvaart te loor gaan.

Een bezoek aan die streek gebracht, kan een ieder er van overtuigen, dat de spoorweg dáár de toegebrachte schade alsnog niet heeft kunnen vergoeden.

Dat een aanzienlijk gedeelte van het geld hetwelk thans voor transport van goederen en vervoer van menschen langs den weg van Padang naar Padang-Pandjang uitgegeven wordt, aan de circulatie onder de bevolking is onttrokken en op zeker bedrag aan tractementen, welke in handen der bevolking komen, na, in de Staatskas vloeit en dat door den spoorwegbouw zooals boven aangewezen, vrij veel Maleisch kapitaal te loor ging of in waarde verminderde, wordt door de bevolking in de Benedenlanden diep gevoeld en maakt zijne nawerking door de geheele Bovenlanden bespeurbaar.

---

(1) In Kielstra's *de Toekomst van Sumatra's Westkust* (1884) vindt men de ondervolgende opgaven van gelden welke het Gouvernement door den aanleg van den spoorweg zoude besparen, i. e. ten nadeele der bevolking:

Op het transport der Gouvernementskoffie	ƒ	145 000
Idem Gouvernementsgoederen	„	7 500
Idem Landsdienaren en zieken	„	16 500
Idem Brievenvervoer	„	12 000
Idem Diverse ter reede van Padang	„	55 000
Te zamen	ƒ	236 000

En men vergete niet, dat dit cijfer alleen het Gouvernement regardeert op den weg Padang—Padang-Pandjang. Hoeveel de bevolking verloren heeft door het missen van den op- en afvoer van handels- en particuliere goederen en reizigers is niet na te gaan, doch zeer zeker oneindig meer.

Wat vroeger voor geheel de Padangsche Beneden- en Bovenlanden een bron van inkomsten was is nu een bron van uitgaven geworden en de diensten welke de spoorweg der Inlandsche bevolking bewijst, zij zijn gering, wegen daar niet tegen op.

Zoo brachten de laatste vijf en twintig jaren der Inlandsche bevolking wel vermeerdering van uitgaven, enkele nieuwe bronnen van inkomsten doch *„geene vermeerdering daarvan."*

Door achteruitgang der koffiecultuur en door beperking van het Inlandsch transportwezen, werden de inkomsten zelfs belangrijk geringer.

Is er meer noodig om aan te toonen dat terecht door de Kamer van Koophandel te Padang geschreven werd, dat de algemeene toestand werkelijk hoogst ongunstig is geworden. (1) „Waar meer afgaat dan er bij komt, dat vermindert."

Andere meer indirecte oorzaken, welke op den pecunieelen toestand der Inlandsche Maatschappij alhier een min gunstigen invloed uitoefenden b.v. de gewijzigde levenswijze der Europeanen, meer dan vroeger op besparing zich toeleggende, — het door Chineezen en andere vreemde Oosterlingen, ook de laatste jaren door eenige Europeanen, naar hun geboorteland wegvoeren van hier verdiende kapitalen, — mogen hier, als geheel buiten de spheer van actie der Regeering liggende, buiten beschouwing blijven, doch zij bestaan.

Het bovenstaande resumeerende schijnt de conclusie gerechtvaardigd, dat wil de Regeering een toestand van achteruitgang niet bestendigen, voor Haar de tijd aangebroken is om handelend op te treden, om de Inlandsche Bevolking, welke, van een zuiver pecunieel standpunt uit gesproken, tot heden van onze Europeesche beschaving wel pecunieele lasten, doch nog geen of weinig lusten oogstte, den weg aan te wijzen, hoe zij van onze beschaving ook pecunieele voordeelen kan trekken en daardoor het nadeelig saldo van den balans van haar budget op nieuw in een voordeelig veranderen kan.

---

(1) Boven aangehaalde missive pag. 1.

III.

Omdat geheel het volgend betoog beheerscht zal worden door het antwoord te geven op de in den aanvang dezer brochure gestelde vragen: „Of de oudere ambtenaren zich in „hunne beoordeeling van den aard van het Maleische volks- „karakter schromelijk vergist hebben?

„dan wel of de jongere ambtenaren zich vergissen?

„dan wel, of er iets waar mag zijn in der jongeren beweren, „aan wien of waaraan dan de schuld ligt, dat een vroeger wel „nijver, actief volk begint te ontaarden"? zoo ga de beantwoording dezer vragen hier vooraf.

Waar de beoordeelingen van de arbeidzaamheid en activiteit en energie van het Maleische volk door verschillende personen, doch in geheel verschillende tijdperken, zoo hemelsbreed van elkander verschillen als boven aangetoond, heeft het vermoeden „dat door de beoordeelaars een verschillend standpunt bij „hunne beoordeeling werd ingenomen", recht van bestaan.

En tevens zal om tot eene richtige beantwoording der bovengestelde vragen te geraken wel degelijk acht moeten worden geslagen op alle feiten, welke wijziging, hetzij blijvende, hetzij meer voorbijgaande, in het volkskarakter kunnen hebben gebracht.

Tot eene juiste appreciatie dan van het oordeel der boven geciteerde autoriteiten, uit de jaren 1823—1857, dient in het oog gehouden, dat die periode de jaren omvat gedurende welke de Maleische bevolking nog geheel vrij was, onze bondgenoote of onze vijand, tevens de jaren van opstand en scherpe bestrijding en daarna de periode der aanvankelijke onderwerping, toen de overheerscher zich tot zijne eigene leering het gebeurde nog zeer goed herinnerde, en de bevolking de herinnering aan haren wederstand nog in de borst omdroeg. De actueele beoordeeling stamt uit eene periode, een menschen leeftijd ouder, uit de periode waarin de autocratische neigingen van den overheerscher tot meerdere ontwikkeling waren gekomen en de eens hoogmoedige bevolking meerdere onderwerping geleerd had.

Wijst deze opmerking er dus heen dat men in de beoordee-

ling van het Maleische karakter door de ouderen gegeven, rekening houden moet met zekere mogelijke overschatting van de energie van den vijand, die ons soms zeer moeielijke oogenblikken bezorgd had, zij geeft ook recht om aan te nemen dat het oordeel minder egoïstisch getind is dan dat der latere ambtenaren gevaar loopt te wezen, dat er meer juiste appreciatie van het werken en streven der toenmalige bevolking in te vinden is dan thans allicht het geval zal zijn.

Toen de Commissaris-Generaal VAN DEN BOSCH zijn oordeel omtrent den Maleier ter Sumatra's Westkust vestigde, beoordeelde hij den Maleier enkel naar wat hij van hem zag en ondervond. Geen onwil der bevolking om producten voor zijne Regeering te telen beïnfluënceerde nog zijn oordeel. Sedert werd het Nederlandsch-Indisch Bestuur ter Sumatra's Westkust „autocraat" en een egoïst autocraat.

Egoïst als geheel, waar het de bevoordeeling van 's Landskas, egoïst collectief en individueel, waar het de handhaving van het gezag geldt.

Trouwens overheersching en autocratie leiden tot egoïsme.

Daarenboven ieder overheerscher meent juister inzicht in de zaken te hebben dan de overheerschte; de beste acht zich „vader" van de overheerschte bevolking, te zijn. Hoe dikwijls zulk een vader zich in het werkelijk belang zijner kinderen vergist, kan de geschiedenis van Nederlandsch Indië leeren; ook hieronder zal zulks allicht een enkel maal blijken.

Politierollen, gevangenissen, onbezoldigde heerendiensten en slecht bezoldigde cultuurdiensten zijn slechte leerscholen tot het leeren kennen eener bevolking. Eigen initiatief vertoont zich daar niet dan in den vorm van verzet of onwil en meermalen zal dat initiatief aan de qualificatie „lui, onverschillig zonder energie," het aanzijn hebben geschonken.

De beoordeeling der latere ambtenaren dient dus voorzeker met niet minder voorzichtigheid dan die der vroegeren aanvaard te worden.

Zijn er feiten aan te wijzen welke wijziging „hetzij „uiterlijke," schijnbare," „hetzij „wezenlijke" in het volkskarakter kunnen hebben gebracht?

De Maleier van Sumatra's Westkust wordt door ouderen en jongeren vrij algemeen beschreven als hebbende een onafhankelijk karakter wars van alle dwang.

Hij wil gaarne den Europeaan om diens meerdere beschaving en kunde, als zijn meerdere erkennen, maar op ééne voorwaarde „hij wil ook gekend worden en erkend zijn als mensch". Van daar dat men door beraadslagen „moepakat" met een Maleier, vrij wel alles van hem gedaan kan krijgen, hem leiden kan waarheen men wil. Doch slechts beraadslagende, wint men zijn hart.

Aan dien Maleier schonk de Nederlandsch-Indische Regeering in 1833 het Placcaat-Pandjang.

Dat Staatsstuk bevatte beloften en stelde eischen. In dat staatsstuk kende en erkende de commissaris J. I. van Sevenhoven den Maleier als volk en als mensch, bewijzende hoe goed hij zijn volk verstond.

Het feit dat dat staatsstuk bestaat, al kent de Maleier den inhoud ook weinig meer, het feit dat het Maleische volk bij overeenkomst zich aan ons onderwierp, leeft dan ook thans nog in de herinnering, in het hart des volks. (1)

Hoe hebben wij onze in die publicatie gegeven beloften gehouden?

Wij hadden beloofd, dat noch Resident noch eenig Gouvernements Ambtenaar op deze kust zich zouden mogen bemoeien met het inwendig bestuur van het land;

dat wij ons niet zouden bemoeien met het gezag der eerste Maleische Hoofden en Panghoeloes;

dat wij ons met de rechtspleging niet zouden inlaten;

dat sommige hunner hoofden „als onze wakils" tractementen zouden genieten, „dat hun daardoor echter geen grooter gezag „gegeven zoude worden, dat zij slechts zouden dienen om voor „ons tot hen te spreken en om ons voor te lichten in alles „wat de eigen belangen der Maleiers zoude kunnen bevorderen".

---

(1) De tekst der publicatie met korte toelichting, is in extenso te vinden in Kielstra, *Sumatra's Westkust* 1833 -1835.
Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië. 5de Volgreeks. Deel IV, blz. 322 en v.

Omtrent wegen en bruggen, — de latere Heerendiensten — komt in die publicatie voor:

„dat de Maleiers overal de wegen en bruggen in eenen goeden „staat moeten onderhouden, waartoe wij ook van onze zijde „mede werkvolk en materialen zullen leveren."

Omtrent koffie en peper leert het Placcaat-Pandjang.

„Ten vijfde zal het Gouvernement geen geldelijke heffingen „onder U doen, maar het verlangt slechts, dat gij in uw eigen „belang, waardoor ook dat van het Gouvernement zal worden „bevorderd, groote uitbreiding zult geven aan de koffie- en peper-„cultuur. Hierover zal het door zijne ambtenaren doen waken, „omdat het zonder deze uitbreiding van cultures geene inkom-„sten zoude hebben.

„De verkoop van producten zal u evenwel gemakkelijk worden „gemaakt door het oprichten van pakhuizen in de binnenlanden, „waarin zout en andere artikelen te krijgen zullen zijn, en „koffie, peper enz. zullen worden opgekocht tegen de prijzen, „welke daarvoor thans in de bovenlanden worden betaald, „waardoor U de moeite zal worden bespaard om uwe producten „over het gebergte naar de afgelegen plaatsen te dragen en „van daar goederen terug te brengen.

„Het zal U evenwel volkomen vrijstaan om Uwe goederen „naar Padang te brengen en naar verkiezing te verkoopen."

Van al deze bepalingen en beloften is slechts tot heden éène nagekomen en die laatste: „geene geldelijke heffingen" wordt actueel ook met het lot, dat hare zusteren getroffen heeft, bedreigd.

Kan het verwondering baren dat de Maleische hoofden, van wie de commissaris van Sevenhoven reeds zelf schrijft: „dat „de Maleische hoofden nadenkend en zeer achterdochtig zijn," meer en meer nadenkend en achterdochtig zijn geworden en dat die achterdocht zich in de bevolking heeft voortgeplant? dat zeker wantrouwen tegenover den Bestuurder actueel een karaktertrek van het Maleische volk is geworden, welke voor een goed deel het verschil in beoordeeling van het karakter der Maleiers van Sumatra's Westkust, boven aangetoond, vermag te verklaren.

Wij hadden beloofd ons niet met het inwendig bestuur des lands te bemoeien, — geen 15 jaren later reeds had de autocratische overheerscher zijn waren aard doen kennen. (1)

Wij hadden beloofd dat de door ons bezoldigde hoofden onze wakils (2) zouden zijn, en dat zij daaruit geen gezag zouden ontleenen.

Indien iets aan de tevredenheid der bevolking, aan de rustige ontwikkeling van het recht, aan de goede verstandhouding van

---

(1) A. V. MICHIELS, *Nêerlands Souvereiniteit* enz. blz. 42 i. f.:

De Heer Ridder DE STUERS zal gaarne van mij die, zonder de zaken van eene zoo duizelachtige hoogte te beschouwen, het beloop derzelve van nabij zoo vele jaren heb kunnen gadeslaan, de verzekering aannemen, dat deze schoone gewesten ook rijp zijn voor eene ontwikkeling van productief vermogen, die het vaderland rijkelijk voor de offers aan de overmeestering gebracht, zal beloonen. Maar ook te dien opzichte moet men zich niet voorstellen, dat die schatten ons in den slaap zullen komen toevloeien, of dat geoogst zal kunnen worden, alvorens er gezaaid zij.

Twintig jaren zijn verloopen, nog maar gerekend na het herstel van Nederlands gezag op Java, voordat uit die rijke bezitting geldelijke baten in 's Lands schatkist zijn komen stijven; — het is eerst na den worstelstrijd, die ons bestaan aldaar scheen te bedreigen, en na de uitbreiding van gebied, bij den gunstigen uitslag verkregen, dat met vertrouwen de hand heeft kunnen worden gelegd aan die huishoudelijke verordeningen, waarvan de ontwikkeling van 's Lands productief vermogen afhankelijk was, en toen nog werd eene vaste hand vereischt, om de moeielijkheden te overwinnen, welke niet meer de tegenstand der bevolking, maar wel vadsigheid, gemaakte of wezenlijke schroomvalligheid en de roest van verouderde denkwijze het goede in den weg stelden.

En laat ons het maar bekennen: te dikwijls trachten onwetendheid en bekrompenheid met den mantel te prijken van behoedzame wijsheid, om daarachter de schoonste ontwerpen te laken of schroomvalligheid tegen dezelve op te wekken. De zaak van Sumatra steeds uit verschillende afzonderlijke gezichtspunten beschouwd, heeft zich onder evenveel verschillende gedaanten vertoond: vandaar de zoo uiteenloopende oordeelvellingen.

Ik heb getracht den lezer een meer samenhangend en algemeen overzicht te geven, en wellicht zal ik hebben mogen slagen in mijn voornaamste doel, om namelijk, een gunstiger denkbeeld van den politieken stand van zaken in te boezemen, dan de waarschuwende wenken van den Heer H. Ridder DE STUERS geschikt waren op te wekken.

Op Java waren vele bouwstoffen voorhanden, de weg was in vele opzichten gebaand.

Op Sumatra moet bijna alles geschapen worden, wat regel en orde betreft in de huishouding.

Om dien nog bijna maagdelijken bodem te ontginnen, behooren voor land en volk eigenaardige middelen in het werk te worden gesteld. Maar die middelen behooren geheel tot het huishoudelijke; geene politieke oorzaken of consideratiën verzetten zich meer tegen de bewerkstelliging. Het werk vordert bloot eene vaste hand, eenen vasten wil en bijzonder zelfvertrouwen.

(2) Gemachtigde, Afgezant.

de bevolking met en haar vertrouwen in den Europeeschen bestuurder in den weg staat, het zijn „die door ons bezoldigde hoofden," welke — Maleiers als zij zijn — den Nederlandschen autocraat in den kampong representeeren, en veelal de beschaving en hoogere moraliteit missen, welke van den Europeeschen ambtenaar mag worden verwacht.

Wij hadden vrije ontwikkeling van den landbouw beloofd en gaven de politierol in ruil voor onze belofte.

Indien het „timeo Danaos et dona ferentes" een artikel van den catechismus van menig Maleier werd, wie zal dat wraken?

Kon het anders? Het Placcaat Pandjang bestond en was vooral in den aanvang nog te goed bekend bij hoofden en bevolking als dat men zonder beraadslagen en moepakat het kon of durfde overtreden.

Moepakat was dus aan de orde, maar ieder moepakat was comedie; de overheerscher deed zijn wenschen kennen, de beraadslaging gold de toepassing, niet den eisch — en iedere concessie door den overwonnene gedaan, liep op beperking van rechten en versterking van de positie van onze bezoldigde hoofden en van het Nederlandsch gezag uit.

Indien het daardoor ontstaan wantrouwen thans b. v. zoo is gestegen dat de ambtenaar, welke te goeder trouw in het waarachtig belang der bevolking hare aandacht vestigt op de voordeelen uit eenige verbeterde cultuurwijze of eenige nieuwe cultuur te trekken, onmiddelijk er van verdacht wordt, dat hij of de Regeering een nieuwe gedwongen cultuur op het oog heeft, à qui la faute? (1)

---

(1) Gouverneur MICHIELS heeft doen beweren, dat zijn koffiestelsel werd ingevoerd „met toestemming van hoofden en bevolking".

„De Heer KIELSTRA meent: dat evenals de hervorming van het Rechtswezen in „November 1875 niet kan geacht worden met de vroegere toezeggingen in strijd „te zijn, omdat daartoe vooraf de instemming der bevolking verkregen was, men „zoo ook niet kan zeggen, dat de invoering van het Koffiestelsel in 1847 eene „onrechtmatige daad is geweest".

Steller dezes kan het oordeel van den Heer KIELSTRA niet beamen.

Wie het optreden van Gouverneur MICHIELS te Fort van der Cappellen in 1841 op zijne juiste waarde weet te schatten en zijn *Nèerlands Souvereiniteit op Sumatra* gelezen heeft, weet wat diens overleg met Hoofden en bevolking beteekende

En wie het proces-verbaal gelezen heeft van de vergadering door den Regeerings-

En zulks thans te meer nu de Maleische volksvergadering niet meer bestaat.

Het Maleische „Champ de Mars" verdween zeer ten nadeele van de ontwikkeling van het recht, zeer ten nadeele van de ware kennis van de wenschen en behoeften der bevolking.

En met die volksvergadering verdween ook het moepakat met haar -- moge nog een enkel maal beraadslaagd worden met hare Panghoeloes, — in den regel wordt Rappat gehouden met onze bezoldigde Hoofden, welke veelal door de macht welke onze aanstelling hun verleent, staan buiten, somtijds tegenover de bevolking en wier, in den Rappat uitgesproken meeningen, allerminst der Regeering waarborgen geven, dat zij de wenschen en meeningen der bevolking vertolken.

Zoo is het mogelijk geworden dat de Maleier van Sumatra's Westkust op zijne vrijheid prat, nadenkend doch wantrouwend, zich de beoordeeling, lui, onverschillig, vadsig op den hals haalde, van personen, geplaatst in dezelfde positie als bekleed door wie hem vijftig jaren te voren arbeidzaam en industrieus noemden.

De politierol was voor hem geen goede leerschool, terwijl die rol het voor den bestuurder evenmin was.

Men had dat kunnen en moeten voorzien. Of zoude iemand meenen dat Kantongerecht en gevangenisstraf in Europa den ijver en de industrie van den Europeeschen landbouwer zouden vermogen op te wekken en hooger op te voeren?

Immers neen. Wat de behoeften des dagelijkschen levens en eigenbelang niet vermogen, brengt noch politierechter noch gevangenis tot stand. (1)

Of heeft al de dwang gedurende een kwart eeuw op de leid-

Commissaris DER KINDEREN en den Gouverneur VAN DER BOSSCHE in 1867 te Fort de Kock met onze *bezoldigde hoofden* omtrent de invoering van het Rechtswezen ter Sumatra's Westkust gehouden, weet dat het argument van den heer KIELSTRA geen waarde heeft.

Het beweren dan ook, dat het koffiestelsel ter Sumatra's Westkunst, het Plakkaat Pandjang niet zoude violeeren, wordt eens en vooral door steller dezes als onwaar ter zijde gesteld.

(1) Mr. PIJNACKER HORDIJK. Koloniaal Verslag 1891 Bijl. F. F. II, pag. 6, 1ste kolom onderaan.

zame, zachtaardige Javaansche bevolking uitgeoefend, haar tot welvaart gebracht? iets bijgedragen tot haren vooruitgang of ontwikkeling?

Hiermede is eene tweede oorzaak aangegeven, welke de Maleische bevolking van Sumatra's Westkust er toe bracht een der bronnen van welvaart, waaraan zij vroeger de qualificatie arbeidzaam en industrieus dankte, „den landbouw" in zekere mate te verwaarloozen, en zich meer te wenden tot de andere bron „den handel".

Wars van allen dwang werd hem de rijstbouw, door hoofden, mantries, opzieners, controleurs, plakkaten, politierol en gevangenis niet aangenaam gemaakt. De handel, waar de Maleier grooten aanleg toe heeft, bleef bevrijd van al de boven opgesomde controleerende en straffende elementen. Is het wonder indien het, voorzeker door de oorlogen en opstanden welke van 1821—1838 Sumatra's Westkust, dan hier dan daar beroerd hebben, toch reeds meer bewegelijk geworden volk, al meer en meer geneigd geraakt tot heen en weder trekken, handelaar werd? Heerendiensten en gedwongen koffiecultuur, evenzeer met hunnen nasleep van hoofden, mantries, opzieners, controleurs, politierol en gevangenis drongen den Maleier verder in de aangegeven richting, en het ligt voor de hand, ook de hier boven aangegeven eigenschap bracht het hare er toe bij om hem lui, onverschillig, vadsig te doen noemen.

Toch heeft menig Maleisch handelaar groote activiteit en energie ontwikkeld, danken verscheidene Negries der Padangsche Bovenlanden hare welvaart aan de energie harer ten handel uitgetrokken zonen, en is het aan de taaie volharding en den handelsgeest der Maleische handelaren toe te schrijven, dat de Chinees, als tweedehands handelaar, bijzonderlijk in den handel in manufacturen, hun de plaats heeft moeten ruimen.

En daar de Maleische handelaar geene bepaalde klasse der bevolking vertegenwoordigt, doch zich uit den stand der landbouwers in den kampong recruteert, leveren die Maleische handelaren een zeker bewijs, dat in den kampong, arbeidzame, energieke en industrieuse elementen *wel* voorhanden zijn.

Dat die ontwikkelde neiging tot handeldrijven echter ten

behoeve van den landbouw nuttig zoude mogen worden beperkt, is intusschen waar. Bijzonder waar wordt die opmerking indien men let op eenen derden het Maleische volk sterk kenmerkenden karaktertrek.

Wordt de Maleische familie door hare communale inrichting gekenmerkt, geschiedt de sawahbewerking steeds gemeenschappelijk, zoodat slechts zelden iemand alleen zijne sawah bewerkt, bijna altijd een zeker aantal personen zich tot gemeenschappelijke bewerking der aan alle medehelpers behoorende sawahs verbinden, ook in honderden andere werkzaamheden houdt de Maleier van coöperatie.

Naast die coöperatie, (deze opmerking moge ter karakteriseering van het volk hier even worden ingelascht,) treedt het individu, in de Maleische Maatschappij vertegenwoordigd door de geheele familie als eenheid, sterk op den voorgrond. Laat honderd aan elkander vreemde, niet door bloedverwantschap verbonden Maleiers zich tot eenigen gezamenlijken arbeid verbinden, toch zal men zelden een gemeenschappelijk eigendom zien ontstaan. Slechts indien het beoogde doel, de winst, niet anders bereikt kan worden treedt tijdelijk eenig gemeenschappelijk eigendom, eenig kapitaal in het leven.

Doch zoodra mogelijk wordt ieders individueel eigendom vastgesteld; en zoo het even mogelijk is, werkt men gezamenlijk à tour de rôle, ten behoeve van ieder der Copartners naar gelang een ieder aan hulp behoefte heeft, ten diens eigen voordeel.

In ieder bedrijf kan men dergelijke vereenigingen aanwijzen; geen vak door een Maleier beoefend, of het zoude dat van lapauhouder moeten zijn, ontsnapt aan der Maleiers neiging tot samenwerking, zelfs tot geld besparing heeft hij de coöperatie weten dienstig te maken (1) en daarom is het ten handel gaan van den energieken Maleier, indien het te veel voorkomt, voor den kampong een verlies. (2)

In het stadium van ontwikkeling waarin alsnog de Maleische Maatschappij verkeert, zijn natuurlijk geestkracht en initiatief

(1) Berdjoelo.
(2) Verkerk Pistorius.

nog slechts het eigendom van weinigen, de groote massa volgt den sleur door de ouderen hun aanbevolen. De communale inrichting der Maleische familie en de zucht naar coöperatie welke den Maleier kenmerkt, wijzen er op, dat hij gevoelt steun te behoeven, van leiding niet afkeerig is. Gaarne zelfs erkent hij zijne behoefte aan leiding, zoodat goede leiding in den kampong zeer gewenscht is, en personen van initiatief daar zeer nuttig werkzaam kunnen zijn.

Doch onder ons bestuur heeft die leiding te dikwijls ontbroken!

Men wane niet dat de uitvaärdiging eener „prentah" (1) daarvoor in de plaats kon treden. Op de wijze van uitvoering kwam het aan. En bij de geringe middelen waarover ieder Maleier alsnog beschikt, al heet hij zelfs in zijn kampong welvarend; bij de vele hoofden waaruit eene familie bestaat en met wie moet worden beraadslaagd alvorens een besluit kan worden genomen; bij de vele moeilijkheden, welke natuurlijk aan het verkrijgen van veler toestemming in den weg staan, had menig ambtenaar van het Binnenlandsch Bestuur, de uitspraak: lui, onverschillig en vadsig in de pen gehouden, indien hij geweten had of had kunnen bevroeden of beoordeelen hoeveel moeite en opoffering vereischt was geworden, hoeveel goede wil aangewend was om zekere opdracht, zekere prentah, misschien slechts partieel, misschien „ellendig" uit te voeren.

Wie de geschiedenis der koffie-cultuur ter Sumatra's Westkust kent, weet hoevele millioenen boomen nutteloos en noodeloos aangeplant zijn op order van menschen die van koffie-cultuur geen verstand hadden; kent de verhalen omtrent nuttelooze kweekbeddingen en plantkuilen van een kubiek meter inhoud, waarmede de bevolking geplaagd is. Toch zijn die boomen geplant, die kweekbeddingen aangelegd, die plantkuilen gegraven! Men noeme eene bevolking niet onwillig, welke voor eigen rekening en „tegen beter weten in" zooveel nutteloos werk, zonder verzet, verricht heeft, en ofschoon wel mopperend en morrend op nieuw aan den arbeid zoude gaan, indien de last daartoe gegeven werd.

(1) Bevel.

Doch dat vele energieke elementen, welke allicht opwekking en leiding tot iets nieuws aan den kampong zouden kunnen geven, dien verlaten, is natuurlijk voor de bevolking bij wijlen een ernstig verlies.

Alvorens het antwoord hetwelk schrijver voorkomt het juiste te zijn op de gestelde vragen te geven, moge nog ééne opmerking vooraf gaan.

Uit de hierboven aangehaalde overzichten van den uitvoer van Sumatra's Westkust blijkt, dat de bevolking van Sumatra's Westkust jaarlijks aanzienlijke hoeveelheden boschproducten, ook cassia, tabak, notenmuskaat, foelie en copra produceert. De vier laatste *cultures* wijzen op constanten vooruitgang, en rechtvaardigen dus de conclusie, dat de bevolking arbeidzamer is dan menigeen wel denkt.

Dat ~~veel~~ veelal het initiatief tot deze werkzaamheden uitgaat van handelaren vooral van de tweede hand, welke bij het verkrijgen van producten belang heeft, bevestigt de boven uiteengezette beschouwingen.

Doch dan blijkt waar „dat er in de Maleische Maatschappij nog wel energie schuilt, dat de bevolking nog wel tot arbeiden geneigd is, waar leiding, zooals zij zich die wenscht, haar den weg wijst; dat waar zij vrij is in hare bewegingen, zij de middelen nog wel weet aan te grijpen, welke haar helpen kunnen om hare behoeften te bevredigen.

Met volle overtuiging worden uit al het voorgaande dan ook de navolgende conclusiën getrokken.

I. Het oordeel der oudere ambtenaren is juister en tegenover de bevolking van Sumatra's Westkust billijker dan dat der jongeren.

II. Het bestuur van Sumatra's Westkust is te autocratisch opgetreden en geworden; op de karaktertrekken en wenschen der bevolking is niet voldoende gelet.

III. Dwang en politierol hebben het contact der bevolking met hare Europeesche bestuurders belemmerd, hen van elkaar vervreemd.

IV. De economische toestand, waartoe thans de Maleische Maatschappij gebracht is, eischt dringend dat de Regeering handelend optrede, en Haar systeem van besturen wijzige.

V. De nog bestaande energie en arbeidzaamheid van het Maleische volk geven recht, om bij eene „*Reorganisatie van Bestuurssysteem*" daarmede als met belangrijke, vertrouwbare factoren rekening te houden.

Op pagina 37 dezer brochure is de vraag gedaan of de karaktertrek of trekken welke onder ons bestuur in de bevolking mochten zijn ontwikkeld „van uiterlijken schijnbaren of van „wezenlijken meer ingrijpenden aard" moeten worden geacht.

Gewezen is op het gezaaide wantrouwen.

En daar nu ongeveer 50 jaren lang bestuurd is naar een systeem, hetwelk geen rekening hield met het karakter en de wenschen der bevolking, dient hier de vraag besproken: „hoever is dat wantrouwen doorgedrongen? Is het nog tijd, is het nog mogelijk, daartegen te reageeren?"

Toen de Staatsspoor ter Sumatra's Westkust gebouwd werd, was het voor iederen Nederlander hier een aangenaam gezicht, een geruststellend gevoel, om de bevolking met onverholen belangstelling en zeer duidelijke bewondering den bouw van weg en bruggen te zien beschouwen en te hooren bespreken.

Zcnder nijd werd onze hoogere beschaving erkend.

Zoo werd een maatregel als de vrijlating der slaven, zonder verzet aangenomen, en dringt langzamerhand hare gunstige werking in de Maleische maatschappij door.

Zoo nam de bevolking eene door haar toen zeer zeker niet, en nu nog dikwijls niet begrepen nieuwe rechtspleging uit de handen harer overheerschers aan en reageerde daartegen niet.

Geleid door de overtuiging onzer macht, gesteund door zeker respect voor onze meerdere beschaving en kunde, en erkennende dat de rust, welke het gewest onder ons bestuur genoot en de welvaart, welke toch menig jaar haar deel is geweest, goede zaken zijn, welke onze overheersching medebracht, reageerde de bevolking nog nimmer actief tegen wat de Regeering wilde.

Het komt dus voor dat het thans bestaande wantrouwen, door een open optreden, en door een conscientieus opvolgen van de aan te wijzen richting, van de aan de bevolking te geven beloften en verzekeringen te overwinnen zal zijn.

Men verwachte niet in eens vruchten van een nieuw te planten boom.

Doch wanneer de Regeering hare maatregelen zóó neemt, dat het waarachtig belang der bevolking dus van der bevolking eigen standpunt uit beoordeeld, zich aan de zijde der Regeering schaart; indien de Regeering, door den altijd gekoesterden wensch naar meerdere vrijheid van beweging in te willigen, aan het volkskarakter te gemoet wil komen, dan is er niet ééne reden om te vreezen, dat het bestaande wantrouwen niet zoude kunnen worden verwonnen.

Men vergete daarenboven niet, dat de Maleische handelaren, en daaronder, als boven aangetoond, het meest energieke deel der bevolking belang zullen hebben en krijgen bij alle maatregelen welke de Hooge Regeering bereid zal zijn te nemen om den economischen toestand van Sumatra's Westkust te releveeren, en dat zij en de bevolking bij ondervinding weten (op dàt feit zal dan ook ernstig worden geattendeerd) dat het winnen van boschproducten, de teelt van tabak, kaneel, notenmuskaat, foelie, klapper (coprah) nimmer door de Regeering zijn belast, dat nimmer pogingen zijn aangewend om, tegen de in het Placcaat Pandjang gedane beloften in, *die* cultures verplichtend te maken ten behoeve der Regeering.

Eindelijk in § V dezer brochure zal blijken dat het Nederlandsch gezag ter Sumatra's Westkust bij zijn optreden aan eene behoefte voldeed, en dus ook menige zegening aan de bevolking heeft geschonken.

Al gevoelen de jongeren dat niet meer, bij overlevering weten ouderen dat nog wel; de tijd is dus nog daar om te mogen hopen, dat de herinnering van velen onze bondgenoote zal zijn tot overwinning van het wantrouwen van hen, die slechts de periode van gedwongen koffie-cultuur en heerendiensten gekend hebben.

Reeds in het jaar 1890 schreef steller dezes:

„Ook eene geleidelijke economische ontwikkeling van dit „gewest is mogelijk".

„Om die te doen gelukken is het eenige wat men noodig „heeft „een Gouverneur die hart heeft voor dit volk en *tien* „„*jaren hier dienen wil*"".

De tuinman die den nieuwen boom planten zal, moet de ontwikkeling tot aan den vollen wasdom toe zelf willen blijven verzorgen en beschermen.

Eenheid van bestuur, eenheid in den conscientieusen wil om bij de nieuw te volgen richting het waarachtig belang der bevolking te behartigen; een groot hart en een manlijk verheven karakter zijn de eischen om het wantrouwen der bevolking te overwinnen en de overtuiging vasten wortel te doen schieten, dat de Nederlandsch-Indische Regeering het vertrouwen van iederen Maleier ten volle waardig is.

Ook thans nog wendt bij voorkomend onrecht de kleine man, de werkelijke bevolking, dikwijls hoopvol en vertrouwend den blik naar Padang of naar Batavia. Dikwijls heeft steller dezes het betreurd dat, hetzij de onmogelijkheid om voldoende bewijs materieel te verzamelen, hetzij organieke bepalingen hem beletten of den Gouverneur van Sumatra's Westkust of de Hooge Regeering te adieeren.

De kleine man is in het algemeen veel meer vertrouwen waardig dan de Europeaan denkt, die hem niet kent. Wie zijne vriendschap heeft verworven bouwt op geen zandgrond. Een bevolking die vertrouwen waardig is, weet het ook te schenken.

Hoe naar stellers inzien de Hooge Regeering dat vertrouwen winnen kan, de bevolking in hare actueele nooden te hulp kan komen en als Regeering, aan de billijke eischen welke het Staatsbudget stelt, kan tegemoet komen, make het onderwerp der volgende paragraphen uit.

IV.

Hiervoor is aangetoond:

dat voor de Hooge Regeering van Nederlandsch-Indië de tijd aangebroken is, om in de bestaande toestanden ter Sumatra's

Westkust in te grijpen en handelend op te treden tot verbetering van de economische positie der bevolking aldaar;

dat zelfs dwang en politierol onmachtig zijn geweest slechts eene loonende (1) koffie-cultuur in stand te houden;

dat dwang en politierol wantrouwen hebben gezaaid en de bevolking van het Bestuur ter kuste hebben vervreemd.

Ook is hierboven geconstateerd:

dat de herinnering aan het Placcaat Pandjang, al kennen de bevolking en tal van hare Panghoeloe's den juisten inhoud daarvan niet meer;

dat de herinnering aan het feit dat de bevolking van Sumatra's Westkust zich vrijwillig aan de Nederlandsch-Indische Regeering onderwierp, in den boezem der bevolking voortleeft, op den bodem van het hart van iederen Maleier van eenige ontwikkeling te vinden is.

Hoe dikwijls het bestuur ter kuste dat Placcaat Pandjang ook moge hebben gevioleerd, de daarin gedane beloften moge hebben verbroken, hoe zeer het waar moge zijn, dat het van grondwet tot eenvoudig historisch monument is gedaald, het was en is heden nog eene hechte basis voor het „rustig" voortbestaan van het Nederlandsch gezag ter Sumatra's Westkust.

Want de commissaris J. I. van Sevenhoven had goed gezien: „Het Placcaat Pandjang bevredigde den onafhankelijkheidszin der Maleische bevolking."

Thans nu een zeker exploitatiesysteem, nu dwang en politierol fiasco hebben gemaakt, schijnt de vraag geoorloofd, of de tijd niet gekomen is, om terug te keeren tot het systeem door den commissaris Generaal Van den Bosch aangegeven, door den werkelijken Staatsman Van Sevenhoven zoo uitnemend in praktijk gebracht, om, daar dwang en politierol wantrouwen en vervreemding deden oogsten, te onderzoeken wat zekere mate van vrijheid en eigen initiatief zullen vermogen?

Men vergete nimmer dat de bevolking van Sumatra's Westkust, welke vrijwillig dat Placcaat Pandjang uit de handen van den Europeaan heeft aangenomen, haar woord trouw gebleven is, nu reeds meer dan volle zestig jaren lang.

(1) Van het standpunt van Nêerlands Budget af, gesproken.

Geen beroering op het eiland Sumatra heeft immer haar trouw doen wankelen. Toen de eerste expeditie tegen Atjeh mislukt was, wilde de bevolking der Ommelanden van Padang aan onze zijde mede ten strijde.

De bevolking heeft verdragen: dat de Nederlandsche Regeering, al zij dat geschied onder het masker van een bijzonder eenzijdig overleg, herhaaldelijk hare beloften schond; zij heeft verdragen dat wij haren republikeinschen Regeeringsvorm, tegen onze stellige beloften in, langzamerhand veranderden in eenen autocratischen; dat wij de ontwikkeling van haar recht, haren adat, belemmerden, hare vrijheid van spreken en beraadslagen aan banden gelegd hebben; alles omdat dat voor ons gemakkelijker en goedkooper was, dan om onze beloften na te komen, en zij is ons trouw gebleven.

Zij heeft millioenen en nogmaals millioenen koffieboomen geplant, op onvruchtbaren grond, met of zonder schaduwgewas, met schadelijk schaduwgewas, op steen- en rotsachtigen bodem, met en zonder plantkuilen, met en zonder kweekbeddingen, op alle denkbare en niet denkbare wijzen welke eigenwijsheid of onkunde van den Europeeschen Overheerscher slechts wist te bedenken.

Nimmer heeft de koffiecultuur verzet tengevolge gehad.

De bevolking heeft verdragen, dat wij tegen onze pertinente belofte in haar de vrije beschikking over haar koffieproduct ontnamen, haar dwongen tot planten, en door onze politierol haar overgaven in handen van Djaseas, Panghoeloe-kepallas en Toeankoe-Laras, wier eenvoudige beschuldiging: „onwillig om „bevelen de cultuur betreffende, op te volgen," voldoende was om den fatsoenlijksten, invloedrijksten man in onze gevangenissen een plaats te doen vinden.

Onze Regeering had die hoofden nog wel vrijgesteld van het beëedigen hunner aanklachten!

Zij heeft veel onrecht verdragen, veroorzaakt doordien de door ons bezoldigde Djaseas, Panghoeloe-kepallas en Toeankoe-Laras, — voor zooverre zij „nieuwe menschen" waren, om hun gezag en invloed langzamerhand op meer autocratischen bodem te vestigen, het noodig hebben geacht om menig invloedrijk persoon

zijn invloed, dikwijls zijne vrijheid te doen benemen, — en voor zooverre zij tot de oude „Regeeringsfamiliën behoorden" — toch behoefte hadden aan onrecht om hun gezag en invloed uit te breiden buiten en boven wat de Adat hun toestond (1).

En niettegenstaande dat alles bleef de bevolking ons trouw.

Waar de Nederlandsch-Indische Regeering onbepaald hoog boven den Maleier verheven is, waar zij van de onder haar gezag levende bevolking, „de minderen", trouw eischt, waar die trouw gegeven is, komt het steller voor, dat er slechts één antwoord op de vraag is hetwelk hier onder geschreven mag worden, namelijk: „de Nederlandsch-Indische Regeering kan de mindere „van haren onderdaan niet zijn. Hare goede trouw staat vast, en zal „haar den weg wijzen, hoe zij hare trouwe bevolking te hulp komt".

Daartoe diene een tweede Placcaat Pandjang.

Het woord hierboven geschreven geeft de richting aan, in welke steller dezes de oplossing van al de bestaande moeilijkheden meent te mogen zoeken en te kunnen vinden.

Alvorens echter een eigen systeem te ontwikkelen, dient rekenschap er van gegeven, waarom: zoowel door de staatscommissie en den Heer Wessels gedane voorstellen, als die van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal, als die van den Raad van Indië, als die der overige gehoorde ambtenaren worden verworpen.

Alle over de koffie-cultuur ter Sumatra's Westkust geconsulteerde autoriteiten zijn het in principe er over eens, dat meer dan elders de reorganisatie der koffie-cultuur alhier beteekent „eene Belastingskwestie".

Alle autoriteiten erkennen, dat het karakter van den Sumatraan en, zooals de Gouverneur-Generaal Pijnacker Hordijk het wel zeer zacht uitdrukt: „het feit, dat wij ter bevrediging van de „bevolking begonnen zijn met onze vrijheid van handelen in „zekeren zin (sic!) aan banden te leggen," de oplossing der kwestie zeer bemoeilijken.

En dientengevolge bespeurt men in ieder der gedane voorstellen zekere halfheid, in enkelen zelfs zeker transigeeren met

(1) Men leze de *Bede om Recht* van steller dezes.
Algemeen Dagblad van Nederlandsch-Indie ddo. 6 Februari 1887.

waarheid of goede trouw, hetwelk geen van allen aanbevelenswaardig maakt.

Het voorstel der Staatscommissie: om het Gouvernements besluit ddo. 2 Februari 1877, N°. 36 in te trekken, den koffieprijs te verhoogen op *f* 25 met vrijlating der cultuurwijze doch met verplichten aanplant en hoofdelijke belasting, schijnt van halfheid niet vrij te pleiten.

Men heeft gevoeld dat men meerdere vrijheid moest verleenen, doch doet dat onvoldoende, want het toezicht op den verplichten aanplant zal immers van zelf bemoeienis met de wijze van aanplanten en onderhouden mede brengen.

Men geeft eenige betere belooning voor de te leveren koffie om die met de andere hand terug te nemen.

Men schaft ééne wijze van inwerken van den controleur af, om hem als President van den Rappat „Belastinggaarder" onmiddelijk met uitgebreider werkkring weder op te doen treden.

Men durft het systeem van „vrijheid en vertrouwen" niet aan, en hoopt, dat halve waarheid en dwang de koffie-cultuur een *hooge vlucht* zullen doen nemen in eene Maatschappij, die juist door de halve waarheid van al ons bespreken en beloven en om onzen dwang zich van eene vroeger geliefde cultuur terug trekt.

Kon het systeem Wessels-Prins, wegens de practische moeilijkheden tot heden niemands goedkeuring verwerven, ook dat kan niet goed worden gekeurd, die practische moeielijkheden alle daargelaten, om de reden dat het onwettige spolie der bevolking beteekent. Al hebbe de Nederlandsch-Indische Regeering ook allen woesten grond tot staatsdomein verklaard, die verklaring maakt die gronden nog niet tot haar civiel eigendom.

Naar den Maleischen Adat wordt eigendom door eerste ontginning verkregen.

De Regeering erkende der „bevolkings ontginnings rechten" op wat zij tot domein verklaarde.

En dus bleef de bevolking in eigendom erlangen en zeer zeker zich eigenaresse achten van allen door haar ontgonnen woesten grond.

Indien de Hooge Regeering dat wilde ontkennen en aan haar

wetten eene zoodanige uitlegging geven, zoude dergelijk spelen met juridische termen eene bevolking, welke daarvan nog geen verstand heeft, allicht zoodanig ontstemmen dat het voortbestaan der koffie-cultuur in zeer ernstig gevaar kwam.

Het voorstel van den Raad van Indië hinkt niet op twee gedachten.

Wat de Raad wil is duidelijk:

Meer dwang: „de Gouvernements-cultuur ter Sumatra's West„kust dient gehandhaafd in de meeste streken waar zij thans „gedreven wordt, al zij dat allengs moeilijker."

Wat de woorden: „onder eene doelmatige en met de neigingen „van het volk strookende regeling en met behoorlijk toezicht „van bestuurswegen" bedoelen, mag worden opgemaakt uit 's Raads geestige toepassing der woorden van Hamerling: „wij hebben alles toegestaan".

De Raad zegt verder in § 4 en 5.

„In het vooruitzicht dat de baten uit de Gouvernements„cultuur allengs zullen afnemen, vordert een voorzichtig finan„cieel beleid ons nu reeds op die toekomst voor te bereiden. „In verband daarmede wordt de invoering eener hoofdelijke „belasting wenschelijk geacht, voorloopig te leggen op de be„volking der niet-koffie produceerende streken (behoudens de „uitzonderingen sub D hieronder) (1) en voorts daar waar de „koffiecultuur niet meer met vrucht te drijven is, terwijl als „het stelsel ingang vindt, ook de afkoop van den cultuurdienst „in de overige streken kan worden toegestaan en zelfs behoort „te worden aangemoedigd."

„Overleg met de bevolking is voor een en ander in ieder „geval geraden."

„Andere kunstmiddelen ter aanmoediging van de koffiecultuur „zijn niet aan te bevelen."

Het voorgedragen plan moet dus tijdelijk werken en is gebaseerd op „overleg met de bevolking als kunstmiddel."

---

(1) Die uitzonderingen betreffen „de ambulante lieden" in de koffie plantende streken, die van den cultuurdienst worden vrijgesteld, en die de Raad eenvoudig zou aangeslagen wenschen te zien in de hoofdelijke belasting. Dat zal dan een middel zijn om de bevolking langzamerhand aan zulk eene belasting te gewennen.

Omdat meerdere dwang nimmer de bevolking van Sumatra's Westkust aan de Nederlandsch-Indische Regeering kan verbinden, aangezien de nadenkende en wantrouwende bevolking de waarde van bovenbedoeld overleg wel spoedig zoude weten te appreciëeren, en dat overleg dus latere uitbreiding der voorgestelde maatregelen in de aangegeven richting in den weg zoude staan, dus zoude voeren tot steeds grooter dwang, kan ook dat voorstel geene sympathie verwerven.

Hetzelfde geldt voor de ideeën, vervat in de missive van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal aan den Minister van Koloniën, ddo. 24 Februari 1891, N°. 297/18.

Zijne Excellentie kwam in hoofdzaak tot de conclusiën van den Raad van Indië. Ook voor Zijne Excellentie is de handhaving der koffiecultuur ter Sumatra's Westkust eene maatregel van opportuniteit, geboden door de onmogelijkheid om langs anderen weg het evenwicht in het Staatsbudget te houden.

Ook voor Zijne Excellentie is geldelijke belasting einddoel, aanvankelijk, na overleg, te leggen op de niet koffie produceerende bevolking, om vroeg of laat ook geheven te worden van de koffieproduceerende bevolking.

Doch waar de Raad van Indië „de pil alleen vergulden wil" blijkens zijne aanhaling „van Hamerling's woorden" schrijft Zijne Excellentie:

„Het zoude naar mijne overtuiging even ongerijmd zijn om „van onvrijwilligen, niet loonenden arbeid te verwachten, dat „hij arbeidzaamheid zal kweeken, als in het algemeen van „dwang toewijding te willen oogsten," enz.

Het is onbegrijpelijk dat *die* praemisse Zijne Excellentie alleen gebracht heeft tot het voorstellen van eenige verbetering in de cultuurregeling en van verhooging van den inkoopprijs met *f* 2.50.

De praemisse door Zijne Excellentie zelven geschreven, bevat eene eeuwige waarheid. Zij bevat het „to be or not to be", van ons recht van bestaan ter Sumatra's Westkust.

De eigen woorden van Zijne Excellentie veroordeelen dus al de voorgestelde systemen.

Al die systemen zijn uitgedacht om ééne reden, omdat men, om met den Raad van Indië te spreken, gelooft:

„dat hoe beperkt men zijn eischen ook stelle, wat betreft, „aanleg en onderhoud, wanneer men dat geheel aan den in„lander overlaat komt er niet veel van terecht komt" (1).

Of om met den Resident der Padangsche Bovenlanden te spreken:

„dat de Maleier thans zoo hij wil gemakkelijk geld verdienen „kan, gemakkelijker althans dan in vroeger tijden, en dat hij „daarom zich nu, geheel in overeenstemming met zijn aard „slechts met die soorten van arbeid bezig houdt, die het minst „zwaar zijn maar hem toch genoeg opbrengen tot aanschaffing „zijner geringe levensbehoeften, en dat hij daarom nu niet „plotseling ijveriger zal worden, en zich naar de afgelegen „bergstreken zal begeven om daar koffie te planten".

Tegenover het eerste beweren moge de vraag gesteld worden of er reden is om aan te nemen, dat de bevolking van Sumatra's Westkust lager staat in ontwikkeling van practischen zin, of van een juist begrip van eigen belang dan de bevolkingen van Bencoelen, de Lampongs, Palembang, Celebes (Makassar en aangrenzende rijkjes) en Bali (Boeleleng).

Daar bestaan cultures die vrij zijn, koffie en peper, en het Koloniaal verslag van 1893 geeft omtrent de uitvoeren uit die gewesten van koffie of peper de hier volgende cijfers:

	1891.	1892.	
Bencoelen	3 700	11 200	Koffie.
Lampongs	56 000	100 000	Peper.
Palembang.	33 000	59 000	Koffie.
Makassar	49 000	62 000	„
Boeleleng	37 000	50 000	„

Het schijnt dat die cijfers den Raad van Nederlandsch Indië geen gelijk geven.

Mits eenige inlandsche bevolking slechts belang hebbe bij haren arbeid, schijnt zij wel te willen werken.

Levert Atjeh met zijne peper-cultuur daar niet evenzeer het bewijs van?

Een nog betrekkelijk klein gedeelte van Sumatra's Westkust

(1) *Koloniaal Verslag* 1891 Bijl. T. T. II, pag. 18, 2de kolom b. a.

hoofdzakelijk de L en de XIII en IX Kotta's leverden in den tijd, dat de koffie-cultuur nog geheel vrij was, tegen prijzen van wier geringheid men zich nu geen denkbeeld kan maken, reeds in:

1832	60 000 picols.
1833	81 000 „

Is er reden om aan te nemen dat onder ons Bestuur de bevolking in ontwikkeling is achteruitgegaan?

Immers neen!

Men late den Maleier de vrije beschikking over zijn' arbeid en product en evenals hij dat vroeger deed, evenals zijne rasgenooten: Atjehers, Bencoeleezen, Lampongers en Palembangers dat heden doen, zal hij voor cultuur en onderhoud weten te zorgen. Daarover nader in de § over de koffie-cultuur.

Evenmin kan de redeneering van den Resident der Padangsche Bovenlanden worden geaccepteerd.

Waar kan de Maleier thans gemakkelijker dan vroeger geld verdienen?

Dat woord is „salva reverentia" eene zinledige machtspreuk.

De bevolking klaagt, dat zij niet genoeg productief werk vinden kan.

Of is het gemakkelijker om bij een Europeeschen Cultuurondernemer koelie te worden, ondergeschikt landbouwer te zijn, dan hetzelfde werk te verrichten op eigen sawah of in eigen koffietuin?

Maar reeds in 1874 zeide mij een Inlandsch hoofd, sprekende over den koffie inkoopprijs: „Inda sampei makan" (Niet genoeg om te eten).

De Maleier leeft zoo goedkoop niet, zijne behoeften zijn niet zoo gering, of voor *f* 15 kan hij geen picol koffie produceeren!

Of dacht de Resident, die woorden schrijvende, aan de gemakkelijke betrekking van grond verzettend koelie bij den aanleg van den Staatsspoorweg.

De handel kwijnt, de inkomsten der bevolking nemen niet toe. Van waar moet dat geld, dat zoo gemakkelijk te verdienen is, komen?

't Komt steller voor, dat het wantrouwen van den bestuurder

in den bestuurde, hetwelk hier boven besproken werd, geen recht van bestaan heeft.

Toen de Kamer van Koophandel te Padang, onder overlegging der hierboven geproduceerde statistieken, sprak van het initiatief der bevolking, dat haar nieuwe bronnen van inkomsten had doen opsporen of bestaande had doen uitbreiden, zag zij dieper, was hare uitspraak juister en menschkundiger.

Slechts nog ééne opmerking ga aan het concept van een tweede Placcaat-Pandjang vooraf.

Hare Majesteit onze geëerbiedigde Koningin of Haar vertegenwoordiger huivere nimmer zulk een Koninklijk woord als met een nieuw Placcaat-Pandjang bedoeld, tot de bevolking te spreken, „uit vrees dat misschien geen doel treffen zou".

Toen de Commissaris-Generaal Van den Bosch door Commissaris Van Sevenhoven het eerste Placcaat-Pandjang deed uitvaardigen, was er meer geschied om de bevolking te ontstemmen dan thans.

Zwaar had de hand van den krijgsman op de bevolking gedrukt. Kolonel Elout en zijne dappere onderbevelhebbers en legerscharen vochten niet met glacé-handschoenen aan. De wonden waren versch geslagen.

Ons Civiel Bestuur was in 1832 de oorzaak van den opstand geworden door onrecht, harde behandeling en knevelarij.

Wij hadden wel dikwijls overwinningen behaald doch de bevolking was niet overwonnen (1). En toch nam zij de hand

---

(1) Kielstra, *Sumatra's Westkust* 1838—1885.

Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië. 5de volgreeks. Deel IV, pag. 326.

Dagorder dd. Fort de Kock 23 October 1838.

Kameraden!

Ik heb in last van den generaal-majoor, commissaris, om ter uwer kennis te brengen eene publicatie, die wordt uitgevaardigd aan de bevolking in 't algemeen dezer gewesten.

Bij de publicatie wordt de bevolking aangemaand tot vrede. Zal zulks helpen en zullen de inlanders gehoor geven aan 't geen men hun voorhoudt?

Dit gaat ons niet aan, wij moeten ten allen tijde met de bedoelingen van het Gouvernement medewerken zooveel in ons is.

Gelukt het om voor eenigen tijd, al zou het slechts een wapenstilstand zijn, te verkrijgen, zulks is voor ons wenschelijk, immers men mag wel eenige oogen-

ter pacificeering geboden aan, en deed haar hare stilzwijgend gedane belofte gestand.

Het concept Placcaat-Pandjang met de toelichting volgt hier:

Als concept van een uit te vaardigen Placcaat-Pandjang N°. 2, wordt voorgesteld:

---

blikken hebben van rust na al de groote vermoeienissen, en de wapens behooren nagezien te worden.

Wanneer de nieuwe organisatie zal zijn tot stand gebracht, en ook nieuwe versterking van Java zal zijn aangekomen, en die nu nog recruten zijn, soldaat zullen wezen; wanneer dan de Maleiers opnieuw de verraders willen spelen, zooveel te beter toegerust en voorbereid gaat men aan onze zijde weder aan den dans.

De publicatie nu, zooals gij hooren zult, is niet alleen gericht aan dezulken der Maleiers of Padries, welke steeds in openbaren opstand zijn, maar ook aan alle inlanders, zelfs aan dezulken die, in schijn of inderdaad, nog wel met ons zijn gebleven. Men belooft hun alle de zachtste behandeling en de minst mogelijke lasten.

Ik heb bij vroegere gelegenheid u aanbevolen, met den inlander op eene zachte wijze om te gaan en vooral de koelies wel te behandelen. Ook herinner ik U aan 't geen ik vroeger zeide: dat wij steeds moeten bedenken, hoe de menschen hier te lande geheel andere wezens zijn, dan de meer beschaafde volkeren waartoe wij behooren.

Wij mogen dus, noch kunnen vorderen, dat de menschen even vlug van begrip of van handelen zouden zijn als wij zelven.

En ik vraag U zelven, moeten wij wel eens verlangen dat zij zoo vlug worden die Maleiers, in dit hun juist niet zoo gemakkelijk land? Of zou een handvol Europeanen, met eenige Indianen die aan onze discipline gewoon zijn, dit land in bezit hebben genomen, of zouden wij het houden, indien de bewoners in vaardigheid met ons gelijk stonden?

Maar waar een Europeaan, een Boeginees, een Javaan, — beide laatsten eerst door ons gedrild — vlug en vif zijn, daar is en blijft een Maleier vadsig, onverschillig en lui.

Laat den Maleier zijne luiheid, maak u niet driftig als hij langzaam vooruit gaat of zijne vracht zoolang hij dragen moet dikwijls neerlegt, laat hem zijn gang gaan, en tracht hem voor ons niet alleen vrees, maar ook ware achting en verkleefdheid te doen verkrijgen.

Zulks is de wil van den generaal, die de publicatie mede heeft geteekend en door wien ik dan gelast ben haar te uwer kennis te brengen.

Niet alleen dus uit plicht om te gehoorzamen aan en mede te werken tot hetgeen de Regeering, dat is de Commissaris-Generaal en zijne Commissarissen voor deze kust hebben bevolen, maar ook uit bijzondere achting voor den Generaal-Majoor Riesz en uit erkentelijkheid voor hetgeen Zijn HoogEdelGestrenge voor ons deed, zullen wij ook ten deze medewerken

(*Wg.*) Elout.

VAN WEGE EN IN NAAM DER KONINGIN!

DE GOUVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH INDIË.

Aan
de Bevolking van Sumatra's Westkust,

Salut!

Doet te weten:

Sedert geruimen tijd heeft het de aandacht getrokken van Hare Majesteit onze geëerbiedigde Koningin en van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië, welke Hare Majesteit vertegenwoordigt en welke de Hooge Regeering heeft over Sumatra's Westkust en wien uwe belangen ter harte gaan, dat de koffiecultuur zooals die door verschillende vorige Gouverneurs van Uw gewest is geregeld U lieden geen belang meer inboezemt, U lieden tot last schijnt geworden.

Daardoor wordt de cultuur slecht behartigd, en dreigt zij te gronde te gaan.

Dat zoude in strijd zijn met de door U tegenover Hare Majesteit's Regeering bij het Placcaat-Pandjang van 1833 op U genomen verplichtingen.

Doch tevens zoude dat voor U lieden en voor de Regeering een belangrijk nadeel zijn, daar zoodoende voor U, Uwe koffietuinen en de millioenen picols koffie, welke die nog kunnen opbrengen te loor zouden gaan, terwijl de Regeering de inkomsten zoude derven, welke zij behoeft.

Want gij weet, dat eene Regeering, welke u veiligheid van personen en goederen, rust, geregeld bestuur, rechtspraak, goede wegen, bruggen en den spoorweg verschaft en welke voor uw welzijn vaderlijk wil zorgen, niet bestaan kan zonder dat ook Gijlieden in de kosten door al die zaken veroorzaakt uw billijk aandeel bijdraagt.

Gedachtig aan het Placcaat-Pandjang, Ulieden namens wijlen Harer Majesteits Overgrootvader, den geëerbiedigden Koning Willem den Eersten in 1833 geschonken, en lettende op wat hierboven omtrent de koffiecultuur is gezegd, eindelijk vernomen hebbende dat de Staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust Ulieden nog niet de belangrijke voordeelen verschaft, welke Hare Majesteit met den aanleg daarvan beoogde U te verschaffen:

Heeft Hare Majesteit besloten U geleidelijk de volle en vrije beschikking over uwe koffie terug te geven.

Vertrouwende:
dat Gijlieden uw werkelijk belang zult inzien en nu Gijlieden koffie zult kunnen planten, oogsten en verkoopen geheel tot uw eigen voordeel, de koffiecultuur niet langer zult verwaarloozen doch wederom tot bloei zult weten te brengen.

Wordt door Hare Majesteit bepaald:

I. dat na — jaren geene cultuurdiensten meer van Ulieden zullen worden gevorderd, en dat alle wetten en bepalingen welke, hetzij gemaakt in overleg met U en Uwe hoofden, hetzij zonder dat overleg, ter zake, uwe vrijheid beperkten, zullen zijn en voor altijd blijven afgeschaft;

II. dat van heden af U de vrije beschikking over al wat gij in de toekomst telen en werken zult voor immer blijft toegezegd, zullende deze toezegging slechts voor de koffie nog gedurende — jaren beperking ondervinden;

III. dat gedurende de voormelde — jaren jaarlijks de prijs u voor de door U lieden te leveren koffie te betalen zal worden verhoogd, tot dat in het laatste jaar de marktwaarde uwer koffie bereikt is, opdat Gijlieden ondervinden zult hoezeer het hart van Hare Majesteit U genegen is en gij zelven bij ondervinding de waarde uwer koffie zult leeren kennen en zult leeren begrijpen hoe groot de opbrengst Uwer tuinen kan zijn, zoodat niemand U daarna zal kunnen benadeelen

Hare Majesteit bepaalt van stonde af aan dat met 1 Januari 18 — en gedurende dat jaar minstens *f* 25 voor iederen picol koffie zal worden betaald;

IV. dat deze voordeelen U zullen worden toegekend mits Gijlieden allen gezamenlijk, zult willen voorzien in de kosten en behoeften van den Staat, zullende de benoodigde belastingen vastgesteld worden door Hare Majesteits vertegenwoordiger doch niet dan na overleg en bespreking van uwe Hoofden en Oudsten met Hare hoogste vertegenwoordigers ter Sumatra's Westkust;

V. dat eindelijk de Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië bevoegd zal zijn om zoodra met U billijke regelingen omtrent de door U op te brengen geldelijke belastingen zullen zijn vastgesteld, met U, U aangename regelingen omtrent de thans bestaande Heerendiensten te treffen.

Volkeren van Sumatra's Westkust.

Zoo is de wil van Hare Majesteit ons aller geëerbiedigde Koningin, die Uw welzijn wil bevorderen en dat alleen in het oog heeft.

Neemt Hare bevelen in dank aan.

V.

Tot toelichting van vorenstaand Placcaat, diene het navolgende.

Wie met de aandacht, welke dat Staatsstuk in hooge mate verdient, den brief van Gouverneur A. V. Michiels aan Zijne Excellentie den Gouverneur Generaal van Nederlandsch-Indië gericht, ddo. 3 October 1842 I/a Q zeer geheim (1) leest, en de bevolking van de Padangsche Boven- en Benedenlanden kent, zal moeten erkennen, dat, al neemt de Heer Kielstra dien brief ook in extenso op „om de bekwaamheid van den schrijver „„als staatsman" te kunnen doen waardeeren", de schrijver van dien brief, hoe kundig en doortastend overigens ook, meer krijgsman dan Staatsman is geweest. Het nobelste in den Staatsman „trouw aan gegeven woord" ontbreekt in dien brief geheel. Geschreven negen jaren na VAN SEVENHOVENS publicatie vindt men daarvan in dat stuk met niet een woord melding gemaakt.

De loop van den gedachtengang is:

(Zooveel mogelijk teruggegeven in de eigen woorden van den schrijver.)

„Het was voor den Sumatraan, van welke partij ook, eene „noodzakelijkheid, zich aan den Europeaan in bestuur, als „eenig redmiddel, vast te grijpen (2).

„Het Gouvernement moet, hoe gaarne ook bij voorkeur den „weg van overreding willende inslaan, de macht bezitten om „kwaadwilligen te straffen, des noods met geweld van wapenen (3).

„Maar ik meen en herhaal hier met volle gerustheid, evenals „met volle overtuiging, dat Neerlands Souvereiniteit over deze „gewesten een zoo beslissend, zedelijk en materieel overwicht „gekregen heeft, dat noch inwendige schokken, noch aanran- „dingen van naburige onafhankelijke landen ons bestaan een „oogenblik aan het wankelen kunnen brengen (4).

(1) In extenso vindt men dezen brief in KIELSTRA'S *Sumatra's Westkust* van 1841—1849. Bijdragen. 5de Volgreeks. Deel VI, pag. 398 en vv.

(2) Pag. 408.

(3) Pag. 412.

(4) Pag. 414—415.

„De organieke huishoudelijke en politieke instellingen (der „Maleiers) zijn (door de Padrische overheersching) niet verbe- „terd, maar hebben in den worstelstrijd nog veel meer geleden, „en de behoefte aan hervorming — behoefte die tot de Padrische „leer aanleiding gaf en hare vorderingen in de hand werkte — „laat zich thans nog dringender gevoelen (1).

„De waarheid is dat de werking der (Maleische) instellingen „en wetten verbroken en meest illusoir is omdat, zoo ook de „rechters tot een besluit kunnen komen, de uitvoerende macht „die besluiten niet kan doen eerbiedigen (2).

„De groote verbrokkeling van grondgebied maakt rechtspraak „in zaken, waarin twee landschappen betrokken zijn, onmogelijk.

„Der Maleiers jaloezie en trots zoude zich altijd tegen eene „uitspraak hunner landslieden blijven verzetten (3).

„Zulke zaken komen ieder oogenblik voor.

„Men wendt zich dan tot den Europeeschen Gezaghebber als „scheidsman.

„De eenvoudigste politieke consideratiën maken het dus hier „reeds tot eene wet nauw te moeten toezien in de Maleische „huishouding; een toezicht, dat overigens in de hand gewerkt „wordt door de dagelijksche toenadering van alle klassen der „bevolking tot het Nederlandsch gezag, en het toenemende „vertrouwen, dat zij leert stellen zoowel in de weldadige in- „zichten, als in de onpartijdigheid van het Gouvernement (4).

„dat toezicht kunnen wij uitoefenen door de door ons aan- „gestelde hoofden, die hier een integreerend deel uitmaken van „het Nederlandsch-Indisch Staatslichaam zelf (5)".

Wat de uitdrukking „toezicht" in de pen van den Gouverneur A. V. Michiels beteekende leerde het jaar 1847.

Den 1sten November 1847 had Zijn HoogEd.Gestr. feitelijk iedere belofte door den commissaris J. I. van Sevenhoven aan de bevolking gegeven, te niet gedaan.

(1) Pag. 418.
(2) Pag. 419.
(3) Pag. 420.
(4) Pag. 420—424 (kort geresumeerd).
(5) Pag. 425.

In het kort te zamen gevat beteekenden die redeneeringen: De omstandigheden zijn ons gunstig. Wij hebben de macht. Profitons en!

Clive tegenover Omichems; Warren Hastings tegenover Nuncomar handelden niet anders, maar hoe oneindig hoog daarboven verheven staat Macaulay's trotsche woord: (1)

„No oath which superstition can devise, no hostage however „precious, inspires a hundredth part of the confidence which „is produced by the yea, yea and „nay, nay" of a British „envoy. The greatest advantage which a government can possess „is to be the one trustworthy Government in the midst of „Governments which nobody can trust", met welke woorden hij aan Clive, om „breach of trust" den palm van werkelijk Staatsman te zijn geweest, ontzegt.

Zoo komt ook in de geschiedenis van Sumatra's Westkust de palm der hoogste staatmanswijsheid aan Van Sevenhoven toe. Hij verstond het volk, — ook hij heeft vooruit gezien, dat de toestand der Maleische Maatschappij (zooals die in 1833 was) en de invloed onzer beschaving, onherroepelijk de bevolking in onze armen moest werpen; naar de door hem aangegeven principes de bevolking aan ons hecht verbindende. — Ook Gouverneur Michiels zag het in, (Z.HoogEdelGestr. wist dit door Van Sevenhoven), in onze armen moest de bevolking vallen, — doch de wijze waarop Z.HoogEdelGestr haar opving, was de onstaatkundige. Zij heeft geleid tot vervreemding.

En noodeloos (2).

Want Gouverneur A. V. Michiels had juist al dezelfde doel-

---

(1) Lord Macaulay. 1875 D. VI, pag. 419—420.

(2) Bij mijn vrij scherp oordeel over den staatsman A. V. Michiels dient om der onpartijdigheidswille opgemerkt te worden:

dat de onverwachte opstand van Batipoe, welke hem compromiteerde (in bijna ieder belangrijk stuk van zijne hand, komt hij daarop terug) hem, den krijgsman, de verkeerde richting heeft uitgedreven;

dat het niet onverdeelde vertrouwen hetwelk de Regeering te Batavia en in Nederland hem als Staatsman schonk, hem verder prikkelen moest tot het leveren van het bewijs van „wat hij hier ter Sumatra's Westkust durfde en kon tot stand brengen".

Doch deze argumenten verdedigen den mensch, niet den Staatsman. De door hem zelf aangevoerde argumenten, geven hem ongelijk.

einden, om welke te bereiken hij zijne autocratische beginselen invoerde, kunnen bereiken, door de principes welke VAN SEVENHOVEN in zijne publicatie ter neder had gelegd, te volgen.

De gelegenheid tot bemoeienis toch, welke hij tot het verkrijgen van eenheid in bestuur, politie en rechtspraak noodzakelijk achtte, werd naar zijne eigene woorden door de omstandigheden en het vertrouwen der bevolking aangeboden.

Wat VAN SEVENHOVEN in zijne publicatie voorzien had „namelijk „dat de verbrokkeling van het Maleische land in honderden van „elkaar onafhankelijke Staatjes" ieder oogenblik de bevolking zoude nopen om zich tot ons te wenden, bleek juist gezien.

Naar MICHIELS eigen woorden naderde de bevolking vertrouwend tot onze ambtenaren.

Indien Z.HoogEd.Gestr. met de adat Hoofden der bevolking in werkelijk overleg, naar de beloften, was getreden, zoude het hem ongetwijfeld gelukt zijn, om met erkenning van hunne positie en naar hunne begrippen, rechtbanken te zamen te stellen, waarin de oudsten en voornaamsten dier Hoofden, desnoods à tour de rôle zitting hadden gehad, en de Nederlandsch-Indische ambtenaar het presidium met beslissende stem.

De Maleische Maatschappij toch kende in hare honderden Negriën verschillende rangen van Hoofden, de Panghoeloe Endiko, de Panghoeloe Soekoe en de Panghoeloe Poetjoet, en de rechtspraak van de gezamenlijke Panghoeloe Soekoe over geschillen die verschillende Soekoe's verdeeld hielden.

Eene eenvoudige uitbreiding dezer instelling van verschillende Soekoes tot verschillende Negriën, en eene volkomen wettige rechtsbedeeling ware in het leven geroepen. De eenheid van Bestuur en van Politie met en door de eigen Hoofden der bevolking was daarvan een noodzakelijk gevolg geworden.

Maar de weg van beraadslagen werd niet ingeslagen en Gouverneur MICHIELS prefereerde van het vertrouwen dat de bevolking den Nederlandsch Indischen ambtenaren schonk en van het enorme prestige, hetwelk de plotselinge ter nederwerping van Batipoe hem gaf, gebruik te maken tot invoering van het onzedelijke solidariteitssysteem (1) en tot het binnen dragen in

(1) MICHIELS en STEINMETZ te Fort van der Cappellen 22 Mei 1841.

de Maleische Maatschappij van zijne autocratische richting door middel van Maleiers, zuivere ambtenaren der Nederlandsch-Indische Regeering.

Het solidariteitssysteem heeft men moeten laten vervallen om het daaruit geboren onrecht.

Of onze Maleisch Nederlandsch-Indische hoofden aan het Bestuur ter kuste kracht verleenen?

Waarschijnlijk zal niet één besturend ambtenaar die vraag met „ja" beantwoorden.

Door het autocratisch principe staan zij niet in „maar buiten" de bevolking.

Op eene enkele uitzondering na, toe te schrijven aan positie in den Maleischen adat en persoonlijk karakter, hebben onze bezoldigde Hoofden het vertrouwen der bevolking niet. Op vele plaatsen bestaat zelfs de Panghoeloe adat nog naast, soms tegenover den Panghoeloe-Rodi.

Waarvan het gevolg is, dat veelal niet zij den Europeeschen Bestuurder, maar die Bestuurder hun steun verleent.

Veelal ten nadeele van der bevolking gehechtheid aan, van haar vertrouwen in het Europeesch gezag.

Maar heeft het systeem naar de principes van Gouverneur A. V. Michiels op Sumatra's Westkust toegepast, geen andere vruchten gedragen, dan een thans ook te niet gaande koffiecultuur, dan komt het voor dat terugkeer tot de principes van den Commissaris-Generaal Van den Bosch, zooals die in toepassing gebracht zijn door J. I. van Sevenhoven, doch met behoorlijke inachtneming van de veranderde verhoudingen en tijdsomstandigheden, overweging verdient.

De tijd van het exploitatiesysteem is voorbij. Geen adviseur der Hooge Regeering boven aangehaald, heeft dat systeem meer

„Te rekenen van dezen dag zal elke Negorij aansprakelijk zijn voor alle daar binnen gelegen eigendommen van het Gouvernement, van zijne dienaren en van particuliere personen, hetzij dat die bewoond zijn of niet, hetzij dat het Gouvernement goedvindt die door troepen te doen bezetten of niet; elk fort, elke enkele woning en elke verzameling van woningen staan onder uwe onmiddellijke verantwoording, al ware het ook dat die ledig stonden.

Wie durft na het lezen dezer verklaring nog beweren, dat de adat Tangoeng Menangoeng Maleisch recht is?

in werkelijke bescherming willen nemen. Iedereen heeft gevoeld, dat de dag der begrafenis daarvan naderde.

Slechts de Budgetkwestie deed systemen uitdenken om „mits verzacht en in wat netter kleed gestoken" het nog eenigen tijd te kunnen handhaven.

Dat VAN SEVENHOVEN, die eerst de redding van den politieken toestand bracht, thans de redding van den pecuniëelen brengen zoude, heeft geen adviseur der Regeering ingezien.

Toch is dat waar. Dat goede finantiën veelal in staat zullen stellen tot het toepassen van goede politiek moge waar zijn, waar het politiek „naar buiten" aangaat, waar het de inwendige huishouding van Staat betreft, geldt voorzeker het omgekeerde: „zonder goede politiek geen goede finantiën."

Van daar dat, ten einde aan de bevolking van Sumatra's Westkust de absoluut zekere vrijlating van alle cultures en het einde der dwang- en exploitatie-periode aan te kondigen, de vorm gekozen is waarin VAN SEVENHOVEN tot die bevolking met zoo groot succes gesproken heeft.

De inhoud van het stuk is duidelijk.

Toelichting behoeven:

I. de woorden „mits Gijlieden allen gezamenlijk zult willen voorzien" § IV;

II. de tijdsbepaling „dat na — jaren" voorkomende in § I en III;

en aangetoond zal moeten worden:

III. dat de vrijlating der koffie-cultuur op de voorgestelde wijze ten opzichte van 's Lands schatkist „goede politiek" zal zijn.

Ad. I. In de publicatie van VAN SEVENHOVEN komen dergelijke woorden niet voor. Z.HoogEd.Gestr. deed beloften en bepaalde zijne eischen.

En daar de Commissaris „vrede" aanbood, na een oorlog waarin de uiterlijke schijn der overwinning met onze wapenen was, was zijn optreden voorzeker juist.

Edoch, de Regeering welke de politiek van VAN DEN BOSCH en VAN SEVENHOVEN op nieuw tot de Hare zal willen maken,

dient, ten einde „waar" te zijn, van meet af met de door hen afgelegde beloften rekening te houden.

Het overleg is beloofd, — de toestemming dient verkregen. En dat is niet onmogelijk, al zal het leiden dier vergaderingen geen gemakkelijke taak zijn, en het optreden vereischen van een man, die aan veel geduld, vastheid van karakter paart, die bij een groot, open hart voor de nooden en behoeften der bevolking, een scherp oordeel bezit, ten einde met zekerheid en voetstoots onder de hem voor te dragen bezwaren, het kaf van het koren te schiften.

Politiek beleid wordt vereischt. Maar de positie van den ambtenaar is sterk en evenzoo die der Hooge Regeering.

Indien de Regeering tusschen den datum der afkondiging van het Placcaat en den aanvang der beraadslagingen eene flinke tijdruimte laat verloopen, zoodat de bevolking het Placcaat kan leeren kennen, de voordeelen daarvan kan leeren inzien en met het denkbeeld dat geldelijke belasting te wachten staat zich kunne verzoenen, is reeds het halve pleit gewonnen (1).

---

(1) Resident STEINMETZ en Generaal VON GAGERN door hem voorgelicht, schrijven reeds in 1846:

„Vroeger heeft men gezegd: de bevolking is warsch van alle directe belastingen, „wij zullen haar daarom laten betalen zonder dat zij het merkt, en tot dat einde „heffen territoriale rechten en in- en uitvoerrechten. Toen kon men wellicht niet „anders; maar thans, nu men weet dat dat stelsel wel goede vruchten heeft „gedragen tijdens de hooge marktprijzen der koloniale producten, die zoo enorm „hoog waren, dat men wel aan verhooging van rechten denken kon, doch sedert „de groote daling, die de prijzen der producten hebben ondergaan, deplorabel op „'s lands inkomsten heeft gewerkt; nu men weet, dat de geheele bevolking vol„komen wel onderricht is van de rechten die wij heffen, nu is het zaak geworden, „te onderzoeken welk stelsel den toets der tijden kan doorstaan: het thans bestaande „van hooge rechten, of dat van vrijen handel, open havens, vrijen invoer en uit„voer (alleen met uitsluiting van opium en zout), en belasting in geld of in product.

„Het eerste stelsel heeft voor zich, dat het bestaat en geen omkeering van zaken „noodig is om het te laten voortwortelen; het heeft tegen zich, dat het blijkt „hand aan hand te zullen moeten gaan met gedwongen cultuur, waarbij de planters „nog over hun product beschikken, en wellicht gevolgd zal moeten worden ook „door min of meer gedwongen levering.

„Het tweede stelsel heeft tegen zich nieuwheid en al de beslommering, aan de „totale verandering van stelsel verbonden, en het grootste bezwaar is wel dat het „moet gepaard gaan met directe belasting in geld of in product, dan wel in geld „en product; en dit bezwaar is wel voornamelijk groot, omdat de meest productieve „bevolking zooveel meer zoude moeten opbrengen als noodig is om de bezetting en

Indien men dan ter vergadering naast de hoogste door ons bezoldigde Hoofden, de werkelijke adat hoofden oproept of eventueel door de bevolking bij onderlinge vrije beraadslaging aan te wijzen vertegenwoordigers, dan zal eene vergadering ontstaan, bestaande uit de beste elementen der bevolking, eene vergadering die soms recalcitrant zal mogen zijn, doch onderling verdeeld, (1) en voor redeneering vatbaar. Want de meer ontwikkelde Maleiër is niet dom.

Indien men dan verder overweegt, dat de Regeering, door Haar ambtenaar die de vergadering leidt *„gewenschte* voordeelen aanbiedt en daar tegenover directe belastingen vraagt, waarvan hij zal kunnen aantoonen, *dat* en *hoe* de bevolking die gemakke-

---

„het bestuur te betalen der minder productieve districten, waar zij wel tegen zou „hebben.

„Men meent echter te mogen veronderstellen, dat de meer productieve bevolking, „als het goed overlegd wordt, wel zoodanige belasting zal betalen als billijk is, „wanneer alle drukkende rechten van in- en uitvoer worden opgeheven.

. . . .

De Resident der Padangsche Bovenlanden beschouwt het geenszins als onuit- „voerbaar, noch als zeer gevaarlijk, eene directe belasting in geld of in producten „te heffen, doch de invoering van eene landrente of hoofdgeld zou met eenige „andere verlichting dienen gepaard te gaan, en vooral in het begin niet drukkend „moeten zijn . . . .

„Vele redenen doen het waarschijnlijk voorkomen, dat de politieke verhouding, „cultuur en nijverheid op Sumatra, bij verdere ontwikkeling een geheel ander „karakter aannemen dan op Java.

„Op Sumatra bestaat individuëel grondeigendom, hoewel zonder vrije beschikking „daarover; de hoofden hebben geen despotiek gezag; ieder kent en verdedigt zijne „rechten tegen knevelarijen; het eigendom is dus beter beschermd, zoodat er meer „prikkel zal bestaan om de aangeboren luiheid te overwinnen en door nijverheid „tot welstand te komen, vooral wanneer de handel vrijer zal zijn en betere prijzen „voor de producten kunnen verkregen worden.

„De wijsheid van het Gouvernement zal beslissen, of het in zijn belang is, het „voor Java aangenomen stelsel van cultures en handel, waardoor feitelijk een „monopolie der handel-Maatschappij is gegrond, ook op Sumatra toe te passen, dan „wel of het beter is, door meer vrijheid den geest van onderneming der particulieren „meer op te wekken, en den handel zijne zelfgekozen wegen te laten bewandelen.

„Dit alles hangt met te groote gevestigde belangen samen dan dat ik mij een „oordeel durf veroorloven. „Indien het waarheid is, dat het tegenwoordig tarief „„de prijzen der inlandsche producten drukt en dus den aanplant ontmoedigt, dat „„dit tarief den vreemden handel verwijdert zonder dat onze eigen handel hem „„met voordeel kan vervangen, dan zou eene verandering van stelsel voor Sumatra „„raadzaam zijn"".

Indische Gids 1888 October. E. B. KIELSTRA, *Sumatra's Westkust*, pag. 1469 en v.

(1) Dit volgt uit het te voren reeds ontwikkelde.

lijk zal kunnen dragen, en dat die ambtenaar zal kunnen wijzen op groote door het placcaat voor de bevolking te verkrijgen voordeelen, zoo geldelijk als maatschappelijk, dan komt het resultaat van het overleg niet twijfelachtig voor.

Ten slotte staat der Regeering nog de weg open om, ten einde zich door haar eigen belang van de medewerking van de bevolking te verzekeren en deze de overtuiging te schenken dat Zij ditmaal geene nevenbedoelingen in het oog heeft en werkelijk Hare beloften wil houden, zekeren tijd vóór den grooten koffiepluk (1) ruim genoeg genomen om de bevolking de gelegenheid te geven hare koffie te oogsten, den prijs daarvan reeds dadelijk tot *f* 25 te verhoogen.

De daardoor te weeg te brengen tastbare voordeelen, zullen ter vergadering precieuse argumenten blijken te zijn.

Doch tevens dient de aandacht er ernstig op te worden gevestigd, dat de door ons bezoldigde Hoofden bij het slagen der voorgestelde liberale maatregelen niet eenig belang hebben, dat het hierboven ontwikkelde met hun belangen in strijd is. Geen gedwongen koffiecultuur, geen politietoezicht bij den rijstbouw, (2) misschien geen heerendiensten, beteekent voor hen: „geen on„wettige dwangmiddelen, geen knevelarij," geen of minder heerendienstplichtigen: geen onwettige inkomsten en minder invloed.

Tal van keeren heeft steller dezes, in functie zijnde, bezoldigde hoofden naar de mogelijkheid der loslating door de Hooge Regeering van de koffiecultuur ondervraagd; slechts één gaf hem royaal ten antwoord „dat zoude voor de bevolking een „zegen zijn." Allen hadden bezwaren, velen dreigden met ondergang van de cultuur.

Maar dezelfde vraag door hem aan den kleinen man gedaan, had steeds een ander resultaat. Het zich openend gelaat, de oogopslag, het antwoord: „Als dat eens waar ware", gaven den maatstaf van de weinige waarheidsliefde der hoofden.

De Hooge Regeering zij er dus op voorbereid om van Hare

(1) Hiermede zal bij het tijdstip der afkondiging rekening dienen te worden gehouden.

(2) Zie § VII.

Maleische Nederlandsch-Indische Hoofden tegenwerking te ondervinden.

Doch dat bezwaar is evenmin onoverkomelijk. Zonder Haar dalen de meesten dier Hoofden tot *niets* terug. Eenige vergoeding voor te lijden verliezen aan den eenen kant in het vooruitzicht gesteld, onverbiddelijke loslating bij de minste tegenwerking Harer bedoelingen aan den anderen kant, zullen hen in toom houden. Doch den dag der afkondiging van het Placcaat dient hun dat duidelijk gezegd en dat woord dient waar gemaakt te worden, ook bij tegenwerking Harer bedoelingen door familieleden dier hoofden of op andere meer verwijderde slinksche wijze. De ontwikkeling op de Normaalschool te Fort de Kock of op scholen, door de Fort de Kocksche leerlingen bestuurd, gegeven, is der familien van onze bezoldigde hoofden veel ten goede gekomen, doch of zij eene gelukkige is geweest?

Den Maleier van den landbouw vervreemdende, hem voor zijne eigene Maatschappij min geschikt makende, hem door de deur van het huis van den onderwijzer de Europeesche maatschappij vertoonende, zonder hem daarin toe te laten, creëerde zij ontevredenen en rekesten schrijvers, doch voor haar adepten weinig geluk.

Daarover in § VII een kort woord.

Geleid en gehouden op de wijze als voorschreven, mag van de te houden vergaderingen een gunstig resultaat verwacht worden, te meer daar de min of meer ontwikkelde Maleier wel weet dat het Staatsbelang zijne onafwijsbare eischen stelt.

Hij mag als koopman trachten af te dingen, dat men niets krijgt voor niet, verstaat de Maleier even goed als de Europeaan.

Overtuigd er van dat op de te houden vergaderingen mitsdien de voorstellen der Regeering zullen worden aangenomen en dat die vergaderingen eventueel met de daaraan voorafgaande verkiezingen zeer veel zullen bijdragen tot bevrediging van der Maleiers rechtsgevoel en tot het inscherpen en verbreiden van het begrip „dat er geld verdiend kan, doch ook moet, worden", omdat er belastingen betaald zullen moeten

worden (1), nam steller dezes de woorden: „Mits enz." in het nieuwe Placcaat op.

Het gevaar hetwelk zij opleveren, komt hem denkbeeldig voor, — Het nut „groot".

Een ander punt, hetwelk bespreking verdient, is de vraag door den Raad van Nederlandsch Indië in het boven reeds vermeld advies besproken, „of in casu voor de Benedenlanden en Mandheling dezelfde verplichting geldt?"

8 April 1853, bij Besluit N⁰. 6 verklaarde de Hooge Regeering de principes van het Placcaat Pandjang op het geheele gewest van Sumatra's Westkust toepasselijk doch noch Mandheling noch de Padangsche Benedenlanden hebben immer van dat Besluit, niet in eenig Staatsblad afgekondigd, veel bespeurd.

Dat besluit schijnt meer een administratieve dan politieke bedoeling te hebben gehad.

's Raads opmerking is dus rechtmatig, — maar daar tegenover staan deze opmerkingen.

De Mandhelingers hadden ons trouw ter zijde gestaan in den strijd.

Belangrijke gedeelten der Benedenlanden:

Laras VII Kotta, Priaman, Mengoppo, enkele deelen van Aijer Bangies hadden recht door den overlast, die zij ons veroorzaakt hadden, het Placcaat-Pandjang op zich toe te passen.

Blijven over de Zuid-Painan, welke ons vrij wel altijd trouw is geweest, en enkele gedeelten der kust, die overwonnen of van vroeger ons aanhoorig, op de bepalingen van het Placcaat Pandjang geen recht hebben.

Maar zoude het in 1896 of later, billijk of politiek zijn om de ons altijd trouw gebleven bevolkingen „ten einde den „Gouverneur van Sumatra's Westkust wat last te besparen" minder welwillend te behandelen dan hen die vroeger tegenover ons in het harnas hebben gestaan?

Met overneming van 's Raads opmerking komt het steller dezes voor, dat de vergaderingen in die streken, waar vast

(1) Iets hetwelk eene groote waarde heeft ten einde latere ontevredenheid en executiën te voorkomen.

en zeker geen recht op de bepalingen van het Placcaat-Pandjang behoeft te worden erkend, toch dienen te worden gehouden maar daar meer „mededeeling doender wijze" doch met niet minder open oog en oor voor mogelijke rechtmatige bezwaren. Ook daar zal Harer Majesteits woordvoerder eene benijdenswaardige rol te vervullen hebben. Ten gevolge van de koffiecultuur der Bovenlanden bestaat ook daar wantrouwen. Op te wekken en aan te moedigen tot cultures die men uit wantrouwen veronachtzaamde of naliet, vertrouwen te wekken, en de middelen flink aan te wijzen hoe en waardoor men de nieuwe belastingen zal kunnen betalen, — dat is de taak.

Liberia-koffie, Peper, Kapok, Klapperboomen, Rameh, Notenmuscaat en Kruidnagelen, met nog talrijke andere cultures zullen daartoe den weg wijzen. De hoofdzaak is, dàt de bevolking de zaak vertrouwt.

En daarom nogmaals „de tuinman, in casu de Gouverneur van Sumatra's Westkust" zij een man met een groot hart en vasten wil.

De bevolking beoordeelt hare bestuurders, men vergete dat niet, en hare sobriquets zijn veel al juist. Om boven uiteengezette redenen beperkte steller dezes het Placcaat in zijne werking niet.

De Regeering geve naar de bovenstaande opmerking de wijze van beraadslagen aan.

Steller meent dat allen, trouwe onderdanen als zij allen zijn, recht hebben op dezelfde voordeelen.

Vrijheid van beweging voor allen zal beteekenen „Rust en tevredenheid allerwege :"

Ad. II en III. Daar deze onderwerpen eene afzonderlijke bespreking verdienen volgt die in § VI en ~~IX~~. VIII

VI.

DE KOFFIE-CULTUUR.

Dat de gedwongen koffie-cultuur ter Sumatra's Westkust haar laatste levenstijdperk is ingetreden, niet één der adviseurs der Hooge Regeering, welke daaraan twijfelt.

Verschil van opinie bestaat over de vraag of de kranke reeds zekerlijk ten doode gedoemd is, of nog wat in het leven kan worden gehouden. (1)

Behalve de staatscommissie, heeft niemand er aan gedacht dat hoewel de *gedwongen koffiecultuur* te gronde dreigt te gaan, de koffie*cultuur zelve* te redden zoude zijn. De Staatscommissie meent, dat zij nog een hooge vlucht zoude nemen.

Dat de Staatscommissie goed gezien heeft, toen zij der koffiecultuur ter Sumatra's Westkust nog aanzienlijke levensvatbaarheid toekende moge uit het ondervolgende blijken.

Doch dit zij hier nogmaals herhaald „geene halve maatregelen, „geen uiterlijk vrijzinnige maatregelen met verscholen dwang „zullen haar kunnen redden, slechts „volledige vrijheid" is het geneesmiddel, dat redding brengen kan.

Want vele zijn de oorzaken der krankheid, en slechts volledige vrijheid van cultuur en van beschikking door de bevolking over haar product kan alle wegnemen, — genezing aanbrengen.

De hoofdoorzaken van den weerzin der bevolking tegen het stelsel toch zijn voorzeker van tweederlei aard, en spruiten voort uit:

I. Pecuniëele consideratiën.

II. Beleedigde onafhankelijkheidszin.

Dat het product hetwelk de Maleier of liever de Maleische vrouw, want veelal is dat haar werk, naar het inkooppakhuis draagt, meer en oneindig meer waard is dan de betaling bedraagt welke zij er voor ontvangt, weet ieder Maleier, hetzij man of vrouw. Voor eene bevolking waarin de handelsgeest zeer ontwikkeld is, reeds Kolonel Nahuijs, men zie hiervoren, wist dit aan te toonen, is het dus een hard gelag voor den prijs van *f* 15.— per picol van haar eigendom afstand te moeten doen. Dat zij zoodoende eene zware belasting betalen, gevoelen zij zeer goed.

Maar dat bezwaar zoude niet zoo zwaar gedrukt hebben als

---

(1) Men zie de Rapporten van den Gouverneur van Sumatra's Westkust, van den Resident der Padangsche Bovenlanden en van den Raad van Nederlandsch Indië. *Koloniaal Verslag* 1898.

het doet, indien van meet af voor den picol een bedrag betaald ware waarbij de bevolking toch nog eenig belang gehad had, eenig voordeel had genoten.

Doch zulks is nimmer het geval geweest, ook heden niet.

Hoe gering men ook het aantal dagen stelle, gedurende welke in de koffietuinen wordt gearbeid, — het laagste cijfer steller dezes bekend, vond hij in een Regeeringsstuk vermeld met 26 dagen per jaar, doch dikwijls werden hem door de bevolking hoogere cijfers opgegeven, -- indien men op de prijzen let welke de minste Maleische koelie verdient, *f* 0.40 daags, een bedrag hetwelk een gehuwd Maleier schijnt noodig te hebben, dan is de prijs van *f* 15.— per picol onvoldoende.

26 × *f* 0.40 = *f* 10.40. Rekent men daarbij de dagen benoodigd voor pluk en bereiding van een picol koffie, de dagen benoodigd voor het dragen der koffie naar het pakhuis en het *wachten* aldaar, dan is het tastbaar, dat de gedwongen koffiecultuur de sympathie mist van den „man", om den hem opgelegden dwang, en die van de Maleische „vrouw" omdat het stelsel *haar* geld kost. *Zij* toch derft de inkomsten van het werk der mannen, gedurende den verplichten arbeid in de koffietuinen en zij moet hen ter plaatse voedsel brengen.

Zij heeft voor een deel het werk der bereiding voor hare rekening, zij moet de koffie gaan verkoopen, zij moet soms dagen bij het pakhuis wachten, omdat de Inkooppakhuismeester haar koffie, ofschoon met zorg gedroogd, niet droog genoeg acht, of zij moet daar haar koffie nog eens uitzoeken, omdat de Inkooppakhuismeester die, ofschoon eerste soort, niet voor eerste soort wil accepteeren, zij staat bloot aan allerlei vexatiën, en behalve al dien last en die onaangenaamheden kost dat „*geld*". Ook zij krijgt in de lapaus nabij het koffiepakhuis gelegen „niets voor niet."

Is het wonder dat de Maleische vrouw den man niet naar de koffietuinen helpt drijven? dat de tuinen zooveel mogelijk worden verwaarloosd dat slechts geplukt wordt of om directen dwang, of indien men absoluut aan wat contant geld behoefte heeft en dat langs geen anderen weg weet te verkrijgen?

Geen Maleier, noch Chinees noch Europeaan, kan ter Sumatra's Westkust voor *f* 15 een picol koffie produceeren.

Men beschuldige steller dezes niet van overdrijving, want bij voorgaande becijfering werd aangenomen, dat de man die per jaar 26 dagen arbeids aan het Gouvernement gaf, een picol oogstte, doch dat is onwaar.

Ten eerste: het aantal dagen gedurende welke de cultuurdienstplichtigen te werk worden gesteld is grooter dan 26, oneindig grooter in die afdeelingen waar betrekkelijk veel koffie werd verkregen.

Ten tweede: eene aandachtige studie van Bijlage EEE. van het Koloniaal Verslag van 1889 leert dat in het jaar 1888 (de oogst van dat jaar bedroeg 99 122 picols) de gemiddelde productie per cultuurdienstplichtige afwisselde van 0,1 kattie tot 227 katties;

dat slechts in 30 van de 152 Larassen of Koeria's bij de koffie-cultuur ingedeeld, eene productie van meer dan 1 picol per cultuurdienstplichtige werd verkregen; dat zulks in 5 van de 26 bij de cultuur ingedeelde onderafdeelingen het geval was. Slechts in één vijfde gedeelte van het gewest kan er dus immer sprake zijn geweest van de mogelijkheid, dat misschien het koffiestelsel van de bevolking geene directe pecunieele offers eischte, of een enkel maal haar eenig voordeel bracht. Overal elders heeft de bevolking op de geleverde koffie nog geld toegelegd (1).

Van daar dat waar is, wat Gouverneur de Munnick schreef: „dat veel koffie zelfs niet wordt geoogst".

Rapport N°. 3585 ddo. 10 Juli 1890.

Dat bij de mannelijke bevolking, door den uitgeoefenden dwang en door tal van onpractische met de instellingen van het Maleische volk dikwijls strijdige maatregelen, daarenboven onwil om de cultuur te bevorderen in het leven is geroepen, wordt door de adviseurs der Hooge Regeering algemeen en zóó onomwonden erkent, dat het onnoodig is daarbij stil te staan. Slechts op één feit dient nog de aandacht gevestigd.

---

(1) Het jaar 1885 is bij deze becijferingen tot voorbeeld gekozen omdat dit het gemiddelde van de jaarlijksche koffie productie sedert 1820 het meest nabij komt. Is de verhouding in sommige jaren gunstiger geweest, zij was ook dikwijls ongunstiger.

Onder het bestuur van den vorigen Gouverneur van Sumatra's Westkust zijn onderzoekingen ingesteld naar de draagkracht der bevolking, met het oog op in te voeren directe belastingen.

Doch ook is bekend geworden, en hier komt het op aan, dat de Regeering dacht aan partiëele intrekking der cultuur daar waar zij te diep was gezonken.

Ofschoon steller dezes geene enkele mededeeling en niet eenig feit bekend is, dat zijn vermoeden bevestigt, meent hij toch er op te moeten wijzen, dat met het oog op het Maleische volkskarakter het bedoelde voornemen tot partiëele intrekking voor de toekomst der nog bestaande cultuur van ernstigen aard kan worden.

De Maleier wenscht van de dwangcultuur ontslagen te worden. De belastingen zijn nog niet ingevoerd, en hij weet wel dat het Placcaat-Pandjang aan zijne zijde staat.

Men zij voorzichtig, dat het bekend geworden voornemen hem niet tot de conclusie brenge: „dat vermindering van opbrengst „de weg is om bevrijd te worden van de dwangcultuur".

Is zoodoende het dwangstelsel veroordeeld, men vergete niet:

dat bij opheffing van het geheele stelsel de redenen welke èn de Maleische man èn de vrouw hebben, om dat stelsel te haten, vervallen;

dat de cultuur in vroeger tijd eene geliefde cultuur der bevolking is geweest, (men zie de ~~in den aanvang~~ aan het slot dezer brochure gepubliceerde cijfers);

dat de bevolking nog hecht aan den eigendom harer koffietuinen;

dat de loonende prijzen, welke de Sumatrakoffie, de laatste dertig jaren steeds door, opbracht, in verband tot het Maleische volkskarakter recht geven om te verwachten, dat de Maleier, zoodra hij maar zelf met zijne koffie ter vrije markt mag gaan, wèl voor zijne koffie zorg zal dragen, die wel zal oogsten;

dat de bevolking van slechts een gedeelte der thans bij de cultuur ingedeelde streken, in vorige jaren geheel vrijwillig van 70—80 000 picols en somstijds meer geproduceerd heeft;

dat de cultuur in den actueelen toestand, al is zij als dwang-

cultuur onmogelijk geworden, zeer zeker nog volkomen levensvatbaar en voor uitbreiding vatbaar is (1);

eindelijk dat de bevolking nog meer dan 73 000 000 (zegge drie en zeventig millioen) vruchtdragende koffieboomen bezit (2).

Moge deze schat niet te loor gaan.

Is er meer noodig om aan te toonen, — men denke tevens aan de exportartikelen, welke het eigen initiatief de bevolking doet produceeren —, dat ten onrechte geen der adviseurs der Hoogere Regeering er aan gedacht heeft dat „vrijheid aan Sumatra's Westkust een bloeiende koffie-cultuur kan schenken, daardoor aan de bevolking de middelen verschaffende, om zonder hulp woekeraars en uitzuigers de verschuldigde belastingen op te brengen, tevens haren materieelen vooruitgang bevorderende, eindelijk der Regeering gevende, door het volgen eener nobele en goede politiek, goede finantiën.

Alvorens over te gaan tot de toelichting der voor te stellen wijze van in toepassing brenging der ontwikkelde principes, nog een woord over eene mogelijke tegenwerping. Wellicht willen sommige beweren, dat uitputting en gebrek aan goede koffie-gronden de gunstige verwachtingen omtrent eene nog mogelijke bloeiende koffiecultuur, geheel zullen te leur stellen.

Gerustelijk mag daarop worden geantwoord dat zoodanige bewering onjuist en ongegrond is.

Indien al vorige adviseurs der Regeering, speciaal de Heer Mounier, gewezen mogen hebben op zekere uitputting van oude tuinen en op gebrek aan geschikte gronden voor de koffie-cultuur, dient daarbij in het oog gehouden, dat al die adviseurs adviezen uitbrachten ten behoeve van een dwangstelsel.

Zij waren dus gedwongen bij hunne adviezen rekening te houden met de hoogste eischen, welke aan de onvoldoend beloond wordende bevolking mochten worden gesteld. Die adviezen beteekenen dus dat binnen zes palen om de bestaande kampongs henen, de oude tuinen uitgeput geraken, en weinige

(1) De Resident der Padangsche Bovenlanden. Rapport N°. 1733, ddo. 29 April 1890.
Raad van Nederlandsch Indië. Advies N°. XI ddo. 9 Januari 1891.
De Resident van Tapanoelie. Rapport N°. 2814 ddo. 10 Juni 1890.

(2) *Koloniaal Verslag* 1893, pag. 241.

voor de koffieteelt geschikte gronden meer worden aangetroffen.

Maar niet ten onrechte schreef Resident VAN HASSELT (zie bovenaangehaald rapport) dat „goede gronden nergens in de „Padangsche Boven- en Benedenlanden ontbreken" en niet zonder bedoeling vestigde steller dezes in den aanvang dezer brochure de aandacht op de cijfers van den Resident Couperus der Padangsche Bovenlanden.

In geregelde tuinen aangeplant	211 000	boomen.
Bosch koffie	6 300 000	„
Pagger „	2 900 000	„

Goede gronden zijn in overvloed nog te vinden, voor de bevolking, telende hare vrije koffie, welke zij verkoopen kan tegen *f* 50 à *f* 60 de picol. (1) Want dan vervalt de beperking welke de Regeering-adviseurs bond.

Men zegge niet met den Resident der Padangsche Bovenlanden, zie boven aangehaald Rapport, dat de bevolking niet ijverig genoeg zal zijn om het bosch in te gaan tot uitbreiding der koffie-cultuur.

Palembang, Bencoelen en de Lampongs geven ZHoogEdGestr. ongelijk. En Sumatra's Westkust ook! Of haalde de bevolking toen de speculatie zich te Padang op het artikel Geta Percha geworpen had, en zij ± *f* 45 voor den picol kon bedingen niet onmiddellijk in het jaar 1890, (Zie Statistieke opgave, pag. 29) 10 000 (zegge tienduizend) picols Geta meer dan zij gewoon was te leveren, uit het diepst van Sumatra's oerwouden?

De op pag. 124 dezer brochure gepubliceerde cijfers bewijzen dat de bevolking vrijwillig koffie heeft geproduceerd, en veel, dat zij met voorliefde de vruchtbare boschterreinen in cultuur bracht, dat zij ondertusschen rekening met den marktprijs hield, dat bij vooruitgaande markt de afvoeren toenamen en meestal het volgende jaar voortduurde, (de bevolking had dan op beter prijzen gerekend) en dat slechts miskenning van het handelstalent der bevolking den Gouverneur A. V. MICHIELS den treurigen weg van dwang en vexatie hebben doen inslaan.

---

(1) Men zie tot justificatie van deze cijfers de prijzen der Padangsche veilingen en de prijzen in Palembang, Benkoelen, Makassar en Bali bedongen.

Op pag. 10 dezer brochure is een tirade van ZHoogEdelGestr. zelven, woordelijk overgeschreven, aangehaald, welke zijn eigen systeem veroordeelt.

De maagdelijke wouden van den Barissan, Talang, Sago, Merapi, Singgalang in de Boven- en Benedenlanden om geene andere terreinen te noemen, waarborgen der bevolking nog honderden en meerdere malen honderdduizenden bouws met vrucht ontginbaren goeden grond. (1)

Doch de steen welke de bijl moet wetten, welke die wouden zal doen vallen, en in loonende koffie of andere (2) aanplantingen omscheppen, heete „vrijheid."

„Vrijheid van beweging, vrijheid van beschikking over door eigen nijverheid verkregen product.'

Zoodoende kunnen èn de koffiecultuur èn andere cultures, om de woorden der Staatscommissie te gebruiken, „Eene hooge vlucht" nemen!

De behoeften, welke door het contact met onze beschaving de bevolking zich schiep, hare nijverheid en industrie, hare spaarzaamheid en het „gevoel voor bezit" (Ridder DE STUERS) der bevolking, bijzonder der Maleische vrouw eigen, waarborgen de juistheid van de geciteerde woorden der Staatscommissie.

Ad II. In het Concept-Placcaat worden intusschen een zeker aantal jaren gevraagd om, ten opzichte der koffiecultuur het systeem van algemeene vrijheid in toepassing te brengen.

De daarbij gevolgde redeneering is deze:

De bevolking haat het dwangstelsel — de gebezigde uitdrukking is niet te sterk. — Het wantrouwen, met hetwelk zij iedere maatregel welke de koffiecultuur betreft, heeft leeren beschouwen, is niet overwonnen. Het gevaar bestaat mitsdien, dat zij in de maatregel slechts eene handige poging der Regeering zien zal, om de cultuur door haar op nieuw tot bloei te doen opvoeren,

(1) Voor Mandheling geldt met verandering van namen. Men zie het boven aangehaald Rapport van Resident VAN HASSELT.

(2) Liberia koffie, Tapioca, Rameh, Peper, Notenmuskaat, Foelie, Klappers enz. voor de Benedenlanden.

ten einde later die wederom tot 's Lands voordeel aan te wenden. En bij plotselinge loslating van de dwangcultuur leeft onder de bevolking slechts deze herinnering, „dat zij uit een door „haar niet verzorgden aanplant b. v. slechts $^1/_4$ pikol koffie, en „dan nog wel alleen door dwang gedreven oogst, dat is dus „met veronachtzaming van alle boven geschetste uitgaven, dat „„die tuin haar *f* 3.75 (Zegge drie gulden vijf en zeventig cent) „„opbrengt." "

Laat de Regeering nu de koffiecultuur te plotseling vrij, alvorens zij het wantrouwen der bevolking door tastbare bewijzen van hare goede trouw heeft overwonnen, vóór dat zij op nieuw liefde voor de cultuur heeft in het leven geroepen, dan dreigt het gevaar dat een groot deel der bevolking, dankbaar van den last bevrijd te zijn, voor lange jaren hare tuinen of haar product aan opkoopers zal overdoen, tegen prijzen welke in geene verhouding staan tot de reëele waarde van het geleverde.

Want de opmerking van Gouverneur de Munnick is waar, is oneindig ernstiger van inhoud dan Z.HoogEdelGestr. of iemand van de Regeerings-adviseurs heeft gedacht: „waarschijn„lijk wordt geen derde van wat rijp wordt geoogst,"

De tuin of de aanplant door steller dezes als voorbeeld genomen kan dus zeker $^1/_2$ picol opbrengen en met wat verzorging en wat bemesting waarschijnlijk meer.

De Maleier geeft het product in de eerste opwelling zijner vreugde over de loslating der cultuur weg „stelle voor *f* 5", maar de opkooper krijgt per $^1/_2$ picol product $\pm$ *f* 30.

Dat feit blijft voor den Maleier geen geheim.

En in dat feit zijn twee gevaren verscholen:

I. dat de Maleier zich tegen min waardigen prijs ontdaan hebbende van zijne inkomsten, niet in staat zal zijn de rechtmatig van hem te vorderen belastingen te voldoen;

II. dat de Maleier, inziende dat hij eene onzinnige transactie heeft aangegaan, of uit nijd zijn eigen aanplant vernielt, of zich ruïneert in processen met den opkooper; — indien al geene geweldadigheden volgen tegen den man die naar zijn inzien hem beet genomen heeft.

Weet de bevolking misschien te goed dat de Regeering hare

koffie voor *f* 60 à *f* 70 te Padang verkoopt, zij weet niet welke waarde in haar 70 000 000 koffieboomen verscholen ligt.

Haar die waarde te leeren kennen acht steller dezes de dure plicht der Regeering.

Van daar dat met dit doel en om de financiën der Hooge Regeering te sparen een aantal jaren voor den overgang worden voorgesteld.

Het aantal jaren werd nog niet aangegeven.

Het komt steller voor, dat zes jaren in ieder geval voldoende zijn, om door eene jaarlijksche verhooging van den inkoopprijs met *f* 5, *f* 4, of *f* 3,50 (1) per picol, de bestaande cultuur in stand te houden, en hare toekomst en uitbreiding te verzekeren.

Volgens de opgaven van het Koloniaal Verslag van 1893, worden ter Sumatra's Westkust naar schatting aangetroffen 109 000 000 koffieboomen, waarvan 73 000 000 vruchtdragende (dit laatste cijfer wordt onvolledig genoemd omdat naar de opgave Tanah Datar slechts 7 000 000 vruchtdragende boomen rijk zoude zijn, wat klaarblijkelijk te min is).

Het bestuur dus schatte op het ~~eide~~ van 1892 den rijkdom van Sumatra's Westkust, aan koffieboomen der bevolking op meer dan 70 000 000 vruchtdragende en ruim 30 à 35 000 000 nog niet vruchtdragende boomen, sedert werd nog regelmatig bijgeplant; zoodat in 1894 een picol koffie verkregen zoude zijn van 2800 boomen, in 1893 een picol koffie van 1300, in 1888 een picol koffie van 750 boomen.

Wijzen bovenstaande cijfers wel duidelijk aan, dat de bevolking aan de gedwongen cultuur den rug toekeert, zij toonen voorzeker ook aan, dat al schrijft men wegens uitputting van gronden, zelfs een derde van alle bestaande koffietuinen af, Sumatra's Westkunst nog altijd ongeveer 50 000 000 (vijftig millioen) vruchtdragende en 15 à 20 000 000 jonge boomen, waarvan normaal product te verwachten is, rijk is.

De ramingen van het bestuur van den koffieoogst voor het jaar 1895 bedragen ± 40 000 picol, (2) welk cijfer, daar 1894

(1) Zie hieronder.

(2) Naar alle waarschijnlijkheid zullen niet veel meer dan 35 000 picol koffie worden geoogst.

een bijzonder slecht koffiejaar geweest is, klaarblijkelijk aantoont, dat men van de bevolking geene meerdere inspanning verwacht, zoodat in de toekomst dat cijfer wel dalen, waarschijnlijk niet rijzen zal.

Doch, wie gevoelt niet, na al het in de vorige hoofdstukken betoogde, dat indien de Hooge Regeering den aangewezen weg wilde inslaan, in dat geval die zelfde thans te niet gaande koffiecultuur, voor de bevolking een werkelijke bron van rijkdom worden kan.

Hieronder volgen eenige cijfers; aantoonende hoe steller zich den gang der ontwikkeling denken durft.

Punten van uitgang zijn:

Eene normale productie der dwangcultuur ad 40 000 picols. Prijs der koffie *f* 60, een prijs die reeds talrijke jaren lang bedongen werd, en die daar de Sumatra-koffie een fancy artikel geworden is, waarschijnlijk nog lange jaren bedongen zal kunnen worden.

Aantal vruchtdragende boomen 50 000 000, met bijvoeging in ieder der 4 eerste jaren van 5 000 000 jonge boomen welke vruchtdragend werden; bijplanting jaarlijks door iederen bij de cultuur ingedeelden man van 30 boomen: 180 000 (1) personen × 30 = 5 400 000 (2).

De normaal winst der Regeering bij boven aangenomen prijs van *f* 60 is naar de becijfering van Gouverneur DE MUNNICK aangenomen op *f* 40 (3) per picol, maar acht steller dezes, het, tot het maken van juiste vergelijkingen, beter in de tabellen alleen de bruto-inkomsten der Regeering op te nemen.

---

(1) Officieele opgave. *Koloniaal Verslag* 1893 pag. 241; 181 275 personen.

(2) Deze getallen 50 000 000 en 5 000 000 zijn tegenover de in de *Koloniale Verslagen* aangegeven cijfers, voorzeker niet te hoog genomen.

(3) Dit cijfer is ongetwijfeld te hoog. De Raad van Nederlandsch Indië wees daar op.

Jaren.	Geraamde productie picols.	Inkomsten der Regeering (bruto).	Inkomsten der bevolking.	Inkoops-prijs.	Opmerkingen.
Laatste jaar der dwangcultuur.	40 000	1 800 000	600 000	*f* 15,—	
Eerste jaar van het overgangstijdperk.	60 000	2 100 000	1 500 000	*f* 25,—	In dit jaar betaalt de Regeering *f* 25,— per picol aan de bevolking. De verwachting is dat, enkel door beter plukken, gemakkelijk dit aantal picols kan worden verkregen; tevens dat de beter betaalde bevolking, in de hoop op nog hoogere betaling aanvangt de tuinen iets beter te verzorgen, zoodat in het tweede jaar verwacht mogen worden:
Tweede jaar.	75 000	2 250 000	2 250 000	*f* 30,—	In dit jaar vangt de invoering der belastingen aan, om het volgende jaar in werking te treden. Onder verstandige leiding en aanmoediging wordt verwacht, dat de bestaande tuinen zijn schoongemaakt en werkelijk worden verzorgd, zoodat voor het 3de jaar gerekend wordt op eene productie van een picol per 650 boomen.
Derde jaar.	90 000	2 250 000	3 150 000	*f* 35,—	In dit jaar zijn 60 000 000 boomen productief en goed verzorgd, en wordt verwacht dat de bevolking, ziende dat de Hooge Regeering hare beloften nakomt, vrijwillig de cultuur ter hand neemt en uitbreidt, zoodat voor het 4de jaar wordt gerekend op:
Vierde jaar.	100 000	2 000 000	4 000 000	*f* 40,—	De bevolking begint zich op de cultuur toe te leggen. Haar rijkdom is 65 000 000 boomen, zoodat het volgende jaar een picol per ± 500 boomen mag worden verwacht, en dus een product van ruim:
Vijfde jaar.	125 000	1 875 000	5 625 000	*f* 45,—	De rijkdom der bevolking stijgt tot 70 000 000 boomen de productie tot:
Zesde jaar.	140 000	1 400 000	7 000 000	*f* 50,—	**In het 7de jaar is de koffie-cultuur geheel vrij.**

Ofschoon ook de Minister van Koloniën bij de laatst door Zijne Excellentie verdedigde begrooting, zelfs voor Java-koffie in de eerste 5—6 jaren een middenprijs van *f* 60.— per picol verwacht, zoude het kunnen zijn dat andere personen, dat cijfer te hoog geraamd achten.

Om aan dat bezwaar te gemoet te komen laat steller dezes hieronder nog twee ramingen volgen.

Bij de eerste wordt een middenprijs van *f* 54.— per picol aangenomen en de inkoopsprijs boven de *f* 25.— jaarlijks per picol met *f* 4.— verhoogd.

Bij de tweede is als middenprijs *f* 48.— per picol aangenomen en de inkoopsprijs aan de bevolking uit te keeren, jaarlijks met *f* 3,50 verhoogd.

De cijfers worden dan de ondervolgenden.

De aanteekeningen blijven geheel dezelfden.

Koffieprijs *f* 54.—

Jaren.	Geraamde productie picols.	Inkomsten der Regeering.	Inkomsten der bevolking.	Inkoops-prijs.
Laatste jaar der dwang-cultuur	40 000	1 560 000	600 000	*f* 15.—
Eerste jaar van het overgangs-tijdperk.	60 000	1 740 000	1 500 000	„ 25,—
Tweede jaar.	75 000	1 875 000	2 175 000	„ 29,—
Derde jaar.	90 000	1 890 000	2 970 000	„ 33,—
Vierde jaar.	100 000	1 700 000	3 700 000	„ 37,—
Vijfde jaar.	125 000	1 625 000	5 125 000	„ 41.—
Zesde jaar.	140 000	1 260 000	6 300 000	„ 45,—

Koffieprijs *f* 48.—

Jaren.	Geraamde productie picols.	Inkomsten der Regeering.	Inkomsten der bevolking.	Inkoops-prijs.
Laatste jaar der dwang-cultuur.	40 000	1 320 000	600 000	*f* 15,—
Eerste jaar van het overgangs-tijdperk.	60 000	1 380 000	1 500 000	„ 25,—
Tweede jaar	75 000	1 462 500	2 137 500	„ 28,50
Derde jaar	90 000	1 440 000	2 880 000	„ 32,—
Vierde jaar	100 000	1 250 000	3 550 000	„ 35,50
Vijfde jaar	125 000	1 125 000	4 875 000	„ 39,—
Zesde jaar	140 000	770 000	5 950 000	„ 42,50

Hoe men dus de koffieprijzen ook rame, hoe die prijzen ook mogen worden, altijd blijft de bevolking in staat gesteld de benoodigde directe belastingen te voldoen.

De Regeering verliest niets, want in het vierde jaar der nieuwe regeling kunnen de nieuwe directe belastingen zeer zeker ingevoerd zijn, zoodat zij, hoe men de cijfers ook neme, aanvankelijk hoogere baten, en naar de beide eerste ramingen zelfs zeer aanzienlijk hoogere baten trekt, om daarna naast hare inkomsten uit de directe belastingen nog belangrijke bedragen uit de koffie te ontvangen.

De Regeering wint dus ook, heeft voortaan hare vaste inkomsten, en verliest de bemoeienis met de gehate dwangcultuur.

Men zal tegen bovenstaande ramingen allicht aanvoeren dat geene rekening gehouden is met slechte oogstjaren; dat feit schijnt juist, doch dan zoude men vergeten, welke kolossale

hoeveelheid bestaande boomen door steller opzettelijk verwaarloosd is, en dat de cijfers van de productie tijdens de dwangcultuur aantoonen, dat van 1850—1880, dus 30 jaren lang, door de meer in hare bewegingen vrij gelaten bevolking meer koffie is geproduceerd, gemiddeld per jaar, dan thans als *hoogste cijfer* van het 6[de] jaar voorkomt.

De geschetste ontwikkelingsgang is dus zeer mogelijk; eene dergelijke ontwikkeling is zeer waarschijnlijk zelfs.

De vroegere koffie-productie wijst er op, dat de gang sneller, de vlucht „hooger" kan zijn.

En de Regeering, steller dezes kan daar niet genoeg op wijzen, verliest er niet alleen niets bij, zij trekt jaren niet onaanzienlijk hoogere baten dan zij nu erlangt uit de koffie, en wint als boven gezegd een goed finantie-stelsel.

Zij ontvangt zeker twee à drie jaren lang directe belastingen boven en behalve hare revenuën uit de koffie. Wat de Regeering aan de bevolking schenkt is vrijheid en de winsten, op *die* picols koffie te behalen, welke zij nu door het dwangstelsel *zelve toch derft, zelve niet toucheeren kan*, van eenige opoffering is dus geen sprake. Ook zelfs in een schijnbaar mingunstig jaar niet, want dan zijn over het geheele gewest overal de belastingen in werking en moeten dus de tonnen gouds welke de Regeering door hare bemoeienis uit de koffie nog ontvangt, als eene zuivere extra bate in 's lands kas vloeien.

Uit al het voorgaande volgt dus, dat steller dezes bij het in toepassing brengen van zijn voorgedragen systeem voor alles ten behoeve der bevolking „vrijheid" vraagt. Doch tevens eene overgangsperiode, opdat de werking van het nieuwe stelsel onder de leiding onzer ambtenaren gevoeld moge worden in iederen Maleischen kampong, in iedere Maleische beurs.

Geen hechter band tusschen Europeaan en Maleier dan die in het leven geroepen door den ronden, goed wichtigen Hollandschen gulden.

Echter omtrent de te geven leiding nog een enkel woord.

Steller meent dat zij nimmer uit het oog mag verliezen, dat het eigen belang der Maleiers, hunne vermeerderde behoeften,

de directe belastingen, welke geld zullen eischen, en daardoor eene groote opvoedende kracht zullen toonen te bezitten, en het initiatief van volk en handel, de werkelijke steunpilaren moeten zijn van het geheele gebouw.

De leiding welke gegeven wordt, zij dus nimmer „dwingend" altijd raadgevend, belangstelling betoonend.

Aanvankelijk zal van den Europeeschen ambtenaar zekere kracht moeten uitgaan, bijzonderlijk tegen een iegelijk die de bevolking meent te moeten waarschuwen tegen mogelijke geheime bedoelingen van het Gouvernement.

Wantrouwen zal ernstig dienen bestreden te worden, — doch niet door politierol en gevangenisstraf.

Een open doch herhaald optreden, bespreken en voorlichten, bezwaren aanhooren en wêerleggen met geduld en overtuiging, voor gaan, helpend en raadgevend, zal de werkkring worden van den ambtenaar, die zich zal hebben te multipliceeren om aan alle eischen te voldoen.

Vooral belangstelling in alle cultures, welke de bevolking slechts zal willen aanvangen dient betoond.

Met tact, want slechts belangstelling en goeden raad zullen vertrouwen wekken. Bevelen en „maszregelen" wekken wantrouwen.

Het zal waarschijnlijk aanbeveling verdienen, dat men zich vooral met de eigen Bevolkingshoofden in verbinding stelt en door hen op de bevolking invloed uitoefent.

Goed voorgaan toch doet goed volgen. Dat zal den door de Regeering bezoldigden hoofden niet minder dienen ingescherpt te worden. Hun worde ernstig duidelijk gemaakt dat hunne positie ten nauwste te zamen hangt met de welvaart van de door hen bestuurde bevolking.

Doch ook voor de Hooge Regeering mag dat „goed voor gaan doet goed volgen" gelden.

Zij onderhoudt te Fort de Kock eene kweekschool, welke met de overige Inlandsche Gouvernements-scholen belangrijk veel geld gekost heeft en in hoofdzaak slechts dient om de bevolking aan den kampong en den landbouw te onttrekken, zonder den Maleier iets anders daarvoor in de plaats te geven, dan het problematiek genot om de slechts ten halve begrepen berichtjes

van Palita Ketjil of Pembrita Batawi (1) te kunnen lezen en anonieme brieven en rekesten te kunnen schrijven.

De inlander toch die de Gouvernementsscholen bezocht heeft, acht zich meestal voor den landbouw of ander handwerk te voornaam. Waarschijnlijk is het een onbegonnen werk om tegen dat inlandsch onderwijs te reägeeren en te verlangen, dat het Inlandsch onderwijs zich aan de behoeften van den kampongbewoner aansluite: dat landbouw en handwerk op die scholen de eerste plaats, schrijven, rekenen en lezen de tweede plaats mochten bekleeden.

Maar de opmerking zij veroorloofd, dat, al jagen wij die bevolking ook met stoom door eene ontwikkelings periode heen, welke het den Europeaan ± 5 eeuwen gekost heeft om haar zijn weg zoekend, door te worstelen, en al zal de Inlander die periode, dank onze hulp, ook in oneindig korter tijdsverloop door maken, — toch heden de bevolking nog staat, waar wij in 1300 of 1400 stonden.

Er zijn Inlanders, die reeds verder zijn voortgeschreden, doch het gros der bevolking deed dat natuurlijk niet. — Maar hoe dat zij, iets kan de Regeering doen om de bevolking in de praktische richting den weg te wijzen.

Zoo iets bij particulieren de nijverheid van den inlander in discrediet gebracht heeft, dan is dat „na *hun* (2) egoisme" wel de onbeholpenheid van den inlander, die wel vooruit wil, doch het „Hoe" niet weet.

Hij kent den sleur welken zijn vader (oom) volgde. En al heeft hij leeren inzien, dat een Europeaan meer voordeel dan hij oogst van zeker product, daarom weet hij nog niet „hoe" dat verkregen wordt.

Te dikwijls verlangt hij naar meerdere inkomsten, maar waar die te zoeken, hoe die te verkrijgen? dat zijn vragen waar de sleur hem geen antwoord op geeft.

Daarom zoude het voorzeker groot nut hebben, indien bij de invoering van het aanbevolen stelsel, de Regeering er toe overging om door practisch geoefende Inlanders, op eenige punten

(1) In de Maleische taal geredigeerde Nieuwsblaadjes.

(2) Der Europeanen.

van Sumatra's Westkust eenige eenvoudige cultuurtuinen te doen aanleggen. Tuinen waar de inwoner van Sumatra's Westkust kennis kan maken met gewassen welke zijn arbeid kunnen beloonen, waar hij de cultuurwijze kan komen afzien, waar hij inlichtingen zal kunnen krijgen, zooveel hij verlangt, en evenzoo zaden om proeven te nemen, alles kosteloos. Indien die tuinen, vooral in de Benedenlanden waar de cultures, welke de belastingen zullen moeten betalen, nog zullen dienen te worden gecreëerd, doch ook in de Bovenlanden, worden aangelegd, bestuurd door daartoe te Buitenzorg „practisch" „vooral niet te geleerd" opgekweekte Inlanders, Javanen allicht aanvankelijk, ten spoedigste door Maleiers en Mandhelingers te vervangen, dan verwacht steller dezes, dat die tuinen belangrijk zullen bijdragen, tot de welvaart der bevolking en het doen slagen der Regeeringsmaatregelen, — vooral in de Benedenlanden.

Doch die tuinen „men vergete het niet" mogen geen „foci" worden van wetenschappelijken dwang. Evenals de Hollandsche boer er genot van heeft, indien hij meent een ander eenig geheim ontfutseld te hebben, zoo geniet de meer kinderlijke Maleier, ook indien hij meent door eigen slimheid of handigheid eenig voordeel veroverd te hebben.

Men late hem afzien, geve hem eenvoudige en vooral practische inlichtingen, neme geen proeven dis mislukken kunnen en daardoor wantrouwen zouden zaaien, men zij „slechts practisch, eenvoudig en hulpvaardig."

De uitslag zal de kosten loonen!

Aan eene becijfering van kosten van zulke cultuur-tuinen kan steller dezes zich door volslagen onbekendheid met de zaak niet wagen.

Een eenvoudige, practisch ontwikkelde, hulpvaardige mantri met eenige koelies moet z. i. voldoende zijn. Belangrijk kunnen dus de vaste kosten niet worden.

De gronden zijn in het staatsdomein overal voldoende voorhanden. Alleen de ontwouding daarvan en de toebereiding tot grond, geschikt voor cultuurtuin, kan eenige kosten met zich brengen.

Nog gelooft steller dezes, dat een maatregel genomen kan worden, welke zonder belangrijke kosten na zich te slepen de invoering en later de goede werking van het stelsel ten goede komen kan.

Onder het bestuur van den Gouverneur NETSCHER, 1870—1878, zijn de Opzieners bij de cultures ingetrokken en veranderd in Inlandsche Mantris.

De gevolgen van die maatregel zijn niet gunstig geweest.

De Opzieners welke ontslagen werden, zullen wel om goede redenen ontslagen zijn, doch met de Inlandsche Mantris werd geen beter element in de Maleische Maatschappij binnen geleid, en het contact van den Europeaan met den Inlander aanzienlijk verminderd.

De Opziener toch, veelal een hier geborene, dikwijls van moederszijde aan de bevolking vermaagschapt, leerde, of sprak van huis uit, de taal der bevolking. Hij woonde en leefde onder en met haar.

Daardoor hoorde en vernam hij zeer dikwijls wat de Europeesche Bestuurder niet verneemt.

En de omgang van hem met de bevolking kan niet anders dan voor haar nuttig zijn geweest. Velen hier ter kuste en ook steller dezer achten dat die wijziging dan ook niet in het voordeel der koffie-cultuur is geweest.

Want de voor een Inlander alhier, vrij hoog bezoldigde Mantri, bracht niet meer ontwikkeling of kennis of ijver, dan de Opziener mede.

„Tout au contraire" velen onder hen praesteeren weinig of niets, en zullen zich wel er voor wachten om bij de sawahbewerking de modderige sawahs in te gaan of zich belangrijk te vermoeien, behalve in het gevolg van den controleur. (1)

Van daar dat het wenschelijk geacht wordt de Mantri's bij de cultures te doen vervallen, en de daardoor vrijkomende gelden aan te wenden tot het toevoegen aan iederen controleur van een opziener, liefst gekozen uit de ter Sumatra's Westkust

(1) Veelal tracht de Mantri op de hem aangewezen standplaats zoo spoedig mogelijk een goed huwelijk te doen en raken daardoor ook zijne onpartijdigheid en eerlijkheid veelal in groot gevaar.

geborenen, welke de taal der bevolking volkomen machtig zijn.

Die opzieners worden *niet* bekleed met eenig gezag. Zij moeten zijn voelhoorns en mondstukken.

Voelhoorns ten einde, levende met en onder de bevolking, den Europeeschen Bestuurder in te lichten omtrent stemming en denkwijze der bevolking, vooral gedurende den aanvang der hervorming van het cultuurstelsel.

Mondstukken om de ideeën en wenschen van het Bestuur in de volkstaal in den kampong te bespreken en te verkondigen.

Hiermede ga gepaard, dat zij gebruikt worden, steeds door, voor niet officiëele inspecties, opdat zij het Bestuur op de hoogte houden van den gang der cultures en de bevolking mogen dienen van zulke niet officiëele leiding en hulp, als de besturende ambtenaar, hunne rapporten gehoord, hun in den mond zal geven of aan de hand kan doen.

Waarschijnlijk zal deze maatregel zeer nuttig werken, menig controleur de uitvoering zijner zware taak verlichten en dienstig zijn tot verspreiding van juiste denkbeelden onder de bevolking; zeer dienstig ook om haar den weg naar den cultuurtuin aan te wijzen en te leeren gaan.

En welke ook de redenen geweest zijn welke den Gouverneur Netscher zijn vertrouwen aan de opzieners bij de cultures deed ontzeggen, — in de sedert verloopen ± 20 jaren, — is het Europeesche onderwijs ter Sumatra's Westkust belangrijk verbeterd, is ook de levensstrijd voor de hier geborenen niet gemakkelijker geworden, en hunne ontwikkeling vooruitgegaan.

Een zeker aantal ijverige, geschikte en vertrouwbare personen voor de te creëeren nieuwe opzienersplaatsen te vinden, zal niet onmogelijk zijn.

De betaling echter zij in verhouding tot de te stellen eischen, alle geknoei onnoodig makende, en naar gelang van de grootte (1) der Onderafdeelingen verschillend, zoodat promotie mogelijk worde.

(1) Steller gebruikt hier met opzet het woord „grootte" en niet de thans zoo gangbare uitdrukking „belangrijkheid". Waar het doel moet zijn om den inlander te helpen en hem het rechte spoor te wijzen, verdient de armste inlander of afdeeling evenveel belangstelling als de rijkste.

Nog één punt dient behandeld.

De door de Nederlandsch Indische Regeering bezoldigde hoofden genieten cultuur-procenten en zekeren niet legalen invloed (men zie hierboven), welke procenten en genietingen met invoering van een nieuw stelsel, gebaseerd op de door steller ontwikkelde principes, beiden voor hen te loor gaan.

Het heeft bij steller een punt van overweging uitgemaakt „of” en zoo ja „hoe”, hetgeen de hoofden dus verliezen zullen, hun diende en konde worden vergoed.

Gedacht is aan verbetering der tractementen.

Toch heeft steller gemeend die gedachte te moeten laten varen, omdat:

I. De voordeelen van het stelsel van geheel vrije cultures ook hen ten goede komen en het steller onjuist voorkomt om ten behoeve onzer bezoldigde hoofden, door tractementsverhooging den prikkel te verminderen, welke hen drijven zal om aan de bevolking, door zich op cultures toe te leggen, een goed voorbeeld te geven;

II. Omdat voorloopig althans het budget van Sumatra's Westkust geene belangrijke verhooging van tractementen toelaat en eene geringe toch het beoogde doel niet zoude doen bereiken.

III. Omdat steller dezes er van overtuigd is dat de positie der door ons bezoldigde hoofden dient teruggebracht te worden tot wat zij in den aanvang (1824—1833) geweest is. Verhooging van tractementen zoude, naar de in Indië geldende gewoonte, welke iemands waarde afmeet naar het door hem genoten tractement, allicht verkeerd werken. Zij zoude den invloed „het prestige” dier ambtenaren vergrooten. En daar het steller wenschelijk voorkomt, dat die invloed besnoeid worde, dat de Inlandsche autocraat in den kampong, uit den kampong verdwijne, meent hij dat, zoolang de machtssfeer onzer bezoldigde Inlandsche Hoofden niet door de wet omschreven en behoorlijk beperkt is, niet eenig voorstel gedaan mag worden, hetwelk die machtsspheer zouden kunnen uitbreiden.

Op Java en elders moge de verhouding der Hoofden, afstammelingen van oude aristocratische families tot de bevolking eene andere zijn, ter Sumatra's Westkust ontleenen de bezoldigde Hoofden voor het groote meerendeel slechts invloed aan hunne aanstelling door den N. I. souverein.

Wat zij misdoen, komt op der Europeanen rekening.

Moge de Hooge Regeering dat laatste nimmer meer uit het oog verliezen.

VII.

Rijst-cultuur.

Het principe van algeheele vrijlating der bevolking ten opzichte van de door haar te drijven cultures, sluit vooral bij eene bevolking als de Maleische, ook de niet gewenschte bemoeienis van den politierechter ten opzichte der rijstcultuur buiten.

Maar daar de rijstcultuur meer dan eenige andere cultuur van samenwerking van velen afhankelijk is en het „veel hoofden, veel zinnen" ook voor de bevolking van Sumatra's Westkust waar is, dient voor deze cultuur, zoo hoogst belangrijk voor de bevolking, omdat zij het belangrijkste voedingsmiddel betreft, eene nieuwe regeling getroffen, welke in de behoefte aan leiding, voorziet en *afdoende* voorziet.

Ook voor deze cultuur dus dient het principe „vrijheid" gehandhaafd, doch daar de cultuur eene gemeenschappelijke is, waarbij één persoon door nalatigheid, onwil of eigenmachtige handelingen aan anderen, misschien zelfs aan alle mede belanghebbenden groot nadeel kan berokkenen, zoo dient deze cultuur aan speciale bepalingen onderworpen te blijven.

In deze paragraaf wenscht steller dezes kortelijk zijn ideeën ter zake te ontwikkelen.

Het slagen of niet slagen van den rijstbouw op sawahs (1) hangt af van den al of niet voldoenden toevoer van stroomend

(1) Sawahs, niet van het regenwater alleen afhankelijke rijstvelden.
Over den rijstbouw op ladangs, welke altijd geheel vrij is geweest wordt in deze § niet gesproken.

water en die toevoer geschiedt altijd door de waterleiding of waterleidingen, „Bandars" welke het complex, ten behoeve waarvan zij gegraven werden, van het benoodigde water voorzien.

Evenals in Europa de eigenaren van gronden in polders door een gemeenschappelijk belang „de waterkeering" verbonden zijn, en uit het onderhoud van dijken en de bewaking van den waterstand in den polder, voor hen, op allen drukkende verplichtingen voortvloeien, zoo vloeien uit het bezit van sawahs in zeker complex, uit het gemeenschappelijk belang „den water toevoer" en uit de gemeenschappelijke verplichting „de goede verzorging van de gelijkmatige besproeiing van alle sawahs, tot het complex behoorende," voor de eigenaren, van sawahs op allen drukkende verplichtingen voort.

Die verplichtingen zijn, in het kort te zamen gevat, „gemeen„schappelijk onderhoud van bandar of bandars met alle daartoe „behoorende werken, en gelijktijdige sawah bewerking met her„stelling van de, de sawahs begrenzende voor de sawahbe„sproeiing noodzakelijke dijkjes en waterafvoer openingen".

De gelijktijdige sawahbewerking binnen de grenzen van zeker sawah complex, is duidelijk noodzakelijk.

De gelijkmatige gelijktijdige bevloeiing is absoluut vereischt.

Wie later zoude willen planten dan de overige medeeigenaren van het complex heeft het recht niet hun aanplant door zijn water in gevaar te brengen. Evenmin zoude een lager gelegen erf (sawah) kunnen of mogen eischen dat een hooger gelegen erf waterovergang toeliet nadat de tijd der nuttige bevloeiing verstreken is.

Trachtte het bestuur tot heden door politiedwang en onbewust van den civiel-rechterlijken grondslag zijner beslissingen, nalatigheid, onwil of onrechtmatige handelingen boven bedoeld „per politierol" te beletten of te verhinderen, waar civiel-rechtelijk de kwestiën volkomen op te lossen zijn, en de volksaard zich tegen de politie inmenging verzet, kan in het hierboven ontwikkeld stelsel van eene andere dan eene civiel-rechtelijke oplossing der moeilijkheid geen sprake zijn.

En met het oog, ten einde leering te erlangen, op Holland geslagen, is de oplossing eenvoudig.

De Regeering geve aan ieder „van denzelfden water aanvoer" afhankelijk sawah-complex een eigen sawah-polderbestuur.

Hoogheemraad van al de sawah-complexen in zijne onderafdeeling zij haar controleur.

Heemraden zijn, Maleische door de ingelanden bij vrije keuze verkozene Maleische sawaheigenaren.

De macht van het sawahpolderbestuur zij:

a. ten aanzien van de werkzaamheden voor den watertoevoer benoodigd:

Bepaling van al wat daarvoor verricht zal moeten worden, vaststelling van ieders aandeel in die werkzaamheden;

b ten aanzien van de sawahbearbeiding:

Vaststelling van den tijd, waarop de bearbeiding beginnen moet, en van de dagen, waarop de verschillende werkzaamheden, gereed moeten zij;

c. Ten aanzien van nalatigheid of onwil, zoo ten aanzien van punt *a* als *b*:

het recht om de verwaarloosde werkzaamheden, door anderen te doen uitvoeren en de daarvoor te maken kosten te verhalen:

1°. op den oogst;

2°. op de in den Sawahpolder gelegen eigendommen van nalatige of onwillige ingelanden, alles behoudens verdere aansprakelijkheid van alle andere goederen van den debiteur of de debitrice.

d. Ten aanzien van onrechtmatige handelingen:

Speciaal heeft steller dezes hierbij het oog op:

I. al die handelingen of werken waardoor het aangevoerde water aan zijne bestemming onttrokken wordt;

II. op al die handelingen of werken, waardoor in het complex de tot sawah bestemde grond aan zijne oorspronkelijke bestemming tot sawah onttrokken wordt en ongeschikt gemaakt om ter gelegener tijd mede dienst te doen als aanvoerkanaal van voor lager gelegen gronden benoodigd water;

III. op andere zich mogelijk voordoende onrechtmatige handelingen van gelijksoortigen aard; het recht om

door zijne dienaren, desnoods gesteund door den sterken arm der politie, al dergelijke handelingen ongedaan te maken, zulke werken op te doen ruimen, de kosten, als in H beschreven, te verhalen op oogst, sawahs en verdere goederen van den eigenaar of de eigenaresse die in contraventie is.

Ten aanzien van uitbreiding der sawah-cultuur en van het doen aanleggen van nieuwe sawahs: het recht om na raadpleging en verkregen instemming der ingelanden, voorstellen tot onteigening van terreinen te doen, tevens om tot aankoop van grond over te gaan en het gedeelte der door haar vertegenwoordigde bevolking tot betaling van den koopprijs te verbinden, onder waarborg van het door het Bestuur qua talis bestuurd complex, tevens om de benoodigde transacties af te sluiten.

Deze of dergelijke bepaling wordt dringend noodig geacht omdat aan uitbreiding der cultuur behoefte bestaat en omdat het aanleggen van een nieuw sawah-complex, geen werk is hetwelk door één individu tot stand gebracht kan worden.

Behalve de arbeid van velen, is tot het tot stand brengen van zulk een nieuw complex ook de macht noodig om de mogelijke tegenwerking van eigenaren of bezitters van gedeelten van het benoodigd terrein te overwinnen. Daarom zoude het wenschelijk zijn dat dergelijke nieuwe aanleg konde worden verklaard te zijn van algemeen nut.

Dat de kosten van zoodanige onteigening gedragen moeten worden door het complex, hetwelk er door bevoordeeld wordt en het onteigende in eigendom verkrijgt, spreekt van zelf.

Men zoeke echter in deze hier ter neder geworpen woorden geene regeling van een Maleisch sawahpolderbestuur.

Indien slechts dit bereikt mocht worden, dat men gevoelt, dat eene andere oplossing der moeilijkheid, dan de politioneele, mogelijk is, is voor heden het doel van steller dezer regelen bereikt.

Wenscht immer de Regeering of haar vertegenwoordiger een uitgewerkt sawahpolder-Reglement te erlangen, dan zal steller dezes gaarne zijn vijf en twintig-jarige ondervinding als advocaat van Maleische sawah-kwesties ter beschikking stellen.

Tot toelichting nog het navolgende:

Om eenheid in de zoo belangrijke aangelegenheid der sawahbewerking te behouden werd de controleur als algemeen Hoogheemraad aangewezen.

Zijn prestige behoort daartoe genoegzaam te zijn.

„Naast hem werden tot Heemraden aangewezen de daartoe gekozene eigenaren van sawahs in het polder-complex gelegen, want:

die personen zullen door de mede eigenaren bij vrije keuze gekozen, het meeste invloed op hunne medeeigenaren hebben en voldoen aan den eisch der Maleische volkstraditie „geoordeeld te worden door zijns gelijken."

Daar overal ter Sumatra's Westkust de sawah-bewerking van sawahs, welke de eigenaar niet zelf bewerken wil, geschiedt voor een gedeelte der opbrengst van $^9/_{10}$ tot $^1/_2$ toe, kan het door het sawahpolderbestuur doen verrichten van de werkzaamheden aan den eigenaar der sawahs eigenlijk incumberende, nimmer pecunieel gevaar opleveren.

Daar de sawahs bijzonderlijk als „harta poesaka," als haar eigendom door de vrouwen beschouwd worden, mag deze regeling bijzonder op hare medewerking rekenen. Wat de politierol niet vermocht, zal het vrouwelijk element der Maleische maatschappij vermogen.

Het zal wenschelijk zijn het sawahpolderbestuur uit een betrekkelijk groot aantal individuën samen te stellen, opdat alle belangen vertegenwoordigd zijn; tevens, ten einde jaarlijks een zeker, b.v. $^1/_5$ gedeelte, van de Heemraden te kunnen doen aftreden, en toch eenheid in het bestuur te kunnen onderhouden.

Eene jaarlijksche verkiezing is gewenscht om de belangstelling der bevolking gaande te houden. Zulk een dag wordt een feestdag en doet, *zelfs daardoor alleen*, goed.

De vergaderingen van het sawahpolderbestuur moeten openbaar en voor iedereen toegankelijk zijn.

Men doe de oude Baleis (1) herstellen en vergadere daarin

(1) Het gebouw, op den Passer, waar in vroegere jaren de Maleische Panghoeloes vergaderden.

met de bevolking op den passer om den Balei henen, als toehoorderesse.

Hare directe belangen behandele men op oud Maleische manier, publiek, voor haar en met haar, en de bevolking zal tevreden zijn.

De wijze van kiezen van het polderbestuur moet zijn eene vrije, doch tevens zooveel mogelijk Maleische.

De wijze van kiezen, zooals thans gebruikelijk, door mondeling aan den controleur zijne keuze te verklaren, ten overstaan van honderden toehoorders en van alle belangstellenden, is noch Maleisch noch verstandig. Zij geeft te veel aanleiding tot geknoei, tot omkooperij, tot bedreiging, en te veel rechtmatige oorzaak tot vrees.

Daar de sawahbevolking niet schrijven kan, en toch geheimhouding der keuzen steller noodzakelijk voorkomt, ten einde veeten en geschillen in den kampong te voorkomen, komt het wenschelijk voor, om naar Maleischen adat gedurende zekere te bepalen tijdruimte, gelegenheid te geven tot beraadslaging in den kampong en om daarna de stemmen te doen uitbrengen, geheim, tegenover een te voren tot geheimhouding beëedigd stembureau.

De controleur is lid daarvan.

Het bureau worde door de aanwezige belanghebbenden zelven gekozen. Het bureau besta slechts uit twee personen, behalve den controleur, zoodat schending van de belofte tot geheimhouding licht na te gaan zij.

De overige aangegeven bepalingen worden hier niet nader toegelicht omdat zij voor het doel, waartoe zij werden ter neder geschreven, om namelijk te bewijzen, dat de rijstbouw-kwestie oplosbaar is naar civiel rechterlijke, in ons geheele Vaderland geldende principes, voldoende duidelijk voorkomen.

Het ontwerpen van eenige Ordonnantie ter zake kwam steller alsnog onnoodig voor.

Indien men gevoelt dat ook voor de rijstcultuur mantris en politierol kunnen worden gemist, is het beoogde doel bereikt.

VIII.

Belastingen.

De Raad van Nederlandsch Indië berekent in het globaal overzicht van de baten en lasten van het Gouvernement Sumatra's Westkust, gevoegd bij 's Raads boven besproken advies N°. XI, ddo. 9 Januari 1891 (*Koloniaal Verslag*, 1891 Bijl. F F II, blz. 24) het te kort bestaande tusschen de uitgaven voor en de inkomsten van het Gouvernement Sumatra's Westkust „de inkomsten uit de koffie buiten berekening gelaten" op *f* 2 918 014 welk bedrag mitsdien door de koffie of andere belastingen dient te worden gedekt, zal het budget van dit Gouvernement in evenwicht verkeeren.

Dat cijfer wordt tot basis der ondervolgende beschouwingen genomen. De berekening van den Raad toch schijnt op eene goed gegronde redeneering gevestigd en het cijfer in het algemeen niet onjuist.

Hieronder dient dus aangetoond te worden dat indien de Hooge Regeering de politiek „van vrijheid" zooals die in de vorige paragrafen werd ontwikkeld, geheel durft aanvaarden en op de voorgestelde wijze toepassen, de bevolking van Sumatra's Westkust dan voormeld bedrag van *f* 2 918 014 op *kan* brengen.

Tevens zal worden aangegeven „hoe" steller dezes meent dat dit bedrag geind, door de bevolking opgebracht worden moet.

Zooals hiervoren aangetoond kan de bevolking binnen weinige jaren enkel door de koffie-cultuur, hare inkomsten vermeerderen met een jaarlijksch bedrag allicht van *f* 5 350 000 tot *f* 6 400 000. De actueele inkomsten der bevolking uit die cultuur zijn onder deze cijfers niet begrepen.

Doch deze vermeerdering van inkomsten komt slechts aan een deel der bevolking ten goede. Dat gedeelte der bevolking dat thans geen koffietuinen heeft en die niet met billijke verwachting van goed succes zal kunnen aanleggen, staat daarbuiten.

Hoe groot dat gedeelte der bevolking is kan steller dezes niet bepalen.

Daartoe ontbreken hem de middelen en de gegevens.

Ook de Regeerings-statistieken leveren die niet.

Maar de ondervolgende globale becijfering kan met vertrouwen worden aanvaard.

Naar opgave der Regeering (Koloniaal verslag 1893, pag. 241) zijn 181 000 werkbare mannen bij de koffiecultuur ingedeeld en zooals boven aangetoond, is slechts voor een vijfde gedeelte dier cultuurplichtigen de koffie misschien eene ietwat loonende cultuur.

De bevolking van Sumatra's Westkust wordt geschat op 1 260 000 zielen = aldus tegen 5 personen per huisgezin, welk cijfer van 5 in dit gewest zeker hoog genoeg genomen is, 252 000 huisgezinnen.

Indien men dus aanneemt, dat in de koffie produceerende districten, omdat in enkele huisgezinnen èn vader èn oudste zoon bij de koffiecultuur ingedeeld zijn, en omdat in talrijke Larassen en Onderafdeelingen de cultuur nimmer rendeerde (1) slechts 150 000 huisgezinnen zijn, welke het boven vermelde nieuwe inkomen, uit de koffie verkregen, zullen genieten, dan mag met gerustheid worden aangenomen dat ruim 100 000 huisgezinnen tot betaling der belasting nieuwe bronnen van inkomsten zullen moeten opsporen.

Dat is dus, dat buiten en behalve de koffie produceerende bevolking, nog $^2/_5$ der bevolking, profiteerende van de verkregen zekerheid dat de Regeering, haar nimmermeer de vrije beschikking over haar product zal betwisten, hare wieken uit zal kunnen slaan en zich toe zal kunnen leggen op die cultures, welke zij het in haar meeste belang zal achten, om aan te grijpen.

Het is natuurlijk onmogelijk om eenige taxatie te geven van

(1) „Rendeerde". i. e. nimmer aan de bevolking eenig voordeel bracht.
In de stukken in de *Koloniale Verslagen* opgenomen, worden de begrippen „voordeel voor het Gouvernement" of „voordeel voor de bevolking" somtijds beiden met de uitdrukking „rendeeren" aangegeven, wat af en toe onduidelijkheid veroorzaakt.

wat langs den aangegeven weg door dat $^2/_5$ der bevolking zal worden verdiend, doch indien men met het oog op de vele cultures, welke in de niet koffie produceerende streken kunnen worden aangegrepen, schat dat die bevolking voorzeker de helft zal kunnen verdienen van wat de koffie produceerende streken zullen kunnen genieten, dan komt die basis van berekening matig genomen voor.

De vermeerdering van inkomen, waartoe de weldaad, door de Hooge Regeering haar te bewijzen, der bevolking de geleheid opent, laat zich dan als volgt begrooten:

Koffie produceerende districten van	*f* 5 350 000	tot	*f* 6 400 000
Geen koffie produceerende districten = ...	„ 1 783 000	à	„ 2 130 000
Te zamen. . . .	*f* 7 133 000	—	*f* 8 530 000
waar af	„ 3 000 000	—	„ 3 000 000 (1)
~~Belastingen~~:			
Geeft voor de bevolking een zuiver batig saldo van	*f* 4 133 000	tot	*f* 5 530 000

Betaald kunnen de belastingen dus worden, het deficit waaronder de bevolking nu lijdende is, kan worden gedekt, en daarna blijft ten behoeve der bevolking „*zeker*" een batig saldo over; of dat batig saldo ruim, belangrijk, zal zijn, dan wel gering, zal de bevolking zelve in de hand hebben te bepalen.

Wil zij actief, industrieus zijn, zij zelve zal er de vruchten van trekken, en de Regeering zal de satisfactie hebben, van te besturen over eene welvarende, tevreden bevolking.

Wil de bevolking niet actief, niet industrieus zijn, zij zal het zich zelve te wijten hebben indien zij een groot deel harer inkomsten voor belastingen moet afstaan, doch de Regeering zal de zekerheid hebben, dat de bevolking uit nieuwe bronnen van inkomsten de belastingen voldoen kan; dat Zij haar de

(1) Dit cijfer is hier te hoog genomen, het juiste cijfer is 2 918 000.

hand vulde, alvorens geld, belastingen, te eischen, dat zij moreel verantwoord is.

En dat feit zal ook voor Haar waarde hebben.

Thans belastingen invoerende, nemende alvorens te hebben gegeven, alvorens de fouten te hebben geredresseerd door vroegere Bestuurders begaan, alvorens de middelen „om belastingen te kunnen betalen" ter beschikking der bevolking te hebben gesteld, jaagt de Hooge Regeering onherroepelijk de bevolking in de armen van Klingaleesche, Arabische of Chineesche en Europeesche woekeraars.

De bevolking komt te kort.

Van waar zal zij het geld voor directe belastingen nemen?

Executiën, plaatselijke moeilijkheden, verzet, af en toe gewapend optreden, moord en doodslag, haat, zullen de noodzakelijke vruchten der thans in te voeren belastingen zijn; daargelaten al de ellende welke de ons trouwe bevolking in eigen boezem lijden zal.

Ook de Europeesche Maatschappij zal schade lijden, omdat de ontevredene, arme, verarmende bevolking den moed zal laten zakken.

Het wantrouwen, door de dwang-cultuur gewekt zal verlammend blijven werken, en de belastingen: zeker woordbreuk, in der Maleiers oogen, zullen dat wantrouwen verscherpen.

Vermeerdering van inkomsten der bevolking, staat zóó niet te wachten.

Men zal de bevolking zoodoende voeren naar een proletariaatstoestand, noch der Regeering, noch der Europeesche Maatschappij, noch der bevolking ten zegen;

Allen ten vloek. — Slechts de Islam zal juichen!

Of dat vaderlandslievende politiek eener Nederlandsche Regeering kan zijn?

De landbouw-industrie zal schade lijden omdat het kapitaal zich zal terugtrekken uit een gewest aan opstootjes ten prooi, welke de Regeering, ja onderdrukken kan, — doch welke het vertrouwen zullen schokken.

De Europeesche Maatschappij, omdat de Hooge Regeering zelve haar het verminderd vertrouwen der bevolking, met en

onder welke zij leeft, met al de ellende, nooden en gevaren, welke daarvan rechtmatig verwacht mogen worden, niet vergoeden kan.

Daar steller dezes omtrent der Hooge Regeering belastingsplannen voor dit gewest in Nederlandsch Indië, niet meer weet, dan dat zij bestaan en wat couranten daaromtrent verkondigen, kan hij de maatregel niet anders, dan uit boven aangegeven algemeen oogpunt beoordeelen, maar daar hij zelf, al zij het eerst na der bevolking de middelen gegeven en aangewezen te hebben om belastingen te kunnen voldoen, toch ook directe belastingen wil doen invoeren, zoo mogen eenige algemeene beschouwingen omtrent de principes welke hem daarbij geleid hebben, hier vooraf gaan.

Reeds Kolonel Raaff wist den Directeur der landelijke inkomsten en directe belastingen in het jaar 1823 er van te overtuigen, dat ter Sumatra's Westkust eene *belasting op den grond*, als de zekerste, de minst drukkende en de voordeeligste moest worden beschouwd.

Eene onafgebroken praktijk als advocaat alhier, van meer dan 25 jaren, heeft steller dezes de overtuiging geschonken, dat Kolonel Raaff goed gezien had.

Evenzeer als de Hollandsche boer, hecht de Maleische landbouwer met hart en ziel aan het van ouder tot ouder bezeten stuk grond.

Indien de Hooge Regeering van dien grond eene *billijke* belasting wil heffen, zooveel mogelijk den Maleier behandelende als een harer Europeesche onderdanen, en tevens die te heffen belasting bevorderlijk wil doen zijn aan de rechtszekerheid van den grondeigendom van den Maleier, dan voorzeker bewandelt Zij een veiligen weg.

Eene matige „werkelijke" verpondings-belasting van Maleische bebouwde perceelen en anderen grondeigendom is dan ook de eerste belasting, welke steller dezes wenscht voor te stellen.

Eene verpondings-belasting, zóó als de Regeering die van hare Europeesche onderdanen heft.

Wordt de Maleier door het Europeesch gezag met den Europeeschen onderdaan over eenen kam geschoren, het zal zijne ijdelheid streelen, zijn gevoel van billijkheid bevredigen, en bij de te houden beraadslagingen met de bevolking, den Europeeschen leider der vergaderingen tot een sterken staf zijn, zoo hij betoogen en bewijzen kan, dat de Hooge Regeering van Hare Maleische onderdanen slechts vraagt wat de Europeanen ook opbrengen.

Bij in te voeren nieuwe belastingen vermijdde men „specifiek Maleische" in het leven te roepen en daardoor aan het beweren het aanzijn te schenken, dat de Regeering voor verschillende kleuren van onderdanen, verschillende maten en gewichten om hen te meten of te wegen, er op na zoude houden. Eene verpondings-belasting dus ad $^3/_4\%$ van de waarde der Maleische bebouwde en andere grondeigendommen.

„Maleische bebouwde en andere grondeigendommen", steller bedoelt in die woorden alle gronden bebouwd of niet bebouwd, mits ontgonnen of geëxploiteerd waarop de Maleier, naar zijnen adat, Maleisch eigendom pretendeert. Huizen, tuinen, sawahs, ladangs, tot de meest primitieve exploitatie van boschproducten vallen daaronder. Want naar der Maleiers rechtsopvatting geldt, dat de woeste grond de „ager nullius", het eigendom wordt van den eersten ontginner, „cedit primo occupanti"; zoodat dan ook de eerste ontginner van grond, zelfs de eerste die een dammarboom aankapt om dien te exploiteeren op den grond, waarop de boom staat, tevens op den boom, zijne eigendomsrechten doet gelden. (1).

Een globale becijfering van de mogelijke opbrengst dier verponding-belasting gaf steller dezes de navolgende ramingen:

---

(1) Dat in zekere streken de toepassing van dit principe, door de Oelaijat rechten door enkelen gepretendeerd, somtijds wordt beperkt, doet tot de juistheid van het hier voorop gestelde niet af. Het principe geldt ook daar, zoodra geen Oelaijat rechten worden gepretenteerd.

Belastbare Eigendommen der bevolking, met toelichting.	Geschatte **belastbare waarde daarvan.**
I. Koffie. Jaarlijksche opbrengst geschat op 140.000 picols ad *f* 50 per picol = *f* 7.000.000 . . . . × $6^1/_2$ (1)	*f* 45.500.000
II. Sawahs.	
Ten einde tot eene schatting te geraken van de waarde der in dit gewest aanwezige sawahs, nam steller dezes als punten van uitgang: „dat het gewest 1 260 000 zielen „telt"; „ongeveer in zijne eigene behoefte „aan rijst voorziet"; en „dat een Maleische „koelie voor zijne behoefte per maand, van den Europeeschen werkgever ± 3 koelah rijst = $^3/_{10}$ picol als voedsel eischt" i. e. ± 3.6 picol per jaar.	
Het Maleische huisgezin rekenende op ± 5 personen, dat is, „vader, moeder en 3 „kinderen", en gelijkstellende aan 3 volwassen personen (wegens armoede en jeugdigen leeftijd van kinderen) dan verkrijgt men, daar het werkelijk benoodigd voedsel op $^3/_{10}$ picol per maand = 3,6 per jaar niet te hoog gerekend is, deze becijfering:	
1 260 000 × $^3/_5$ = 756 000 × 36 = 27 216 000 picols rijst welke zeker wel per jaar worden verbruikt, en de waarde daarvan stellende in den kampong op *f* 3,50 per picol. 2 721 600 × 3,50 = *f* 9 525 600 of opnieuw maal $6^1/_2$ = ...	„ 61 916 400
III. Huizen met bijbehoorende paraks	
Met het oog op het communaal familieleven der Maleiers, is om bij deze becijfe-	

(1) Hieronder zal worden toegelicht waarom steller in deze tabel, ter berekening der belastbare waarde slechts met het cijfer $6^1/_2$, niet met het in de Verpondingsordonnantie aangegeven cijfer 10 vermenigvuldigt.

Belastbare Eigendommen der bevolking, met toelichting.	Geschatte belastbare waarde daarvan.
ring geen te hooge, illusoire cijfers te ramen, aangenomen:	
dat in doorslag ieder Maleisch huis door 15 personen bewoond wordt (wat zeker te hoog geraamd is) en dat huis met parak in doorslag slechts *f* 250 waardig is.	
Op die basis berekend wordt de becijfering $\frac{1\,260\,000}{15} = 84\,000 \times f\,250$	*f* 21 000 000
IV. Klappertuinen.	
Daar de bevolking voor ± *f* 400 000 per jaar aan copra uitvoert, doch deze vrucht slechts voor een gedeelte der bevolking (1) van dagelijksche consumptie is, is de geheele opbrengst der klappertuinen slechts geschat op *f* 1 000 000 's jaars × $6^1/_2$ = ...	„ 6 500 000
V. Tabaksvelden.	
Daar de bevolking voor ± *f* 300 000 's jaars aan tabak uitvoert, doch ieder Maleier tabak gebruikt in niet geringe hoeveelheid, en daarenboven over Paijacombo en Pangkallen eene vrij groote hoeveelheid tabak, bij onze kantoren echter onbekend, wordt uitgevoerd heeft steller dezes de jaarlijksche productie gemeend te mogen stellen op 3 × 300 000 × $6^1/_2$	„ 5 850 000
VI. Exploitatie van Damar, Gutta, Noten, Cassia, Benzoë enz.	
Daar de bevolking overigens aan export producten (Gomdammer, Gutta Percha, Notenmuscaat, Foelie, Gom, Benzoë en Kassia) nog voor ± *f* 1 300 000 per jaar exporteert, mag voor de perceelen, welke deze artikelen	

(1) De bevolking der Benedenlanden en van enkele streken der Bovenlanden Tapanoelie.

Belastbare Eigendommen der bevolking, met toelichting.	Geschatte belastbare waarde daarvan.
voortbrengen, eene waarde worden uitgetrokken.	
Met het oog op de moeilijkheid om al de bezittingen, welke die producten opbrengen naar waarheid aan te slaan is in casu slechts vermenigvuldigd met 5 = ...	*f* 6 500 000
VII. Diverse Eigendommen.	
Vischvijvers.	
Gambier aanplantingen.	
Nipa „	
Idjoek „	
Suikertuinen.	
Pinang „	
Djagoeng „	
Graslanden.	
Pisangtuinen.	
en talrijke meer, waarvan iedere taxatie steller dezes onmogelijk is.	
Die waarde stellende op	„ 6 600 000
bereikt men voor de waarde der Inlandsche eigendommen ter Sumatra's Westkust . .	*f* 153 866 400
waarvan ad $^3/_4$ $^0/_0$, de belasting opbrengst kan zijn	*f* 1 154 000

Steller teekent hierbij aan, dat zijns inziens, alle door hem geraamde cijfers lang genoeg genomen zijn om teleurstelling te voorkomen; tevens dat de waarde der opbrengst slechts met $6^1/_2$ vermenigvuldigd werd, in stede van met 10, zooals bij den aanslag in de verponding-belasting gebruikelijk, om een ruime marge, ruim $^1/_3$ van de waarde, van het product te laten tot het in rekening brengen van productiekosten.

De mogelijke opbrengst der grondbelasting mag dus vol vertrouwen als laag geraamd worden aangenomen.

Een tweede voor te stellen belasting is een progressief hoofdgeld, een hoofdgeld, hetwelk door een zeer billijk minimum het verwijt van te zwaar te drukken zal ontgaan, en door het progressieve „billijk" zal zijn „enkele kenmerken der Ned. Ind. „Patentbelasting daarvoor in zich opnemende." (1)

Blijkens *Staatsblad* 1894, N°. 11, in verband tot Bijlage A., (de bevolkingsstatistiek over 1891) van het *Koloniaal Verslag* van 1893 werd aan hoofdelijke belasting opgebracht in Benkoelen *f* 140 000 door 157 000 Inlanders.

in de Lampongs *f* 157 000 door 127 000 Inlanders.
in Palembang . „ 943 000 „ 653 000 „

zoodat die belastingen aldaar opbrengen in

Benkoelen	per hoofd	*f* 0,8918	= 5 zielen per huisgez.	= *f* 4,459
in de Lampongs	„ „	„ 1,2362	is per huisgezin	„ 6,181
in Palembang	„ „	„ 1,4444	„ „ „	„ 7,221

Indien met het oog op de voorgestelde verponding belasting, doch tevens gedachtig aan de versterking harer geldmiddelen, waartoe de Regeering der bevolking de gelegenheid opent en *den weg wijst*, welke versterking zij haar zelfs gedeeltelijk, tijdelijk verschaft, ter Sumatra's Westkust er naar gestreefd wordt een hoofdgeld te innen van *f* 1,— per persoon = *f* 5,— per hoofd van een huisgezin, dan komt dat cijfer noch te hoog noch onbereikbaar voor.

Doch ongetwijfeld geraakt toch niet ieder Maleier in staat *f* 5,— op te brengen.

Er zullen er zijn voor wie die belasting te zwaar zoude blijken, evenals er zijn zullen die meer kunnen opbrengen.

De verdeeling der middelen onder het Maleische volk loopt zeer uiteen.

Van daar dat eene verdeeling in klassen wordt voorgesteld.

---

(1) Het zoude tegenover den Maleier, allicht nuttig zijn deze belasting niet Hoofdgeld maar Inl. Patent- of Bedrijfsbelasting te noemen.

Als minimum worde f 2,— per hoofd van een huisgezin of van den ongehuwden huwbaren werkbaren man gevorderd, van diegenen, welke geen sawahs of anderen productieven grond hun eigendom kunnen noemen, als koelies, levende van hun handenarbeid.

f 4,— worde gevorderd van dat gedeelte der mannelijke bevolking, hoofden van huisgezinnen of werkbare doch ongehuwde mannen, hetwelk op eigen grond tot $^2/_3$ van de voedingsmiddelen telen kan, welke ~~zij~~ voor levensonderhoud van zich zelf en huisgezin behoeft dan wel een daar aan gelijkstaand bedrag aan geld uit andere vaste eigendommen trekken kan.

f 6 zij het bedrag voor de klasse diergenen, welke van $^2/_3$ tot $^1/_1$ (het geheel) der voedingsmiddelen welke zij behoeven, op eigen grond kunnen teelen, dan wel een daaraan gelijkstaand bedrag aan geld uit andere vaste eigendommen trekken kunnen.

f 8 zij het bedrag voor de klasse der rijkeren, dan in de 3de klasse aangegeven en voor de buiten hun kampong gevestigde handelaren.

Daar de overgroote massa van het Maleische volk in de 3de aangegeven klasse zal blijken te behooren, mag dus gemiddeld *f* 5 per hoofd van een huisgezin worden te gemoet gezien.

Indien men, wegens vrijstellingen en armoede, ten slotte het aangenomen cijfer nog met 12 000 vermindert, een cijfer aangenomen om iedere beschuldiging van overdrijving te weren, krijgt men als toekomstig beschikbaar cijfer van opbrengst dezer belasting 240 000 × *f* 5 = ... *f* 1 200 000

Bij invoering van een uitvoerrecht op koffie van *f* 3 per 100 Kilogram als door den Minister reeds voorgesteld, mag de Regeering uit dien hoofde nog verwachten:

140 000 pikols à *f* 1.85 per pikol = *f* 259 000
af de tegenwoordige opbrengst van
40 000 pikols à *f* 0.617 = ... „ 24 680

f 234 320

bij de vermeerdering der uitvoerrechten op particuliere koffie geraamd op 15000 pikols à *f* 1.23 = ...	*f* 18 450		
		f	252 770
Dat de invoerrechten in de toekomst zullen stijgen behoeft niet betoogd.			
Laag geraamd zullen *f* 3 000 000 meer geimporteerde goederen opbrengen ad 6% *f* 180 000 . .		„	180 000
Nog mag hierbij gevoegd worden, de vermeerdering van inkomsten van den Gouvernements Spoorweg wegens toename van:			
den afvoer van producten, den opvoer van geimporteerde goederen en van het personenverkeer bij eene zooveel meer welvarende bevolking op *f* 140 000		„	140 000

Waaruit volgt, dat de opbrengst der voorgestelde nieuwe belastingen en de vermeerderde opbrengst van bestaande middelen te samen opleveren:

Verpondings Belasting	*f*	1 154 000
Hoofdgeld	„	1 200 000
Uitgaande rechten . , ...	„	252 770
Inkomende „	„	180 000
Spoorweg	„	140 000
	f	2 926 770

Waartegen het in hoofde dezes door den Raad van Nederlandsch Indië geraamde te kort op den jaarlijkschen dienst *f* 2 918 014 bedraagt.

Het evenwicht tusschen de inkomsten en uitgaven van het Gouvernement Sumatra's Westkust is dus bereikbaar.

De Regeering kan het bereiken, terwijl zij hare bevolking belangrijk bevoordeelt, eene aanzienlijke schrede op de baan der ontwikkeling verder brengt, handel en industrie steunt en welvaart verspreidt.

Een nadere toelichting der voorgestelde belastingen en een

woord omtrent de voor te stellen wijze van inning, besluite deze nota.

Na al het voorafgaande zal het geen betoog behoeven dat, waar van meerdere vrijheid de vooruitgang en ontwikkeling der Inlandsche maatschappij ter Sumatra's Westkust verwacht wordt, noch de in te voeren belastingen, noch de wijze van heffing, dien ontwikkelingsgang mogen belemmeren. Ten einde dit te voorkomen zal het noodig zijn dat de wetgever zich een juist beeld vorme van het samenstelsel der Inlandsche Maatschappij.

Zooals bekend, wordt in de Maleische landen ter Sumatra's Westkust de geheele Maleische maatschappij gedomineerd door de principes:

„dat de Maleische familie zich voortplant door de vrouwelijke linie;

„dat de Maleische familie, onder het bestuur van den oudsten man van het oudst in leven zijnde geslacht eene „eenheid" vormt;

„dat die familie „als eenheid" is eigenaresse der harta poesaka (harta toea), dat is van al de goederen der familie; van al wat van ouder tot ouder door de familieleden nagelaten is;

„dat de individueele leden der familie „allen" mitsdien, zoolang zij leven op een naar den adat te berekenen aandeel in de vruchten der familiegoederen, „geen individueel eigendom daarin hebben";

dat bij sterven of geboren worden van familieleden mitsdien de „eigenaresse" der familiegoederen niet verandert, de familie toch blijft bestaan; geboorten veroorzaken vermindering van ieders aandeel in het vruchtgenot, sterfgevallen veroorzaken vermeerdering daarvan.

Wijders:

„dat ieder lid der Maleische familie verplicht is mede te arbeiden aan de bewerking en het onderhoud der familiebezittingen;

„dat wie zich daaraan zonder toestemming der familie onttrekt, zoolang de wanpraestatie duurt, verstoken is van zijn recht op boven beschreven vruchtgenot;

„dat „door eigen nijverheid" verkregen goederen, bij zijn

leven, ter vrije beschikking staan van hem die ze wist te verwerven;

„doch dat in het algemeen, indien de familie uit haar eigendom, eenig kapitaal aan een harer leden, voor zoodanig doel voorgeschoten heeft, zij recht heeft op de vruchten of een deel daarvan, welke met behulp van dat kapitaal worden gewonnen (dikwijls wordt in den boezem der familie ter zake eene schikking getroffen) en

„dat al de door eigen nijverheid verkregen bezittingen van eenig familielid, waarover bij diens leven door hem niet beschikt is, na zijn dood vervallen aan de familie waartoe hij behoorde;

„dat mitsdien van wat de Europeaan „erven" noemt, naar de oude principes van het oude recht eigenlijk geen sprake is;

dat toch bij het overlijden van een Mamak, bestuurder eener familie, „beheer" — geen „eigendom" overgaat, terwijl indien door eigen nijverheid verkregen goederen aan de familie toevallen door de leden der familie evenmin individueel eigendom wordt verkregen, daar slechts de familiegoederen, vermeerdering ondervinden, mitsdien slechts ieders vruchtgenot toeneemt.

Het is hier de plaats niet om in beschouwingen te treden, over zeker streven, in de Maleische maatschappij bestaande, bedoelende om aan de „eigen kinderen" meer rechten te verzekeren dan bij den ouden adat hun worden toegekend.

Steller dezes wenscht ter voorkoming van twijfel ten opzichte van het door hem voorgedragene, slechts te constateeren:

„dat dit streven hoofdzakelijk voorkomt onder de Maleische handelaren, de hadjies en de door omgang met Europeanen meer ontwikkelde *oudere* Hoofden.

Wat handelaren en hoofden aangaat vindt dat streven in de aanraking met Europeanen en in het ruimer vloeiend geldelijk inkomen, zijne gereedelijke explicatie; voor de hadjies wijst de Godsdienst den oorsprong der richting aan.

Doch algemeen is dat streven allerminst. De Maleische maatschappij „en gros" blijft haren adat getrouw.

Jongere hoofden willen in het algemeen van verandering niet weten, omdat zij van den adat nog alles te hopen hebben,

en de handelaren en hadjies, welke op hun sterfbed gaarne hunne kinderen naar den Koran eene erfportie zoude toebedeelen, profiteeren bij hun leven, *ten allen tijde* en vooral, zoodra het er op aan komt om ten nadeele van den Europeeschen of anderen crediteur goederen te verduisteren, zonder eenig gewetensbezwaar van de daartoe gunstige bepalingen van den adat.

Ofschoon niet ontkend mag worden dat af en toe zeker streven in de aangegeven richting zich kenbaar maakt, mag gerust worden beweerd:

„dat bij de landbouwende bevolking daarvan geen sprake is;

„dat het eene onjuiste politiek zoude zijn dat streven in de hand te werken."

Bij eene generale beoordeeling van de politiek door de Nederlandsch-Indische Regeering ter Sumatra's Westkust te volgen, komt het voor dat het oude principe „adat beschermen, den Koran niet hinderen" steeds dient gehandhaafd.

„dat de Europeesche sociale toestanden thans allerminst recht geven om het daar bestaande tot de uiterste consequentiën door gedrevene doch „mank erkende individueel eigendom" aan te „nemen als de eenig juiste basis eener maatschappij."

In coöperatie, in familie communisme, schijnt allicht ook kracht aanwezig te zijn; in ieder geval, waar de Europeesche maatschappij naar coöperatie „als haar reddingboei" grijpt, schijnt het onbillijk om aan eene maatschappij welke voorloopig rustig op die boei drijft, datgene te ontnemen wat wij Europeanen haar misschien benijden mogen, omdat het ons ontbreekt.

Dat overigens de vooropgestelde principes nog betwist kunnen worden door personen welke recht hebben moeten spreken en misschien recht gedaan (?) hebben, in kwestien als de ondervolgende:

Overgang van eigendom bij uitsterving eener familie;

Verkoop van familie-eigendom door het laatst overlevend mannelijke lid eener familie;

Schenking van familie-goed door een dergelijk persoon aan derden en meer dergelijke moeielijkheden, — de meest gewone aanleiding tot Maleische processen —, kan *hier* niet in behandeling genomen worden. Het zoude steller dezes te ver van zijn

„belastingonderwerp" verwijderen. Het zij voldoende hier op te merken, dat èn rechtspraak èn literatuur bewijzen, dat slechts zeer weinigen nog doorgedrongen zijn tot het „wezen van het Maleische recht."

Doch dat is geen verwijt. Indien steller bovenstaand woord durft ter neder schrijven, het is omdat hem de gelegenheid, gegeven is de Maleische maatschappij te bestudeeren, gedurende bijna een Indischen menschenleeftijd, eene periode, welke zelden of nooit aan een ambtenaar der Nederlandsch-Indische Regeering ter beschikking stond.

Doch uit het voorgaande volgt:

dat de grondbelasting ter Sumatra's Westkust, de voorgestelde verpondingsbelasting geheven dient te worden van de eigenaresse der gronden, d. i. van de familie;

dat de heffing van de belasting van een „individu" eene zeldzaamheid zal zijn,

en een tweede gevolg is:

dat ten aanzien van de tweede te heffen belasting, het progressief hoofdgeld:

rekening zal dienen te worden gehouden met ieders inkomsten:

a. uit familiegoederen.

b. uit eigen nijverheid.

De aanslag familiesgewijze ten behoeve van de verpondingsbelasting, zal, naar het steller dezes voorkomt, voorzeker eene omvangrijke taak opleveren, doch geene te zware voor de aanwezige bestuursmiddelen en zal zij, en voor de juiste belastingheffing in dit gewest en voor de kennis van land en volk, zulke overgroote voordeelen afwerpen, dat al ware zij zwaarder dan verwacht wordt, zij toch dient aanvaard. En te zwaar zal die taak niet zijn, mits men de zaak in den kampong door het werkelijke volk zelf, aanvankelijk doe aanvatten en aan het Europeesch Bestuur de controle opdrage van het verrichtte.

De Maleier hecht aan zijnen voorvaderlijken grond.

In den kampong weet de bevolking onderling zeer goed aan welke familie de aanwezige gronden toekomen.

Onder de bevolking bestaat ten dien opzichte onderling eene groote mate van goede trouw.

Men late aanvankelijk door het kampongbestuur, de vergadering der Penghoeloe Soekoe, de familien opgeven welke tot iederen soekoe in den kampong behooren; en zoodra men de juiste opgaven daaromtrent erlangd heeft, de aanwezige woningen geven de gelegenheid die opgaven met zekerheid te controleeren, doe men staten vervaardigen waarop de eigendommen aan iedere familie toebehoorende, kunnen worden ingevuld.

Aanvankelijk vrage men de voor die invulling benoodigde opgaven aan het vergaderde volk zelf, in het openbaar, op den passer.

De openbaarheid, de invulling der staten te midden van het vergaderde volk zal zeer zeker dadelijk veel geknoei voorkomen en de gelegenheid geven tal van moeilijkheden en zich voordoende kwestiën onmiddellijk op te lossen.

Doch de op die wijze verzamelde gegevens zullen dienen te worden gecontrôleerd op het terrein, ten einde het verzwijgen van bezittingen te beletten.

Die taak zal vermoeiend en tijdroovend zijn, doch oordeelkundig aangevat is zij slechts eene kwestie van tijd. De periode voor de voorbereiding van de invoering der nieuwe belastingen door steller dezes aangegeven, 2 à 3 jaren, schijnt daartoe ruim voldoende, ook voor de nog volgende werkzaamheden.

Zoodra toch door de contrôle de gemaakte fouten zijn aangewezen, roepe men de volksvergadering op nieuw bijeen en legge haar de verbeterde opgaven voor.

/ aan Indien men in de wet eenige bepaling opneemt, welke / de aldus ten overstaan van het vergaderde volk en van belanghebbenden vervaardigde leggers, zekere bewijskracht ten behoeve van de rechtszekerheid van den grondeigendom verleent, en zulks het vergaderde volk goed duidelijk maakt, kan het niet uitblijven dat die 2de vergadering een bevredigend resultaat oplevert. De gehechtheid van den Maleier aan zijn grond staat daarvoor borg.

Zijn zoodoende de leggers der eigendommen eenmaal vastgesteld, dan is de tijd aangebroken om tot de schatting der waarde over te gaan.

Daartoe kan het bestuur tijdens de controleerende opname de gegevens verzameld hebben. Het bestuur legge zijne schatting aan de bevolking voor, om die daarna, met de voorgebrachte bezwaren aan den Gouverneur van Sumatra's Westkust ter arresteering aan te bieden.

Zoo handelende zal de Regeering eene onschatbare hoeveelheid gegevens verzameld hebben omtrent de vermogenstoestanden en het samenstel der verschillende familiën, waaruit de bevolking bestaat, en daardoor waarschijnlijk volkomen in staat worden gesteld om den aanslag met juistheid en naar billijkheid te bepalen, „terwijl het steller dezes meer dan waarschijnlijk „voorkomt, dat de waarde welke de hiervoor reeds besprokene „eigendommen der bevolking alsdan zullen blijken te bezitten, „de daarvan door hem gemaakte raming, zoo belangrijk over„treft, dat de heffing van een hoofdgeld naar *veel* lager gestelde „klassen zal kunnen geschieden dan door hem werd aangegeven."

Omtrent den aanslag voor het hoofdgeld werd opgemerkt dat, ter bepaling van de klasse, waarin de belastingschuldige diende te worden aangeslagen, twee waardemeters dienden toegepast te worden:

A. die van het inkomen uit familiegoederen;

B. die van het inkomen uit eigen nijverheid.

Omtrent den waardemeter *A* zal het onderzoek als boven ingesteld tot bepaling van den familie-eigendom alle benoodigde inlichtingen verstrekken.

Voor eene juiste taxatie van de schuldplichtigheid van iederen belastingschuldige naar waardemeter *B* zal een nader onderzoek in den Kampong vereischt worden.

Thans reeds regelen daarvoor aan te geven, komt steller dezes onmogelijk voor. Praktijk zal de Regeering daarbij moeten voorlichten.

Slechts ééne opmerking, — ook dezen aanslag behandele men „openbaar", op de publieke vergadering des volks, op den passer, — men sluite al het mogelijk geknoei van hoofden, „door publiciteit" buiten, — men bevordere daardoor de billijkheid van den aanslag, — en de maatregel der Regeering zal succes hebben.

Wat de Maleier bijzonderlijk haat is niet, „belasting betalen — wat hij haat is „onverschuldigd betalen".

Met deze opmerking doe de Regeering haar voordeel.

De wijze van innen.

Naar Maleisch recht heeft iedere familie, — welke eene eenheid vormt, — familiën welke zich economisch in individus zouden oplossen, bestaan in het Maleische land niet, tenzij uitstervende, — haar eigen hoofd, den mamak.

Die mamak bestuurt de familiebezittingen.

Hij verdeelt de opbrengst daarvan. Hij betaalt de schulden en ontvangt wat de familie te vorderen heeft. Hij behoort voor de familie in rechten op te treden (1).

Waar dus naar Maleisch recht de familie als eenheid in de belasting wordt aangeslagen, is *zij* aansprakelijk en is dus de mamak degene die uit de familierevenuën voor de betaling der belasting te zorgen heeft. Dat zulks gelden zal voor de verpondingsbelasting is duidelijk.

Ten aanzien van het hoofdgeld komt eene andere redeneering billijk voor.

Het Maleisch familie-eigendom is voor private schulden van het individu niet aansprakelijk.

En het hoofdgeld is min of meer eene inkomstenbelasting, drukkende op den man, tot vergoeding aan den staat, van de genietingen, welke hij als hoofd van zijn huisgezin, aan de staatszorg dankt, of indien hij ongehuwd is zoude kunnen danken, doch dan voor een deel vrijwillig verwaarloost.

Het komt steller dus voor dat het hoofdgeld beschouwt dient te worden als eene schuld van het mannelijk individu. Maar de staat heeft recht op eene regelmatige en geleidelijke

---

(1) Dat dit laatste sedert een 15 tal jaren op vele plaatsen in onbruik raakt, doet tot de waarheid van het bovengezegde niet af.

Een ter zake ingesteld onderzoek zal alleen bewijzen dat de Griffiers en Deurwaarders der Hooge Regeering een juist begrip hebben van de leer der vermenigvuldiging.

1 gedaagde = 1 exploit × a te behalen voordeel = 1 a.

40 gedaagden = 40 exploiten × a te behalen voordeel = 40 a.

betaling van het hem verschuldigde. Zonder billijke verzekering van zijne inkomsten kan geen staat bestaan.

Ten einde die billijke verzekering zijner inkomsten aan den staat te verschaffen, wordt voorgesteld: „op het aandeel van het individu in „*de opbrengst der Poesaka goederen*" over het opvolgende jaar, den staat voor het achterstallige hoofdgeld van het *vorige* jaar, „boven alle rechten van derden" „bevoorrecht" te verklaren.

Wellicht dat zoodoende de betaling der belasting afdoende verzekerd is. De mamak en de vrouwen der familie, wetende dat het volgende jaar de nalatige belasting-betaler zonder inkomsten of met verminderde inkomsten uit de poesaka-goederen het jaar zal moeten doorbrengen, dus hun tot last wordt, hebben er zelven belang bij voor de geregelde voldoening der belasting zorg te dragen.

En waar steller dezes ernstig ontraden moet om eenigen maatregel te nemen, welke de economie der Maleische maatschappij in de war zoude kunnen brengen, acht hij, vermits het hoofdgeld als inkomsten-belasting wel degelijk geheven wordt „ook van de revenuën uit de Harta Poesaka genoten," dat er geen gegrond bezwaar kan zijn, om ook die revenuën voor de richtige betaling der belasting te verbinden.

De overige posten zijner inkomsten-raming behoeven geene nadere toelichting.

Tot hiertoe besprak steller dezes de vraag niet:

„Aan wien de inning der belastingen, opgedragen zal moeten worden? En werd ~~werd~~ nog niet aangegeven uit welke inkomsten het collecteloon betaald dient te worden".

Daar zooals boven aangetoond de verpondingsbelasting familiesgewijze dient geheven te worden, zal de inning daarvan geene bijzondere zorg baren.

De controleur der onderafdeeling, die noodwendig met het opmaken der leggers voor zijne afdeeling belast zal zijn, schijnt de man te zijn, wien de inning der belasting het gereedelijkst kan worden opgedragen.

De betaling geschiede aan hem, ten zijnen kantore of op bepaalde, daartoe aan te wijzen passerdagen, in den kampong.

Misschien dient hem eenig personeel daartoe disponibel gesteld, hetwelk voorzeker gemakkelijk gevonden kan worden uit de vele werkkrachten, welke door het wegvallen van alle bemoeienis met de koffiecultuur, beschikbaar komen.

Het zal daarenboven den controleur mogelijk zijn, om zijne inspectiereizen door zijne onderafdeeling zoo in te richten, dat hij op belangrijke passerdagen, die passers bezoekt en daar aan ver af wonenden, de gelegenheid geeft om de verschuldigde belasting te voldoen.

Doch voor het hoofdgeld komt eene andere regeling wenschelijk voor.

Die belasting zal waarschijnlijk bij kleinere payementen dienen te worden geind en zal zij door het aanzienlijk grooter aantal belastingschuldigen, meer arbeid en hoofdbreken veroorzaken.

Te Padang echter betaalt een aanzienlijk aantal Inlanders jaarlijks een belangrijk bedrag ten behoeve der Stadskas, en komen zij die gelden zelf ten kantore van den Assistent-Resident aldaar storten.

Daartoe is een ambtenaar, die tevens bureau-werkzaamheden verricht, met de ontvangst dier gelden belast.

Voor iedere controleurs-standplaats, zoude met het oog op de voorgestelde vermeerdering van werkkrachten, binnen zeker rayon, dezelfde regeling kunnen worden ingevoerd.

Buiten zulk rayon echter komt het wenschelijk voor de hoofden der familie-staken in de soekoe, (dat zijn dus de Panghoeloe Endiko) met de inning der belasting te belasten, b. v. tegen eene remuneratie van 3 à 4 %.

Daar zulks alleen de Hoofdgelden (Maleische Inkomstenbelasting) kan treffen, kan die remuneratie geen 30 á 40 000 gulden te boven gaan, en dus nimmer overtreffen wat op de bemoeienis met de koffiecultuur bezuinigd kan worden.

De betaling van collecteloon kan dus op een minimum gerekend, en bij deze begrooting verwaarloosd worden, omdat bij de becijfering van de op te brengen belastingen, rekening gehouden is met „de actueel bestaande uitgaven," en daarvan *niet* is afgetrokken, wat bij wijziging van Bestuurssysteem daarvan afgetrokken zoude kunnen worden.

Ook de onkosten der belasting-heffing kunnen dus tegen de voorgestelde reorganisatie geen bezwaar opleveren.

In deze brochure werd slechts met een enkel woord over het zoo ingrijpend artikel „Heerediensten" gerept; met niet *één* enkel woord werd gesproken over „Rechtspraak".

De welwillende lezer die den steller tot hier toe bereid was te volgen, geloove, dat beide zoo zeer belangrijke onderwerpen, de aandacht van den schrijver niet ontgingen.

In het tweede gedeelte dezer brochure hoopt schrijver dezes die onderwerpen te behandelen.

Schrijver dezes gelooft daarin het bewijs te zullen kunnen leveren dat afschaffing van verre het meerendeel der thans gevorderde Heerendiensten, bij zal dragen tot de economische ontwikkeling der Maleische bevolking, tot de welvaart van Sumatra's Westkust, tot vereenvoudiging der Bestuurstaak en tot verbetering van de positie der Nederlandsch-Indische Regeering ter Sumatra's Westkust, zoo finantieel als moreel.

Zoo zal ook blijken dat eene goede rechterlijke macht hier bestaan kan, zonder dat zij òf Regeering òf bevolking belangrijke, of hare krachten te boven gaande uitgaven, veroorzaakt. (1)

Hierover nader.

Steller dezes hoopt dat de Nederlandsch-Indische Begrooting voor het jaar 1896 er het bewijs van drage, dat hij zijne waarschuwende, raadgevende stem niet te vergeefs verhief, tevens dat de Nederlandsch-Indische begrooting voor het jaar 1897 zal aantoonen dat eene Nederlandsche Regeering bestaat, welke den Engelschman zijn trotsch op zijn Yea yea, Nay nay (2) kan betwisten, en welke er roem op dragen wil, dat zij de welvaart van Inlander en Europeaan gezamenlijk, heeft weten te bevorderen door trouw aan Nêerlands gegeven woord.

Mogen de op de begrooting van Nederlandsch Indië voor 1895 nog voorkomende posten:

---

(1) Europeaan en Maleier ter Sumatra's Westkust, *Bataviaasch Handelsblad* 1890 N°. 218 en volgende door ondergeteekende.

(2) MACAULY, LORD CLIVE 1875. *Vide* pag. 419 en 420.

„Hoofdelijke Belasting ter Westkust van Sumatra-Koffie:
„Verkoop ter Westkust van Sumatra"
binnen korter tijd voor het laatst op die begrooting hebben gestaan en moge dan de dag die haar zal zien verdwijnen tevens den dageraad zien rijzen van een nieuw tijdperk hetwelk tot roem en voordeel van Nederland aan de bevolking van dit gewest door VRIJHEID, welvaart en tevredenheid brengen zal!

B IJ L A G E.

Eene statistiek van de door Sumatra's Westkust in deze eeuw geproduceerde koffie, levert de navolgende cijfers

Jaren.	Aantal picols koffie.	Aanmerkingen.	
1800—1819	2 000 gemiddeld per jaar.	Engelsch bestuur. De koffiehandel is alleen in handen van den Engelschen Resident. Beroeringen der Padries in de Bovenlanden. Het Engelsche bestuur heeft met de Bovenlanden geen contact. Prijs *f* 7,—	
1818		Raffles zelf betaalt schatting om de XIII Kotta en Singkarak te mogen doortrekken.	
1819	4 500	Herstel van het Ned. gezag.	
1820	16 500		
1821	14 500	Handel en cultuur geheel vrij.	
1822	24 500	Beschermend uitvoerrecht.	Nederl. schepen . *f* 2,— p. pikol.
1823	26 500	. . . .	Vreemde „ . „ 4,— „ „
1824	28 500	Tot en met 1825 kunnen geen inkoopsprijzen worden opgegeven.	Waarde bij uitvoer
1825	32 500		berekend, ongeveer „ 19,09 „ „
1826	48 500	. . . .	Inkoopsprijs . . à „ 14,75 „ „ (Deze prijzen zijn gemiddelden.)
1827	39 500	. . . .	„ . . „ „ 18,35 „ „
1828	29 371	. . . .	„ . . „ „ 14,55 „ „
1829	39 703	. . . .	„ . . „ „ 11,10 „ „
1830	27 697	. . . .	„ . . „ „ 13,04 „ „
1831	40 200	. . . .	„ . . „ „ 12,19 „ „
1832	60 794	. . . .	[illegible]

1834	78 581	Invoering van het Territoriaal recht (zijnde eene extra heffing bij uitvoer van 1/5 der waarde), boven en behalve het uitvoerrecht.	
		Aanvang der bemoeinis van onze ambtenaren met de cultuur	Inkoopsprijs . . à f 17,71 p. picol.
1835	78 837	. . . .	„ . . „ „ 14,85 „ „
1836	84 823	. . . .	„ . . „ „ 19,25 „ „
1837	59 920	. . . .	„ . . „ „ 17,76 „ „
1838	56 295	. . . .	„ . . „ „ 14,63 „ „
1839	96 181	. . . .	„ . . „ „ 15,57 „ „
1840	90 961	. . . .	„ . . „ „ 18,34 „ „
1841	93 949	. . . .	„ . . „ „ 15,01 „ „
1842	83 080	. . . .	„ . . „ „ 14,07 „ „
1843	100 384	. . . .	„ . . „ „ 10,16 „ „
1844	74 697	. . . .	„ . . „ „ 9,70 „ „
		Het territoriaal recht verminderd tot 1/6 der waarde, wanneer de prijs daalt beneden f 15,—.	
1845	81 941	. . . .	„ . . „ „ 9,24 „ „
1846	66 973	. . . .	„ . . „ „ 8,74 „ „
1847	58 224	. . . .	„ . . „ „ 8,70 „ „
		1 November. Het koffiestelsel wordt ter Sumatra's Westkust ingevoerd.	
		Aanplant onder contrôle van Gouvernements ambtenaren, die daar toezicht op zouden uitoefenen, en verplichte levering.	
		Inkoopsprijzen f 7, f 6 en f 5 naar qualiteit.	

(1835–1844:) Deze prijzen zijn gemiddelden.

Jaren.	Aantal picols koffie.	Aanmerkingen.			
1848	56 101	De eerste Gouvernements veiling.	Gemiddelde opbrengst	*f* 11,01	
1849	52 833	Talrijke proeven worden in deze jaren genomen. Negri tuinen, schaduwgewassen, verminderden de liefde der bevolking voor de cultuur.	„ „	„ 15,59	
1850	71 118		„ „	„ 22,38	
1851	84 976		„ „	„ 23,90	
1852	122 903		„ „	„ 20,70	
1853	137 679		„ „	„ 22,80	
1854	131 522		„ „	„ 25,23	In dit jaar verhoogde de Regeering den inkoopsprijs tot: *f* $8^{40}/_{120}$ per picol 1ste soort. „ 7,— „ „ 2de „ „ 6,— „ „ 3de „ mits 103 katties zwaar.
1855	127 547		„ „	„ 26,08	
1856	128 259		„ „	„ 31,88	
1857	190 947		„ „	„ 31,70	
1858	129 121		„ „	„ 26,61	Inkoopsprijs *f* 10,—
1859	120 259		„ „	„ 32,42	
1860	150 057		„ „	„ 34,55	„ „ 10,50
1861	150 000	De cijfers van dit en twee volgende jaren geven het aantal door het Gouvernement in ieder jaar verkochte picols koffie aan.	. . . . *f* 37,67	*f* 32,52	„ „ 11,—

			Cijfers van het hoogst en laagst gemiddelde aan van de jaarlijks in de 4 driemaandelijksche veilingen voor 1ste soort koffie door het Gouvernement bedongen prijzen.		
1862	144 000	. . . .	f 42,35	f 40,24	Inkoopsprijs f 11,50
1863	131 954	. . . .	„ 43,13	„ 40,88	
1864	187 323	. . . .	„ 41,08	„ 38,43	
1865	124 057	. . . .	„ 44,78	„ 41,43	„ „ 12,—
1866	165 138	. . . .	„ 43,41	„ 38,32	„ „ 12,50
1867	157 982	. . . .	„ 42,66	„ 40,09	„ „ 13,—
1868	142 767	. . . .	„ 40,35	„ 34,14[*]	
1869	141 962	. . . .	„ 39,34	„ 35,47	
1870	182 869	. . . .	„ 36,01	„ 31,82[*]	
1871	155 548	. . . .	„ 44,69	„ 36,62	
1872	90 819	. . . .	„ 45,76[*]	„ 42,58	
1873	108 505	. . . .	„ 68,93	„ 50,50	
1874	131 474		„ 60,02	„ 57,19	„ „ 14,—
1875	145 014		„ 74,11	„ 59,09	
1876	102 891		„ 61,13[*]	„ 49,66	
1877	175 034	Pogingen tot invoering van intensieve cultuur.	„ 61,96	„ 55,87	
1878	82 351		„ 62,10	„ 49,97	
1879	112 030		„ 66,23	„ 58,70	
1880	123 347		„ 59,18	„ 45,49	

Jaren.	Aantal picols koffie.	Aanmerkingen.		
1881	109 985	f 47,82	f 39,36	
1882	98 310	„ 44,63	„ 38,56	
1883	150 127	„ 49,62	„ 43,73	
1884	89 660	„ 45,52	„ 39,02	
1885	102 268	„ 42,19	„ 39,40	
1886	48 211	„ 55,85	„ 46,16	
1887	83 624	„ 65,46	„ 57,66	
1888	99 122	„ 56,85	„ 45,22	
1889	45 995	„ 64,70	„ 59,10	Inkoopsprijs f 15,—
1890	60 610	„ 70,87	„ 62,39	
1891	44 794	„ 65,88	„ 61,06	
1892	59 984	„ 77,—	„ 71,73	
1893	56 578	„ 71,44	„ 65,11	
1894	26 035	„ 70,07	„ 63,77	

